

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katra Cijak

**Reprezentacije homoseksualnosti na televiziji: študija primera
nacionalne televizije TV Slovenija in komercialne televizije
POP TV**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katra Cijak

Mentorica: izr.prof.dr. Alenka Švab

**Reprezentacije homoseksualnosti na televiziji: študija primera
nacionalne televizije TV Slovenija in komercialne televizije
POP TV**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA!

*Staršem, ki so mi omogočili študij in me pri tem spodbujali,
Gašperju za potrpežljivost, vzpodbudo in moralno podporo v trenutkih neustvarjalnosti,
prijateljici Andreji za lektoriranje ter
mentorici dr. Alenki Švab za strokovne nasvete in vodenje pri pisanju diplomske naloge.*

REPREZENTACIJE HOMOSEKSUALNOSTI NA TELEVIZIJI: ŠTUDIJA PRIMERA NACIONALNE TELEVIZIJE TV SLOVENIJA IN KOMERCIALNE TELEVIZIJE POP TV

V svoji nalogi raziščem, kako televizija, kot množični medij, preko reprezentacij vpliva na diskriminiran položaj gejev in lezbijk v Sloveniji. V začetku opredelim vlogo televizije pri dojetju sveta in ljudi okoli nas, pojma reprezentacije in diskurza ter ključne pojme: homoseksualnost, zgodovino modernega razumevanja homoseksualnosti, zgodovino gejevskega in lezbičnega gibanja. Sledijo sociološki vidiki sodobnega razumevanja homoseksualnosti in teorije medijske reprezentacije homoseksualnosti: stereotipizacija, medikalizacija, seksualizacija, skrivnost in normalizacija. V praktičnem delu s pomočjo kritične diskurzivne analize interpretiram medijske reprezentacije oddaj in prispevkov na nacionalni (Televizija Slovenija) ter komercialni televiziji (POP TV). Analiza je pokazala, da sta televizijama skupni reprezentacija normalizacije z viktimizacijo in stereotipizacije, na nacionalni se pojavlja še seksualizacija, na komercialni pa skrivnost. Vse reprezentacije imajo za posledico diskriminacijo, zato lahko rečem, da televiziji pripomoreta k diskriminaciji homoseksualcev. V reprezentiranju obstajajo razlike med televizijama. Novinarji na Televiziji Slovenija poročajo objektivno, na POP TV pa senzacionalistično. Razprave o homoseksualnosti, ki jih sprožijo novinarji na POP TV z izbiro gostov in vprašanj, homoseksualnost primerjajo s heteroseksualnostjo. Izhodišče poročanja o homoseksualnosti je dvom v njeno naravnost in normalnost. S takšno primerjavo se ohranjajo predsodki, stereotipi in diskriminacija do istospolno usmerjenih, zato pridem do zaključka, da komercialna televizija v večji meri prispeva k diskriminaciji homoseksualcev.

Ključne besede: množični mediji, televizija, reprezentacija, homoseksualnost, diskriminacija

REPRESENTATIONS OF HOMOSEXUALITY ON TELEVISION: CASE STUDY OF NATIONAL TELEVISION TV SLOVENIJA AND COMERCIAL TELEVISION POP TV

I want to find out, how television with its representations contributes to homosexual discrimination. Firstly I define the role of television on the perception of the world and people around us, representation, discourse, and key concepts: homosexuality, history of modern understanding of homosexuality, history of gay and lesbian movement. Secondly I describe sociological aspects of modern homosexual understanding and theory of homosexual representation in the media, which lean on concepts of stereotypization, medicalization, sexualisation, mystery, and normalization. I analyse programs, presented on the national (Televizija Slovenija) and on the commercial television (POP TV) by means of critical discursive analysis. Discrimination is a result of representations. I can conclude that both televisions contribute to discrimination against homosexuals. There are some differences in representing homosexuals between them. Reporters on Televizija Slovenija reported objectively, however reports on POP TV tend to seek sensationalism. Discussions about homosexuality, raised by journalists on POP TV, who delicately chose guests and issues, compare homosexuality with heterosexuality. The basis of homosexuality reporting is a doubt in its naturalness and normality. By this kind of comparison, prejudice, stereotypes and discrimination against same-sex oriented preserves. I can conclude that commercial television contributes more to discrimination against homosexuals than national television.

Key words: mass media, television, representation, homosexuality, discrimination

KAZALO

KAZALO GRAFOV, SLIK IN TABEL	7
1 UVOD	9
2 TELEVIZIJA KOT MNOŽIČNI MEDIJ	12
2.1 Nacionalna in komercialna televizija – Televizija Slovenija in POP TV.....	14
2.1.1 Nacionalna televizija – Televizija Slovenija.....	14
2.1.2 Komercialna televizija – POP TV.....	15
3 REPREZENTACIJA IN DISKURZ	17
3.1 Trije pristopi k razumevanju sistema reprezentacij	18
4 HOMOSEKSUALNOST	24
4.1 Opredelitev pojmov	24
4.2 Kratka zgodovina modernega razumevanja homoseksualnosti.....	25
4.3 Zgodovina gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji in tujini	26
4.4 Sociološki vidiki sodobnega razumevanja homoseksualnosti	28
4.4.1 Stigmatizacija.....	29
4.4.2 Stereotipi o homoseksualcih	30
4.4.3 Predsodki.....	33
4.4.4 Diskriminacija.....	35
4.4.5 Socialna distanca.....	35
4.4.6 Homofobija	36
4.4.7 Homofobno nasilje.....	37

4.4.8 Heteroseksizem in heteronormativnost.....	38
5 TEORIJE MEDIJSKE REPREZENTACIJE HOMOSEKSUALNOSTI.....	40
5.1 Stereotipizacija	40
5.2 Medikalizacija	41
5.3 Seksualizacija	41
5.4 Skrivnost.....	42
5.5 Normalizacija.....	42
6 ŠTUDIJA PRIMERA REPREZENTACIJE HOMOSEKSUALNOSTI NA TELEVIZIJI.....	44
6.1 Metodologija.....	47
6.2 Analiza reprezentacije homoseksualnosti na nacionalni televiziji: primer Televizije Slovenija	51
6.2.1 Statistična analiza gradiva in prikaz vzorca.....	51
6.2.2 Diskurzivna analiza.....	55
6.2.2.1 Normalizacija	56
6.2.2.2 Seksualizacija	62
6.2.2.3 Stereotipizacija	68
6.3 Analiza reprezentacije homoseksualnosti na komercialni televiziji: primer POP TV ...	70
6.3.1 Statistična analiza gradiva in prikaz vzorca.....	70
6.3.2 Diskurzivna analiza.....	74
6.3.2.1 Normalizacija	75
6.3.2.2 Skrivnost.....	79

6.3.2.3 Stereotipizacija	80
7 PRIMERJAVA ANALIZ REPREZENTACIJ HOMOSEKSUALNOSTI NACIONALNE IN KOMERCIALNE TELEVIZIJE	82
7.1 Primerjava statistične analize gradiva in prikaza vzorca nacionalne in komercialne televizije.....	82
7.2 Primerjava diskurzivne analize nacionalne in diskurzivne analize komercialne televizije	87
8 ZAKLJUČEK	90
9 LITERATURA	93
9.1 Seznam analiziranih prispevkov in oddaj	97

KAZALO GRAFOV, SLIK IN TABEL

Graf 7.1: Primerjava tematskega razporeda prispevkov v sedem letnem obdobju	84
Graf 7.2: Primerjava slikovne opreme prispevkov.....	87
Slika 6.1: Golota	62
Slika 6.2: Goli moški s korenjem	63
Slika 6.3: Erotični ples	64
Slika 6.5: Erotično dotikanje	64
Slika 6.6: Erotični ples 2	65
Slika 6.7: Jezik	65
Slika 6.8: Moški oblečeni v spodnjice	66
Slika 6.9: Golota 3	66
Slika 6.10: Tranvestit	67
Slika 6.11: Tranvestit1	67

Slika 6.13: Neporaščenost in urejenost	68
Slika 6.14: Zaljubljen par	76
Slika 6.15: Romantika	76
Tabela 6.1: Časovna razporejenost in številčnost prispevkov.....	51
Tabela 6.2: Tematski razpored prispevkov v sedem letnem obdobju	53
Tabela 6.3: Slikovna oprema prispevkov	54
Tabela 6.4: Časovna razporejenost in številčnost prispevkov.....	71
Tabela 6.5: Tematski razpored prispevkov v sedem letnem obdobju.....	72
Tabela 6.6: Slikovna oprema prispevkov	73
Tabela 7.1: Primerjava tematskega razporeda prispevkov v sedem letnem obdobju.....	83
Tabela 7.2: Primerjava slikovne opreme prispevkov	85

1 UVOD

Homoseksualne spolne prakse so obstajale skozi celotno človeško zgodovino. V vseh družbah so jih povezovali z negativnimi konotacijami. Homoseksualnost je bila v zahodnem svetu do danes med drugim pojmovana kot greh, bolezen, zločin, vedenjska motnja, normalna variacija seksualnega vedenja ter življenjski stil. Odnos posameznikov in družbe kot celote do homoseksualne manjšine je še danes problematičen, saj so geji in lezbijke še vedno stigmatizirana, neenakopravna in zatirana skupnost povsod po svetu. Kljub temu, da je homoseksualnost v modernem razvitem svetu že vrsto let dekriminalizirana in (naj bi bila) vedno bolj družbeno sprejemljiva, ostaja heteroseksualnost dominantni, normativni način spolnega vedenja. Geji in lezbijke ljudem še vedno predstavljajo nekaj tujega, nepoznanega in kot take jih sprejemamo s strahom, odporom, celo sovraštvom. Stopnja tolerance v družbi je nizka, v njej sta prisotna heteroseksizem in visoka stopnja homofobije. Položaj gejev in lezbijk se sicer od države do države razlikuje. V primerjavi z Nizozemsko in skandinavskimi državami, kjer je stopnja družbene sprejemljivosti homoseksualnosti visoka, tako na zakonskem kot osebnem nivoju, je v drugih državah položaj gejev in lezbijk bolj problematičen (Plummer 1992, 19).

Opisane družbene razmere, ki prav tako veljajo za Slovenijo, so me spodbudile k razmišljanju, kdo ali kaj pripomore k takšnemu položaju gejev in lezbijk. Eden od dejavnikov, ki vpliva, so tudi reprezentacije, ki jih producirajo mediji. Množični mediji so ena od osrednjih inštitucij v sodobnih družbah, njihov vpliv pa lahko opazimo tako v javni kot v zasebni sferi. So pomemben element v človekovem vsakdanjem življenju, saj so postali naš informator in oblika naše izkušnje. Zato sem se odločila, da v svoji nalogi podrobneje raziščem, kako televizija, kot množični medij, preko reprezentacij vpliva na diskriminiran položaj gejev in lezbijk v Sloveniji.

Diplomska naloga temelji na kritični diskurzivni analizi televizijskih programov nacionalne televizije Televizije Slovenija in komercialne televizije POP TV. Izbrala sem televizijo in ne tiska ali radia predvsem zato, ker s področja analize televizijske reprezentacije gejev in lezbijk v Sloveniji še nisem zasledila raziskav. Drugi razlog za mojo odločitev je trditev Paddyja Scannella (Luthar 1992, 119), da se je televizija tehnično, zgodovinsko in analitično razvila iz radia. Tako radio kot televizija sta medija žive govornice – vendar je televizija radio, z

dodatkom vizualnega. Televizija lahko dogodke pripoveduje tako z besedo kot s sliko. Slednja je pri televizijski reprezentaciji izredno pomembna.

S pričujočim diplomskim delom želim ugotoviti, ali komercialna televizija POP TV in nacionalna televizija Televizija Slovenija, s pomočjo reprezentacij v predstavljenih oddajah, prispevata k ohranjanju zatiranja in diskriminacije homoseksualcev ter s tem dajeta heteroseksualni večini dominanten položaj, ki tako pridobi moč in nadzor, ter s tem ohranjata heteroseksualnost v položaju edino naravne in normalne seksualnosti. V diplomskem delu med seboj primerjam reprezentacijo nacionalne in komercialne televizije, ki se razlikujeta v svojih ciljih, financiranju in sestavi. S primerjavo skušam ugotoviti, ali katera izmed televiziji kako drugače reprezentira istospolno usmerjene in s tem bolj pripomore k takšnemu položaju homoseksualne skupine. Moja naslednja teza je torej, da pri reprezentiranju homoseksualcev in homoseksualnosti obstajajo razlike med nacionalno televizijo Televizija Slovenija in komercialno televizijo POP TV. Komercialna televizija se osredotoča bolj na senzacionalistični način poročanja o homoseksualcih in s tem ustvarja drugačne reprezentacije kot nacionalna televizija. To pa se nanaša na zadnjo tezo, ki se navezuje le na komercialno televizijo in pravi, da komercialna televizija POP TV z reprezentacijami homoseksualcev in homoseksualnosti v večji meri prispeva k ohranjanju zatiranja in diskriminacije istospolnih ljudi.

Diplomsko delo obsega teoretični in praktični del. V prvem delu s pomočjo domače in tuje literature opredelim, kakšno vlogo ima televizija pri dožemanju sveta in ljudi okoli nas. Predstavim nacionalno televizijo Televizijo Slovenija in komercialno televizijo POP TV, razložim pojma reprezentacija in diskurz, nato pa nadaljujem z opredelitvijo ključnih pojmov, kot so: homoseksualnost, zgodovina modernega razumevanja homoseksualnosti, zgodovina gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji in tujini. V nadaljevanju sledijo sociološki vidiki sodobnega razumevanja homoseksualnosti (stigmatizacija, stereotipi o homoseksualcih, predsodki, diskriminacija, socialna distanca, homofobija in homofobno nasilje ter heteroseksizem in heteronormativnost), ki so skupaj s prej predstavljenimi pojmi veliko prispevali k položaju, v katerem so geji in lezbijke danes in mi služijo kot pomoč pri interpretaciji sodobnih medijskih reprezentacij o homoseksualnosti. Zadnje poglavje teoretičnega dela predstavljajo teorije medijske reprezentacije homoseksualnosti (stereotipizacija, medikalizacija, seksualizacija, skrivnost in normalizacija), ki jih je v knjigi *Medijske podobe homoseksualnosti* s pomočjo analize slovenskih tiskanih medijev od leta

1970 do leta 2000 predstavil dr. Roman Kuhar in na katere se opiram v praktičnem delu naloge. V prvem delu praktičnega dela s pomočjo kritične diskurzivne analize interpretiram medijske reprezentacije 40 oddaj in prispevkov na nacionalni televiziji Televiziji Slovenija ter 10 prispevkov in oddajo na komercialni televiziji POP TV, ki so bili posneti v sedemletnem obdobju, od leta 2000 do leta 2006. Drugi del praktičnega dela predstavlja primerjava medijskih reprezentacij nacionalne in komercialne televizije.

2 TELEVIZIJA KOT MNOŽIČNI MEDIJ

Množični mediji so postali del življenja sodobnega človeka. Od jutra do večera so prisotni v našem vsakdanu in so tako vir informacij o dogajanju okrog nas. Omogočajo nam, da se udeležujemo dogodkov, ki se jih sicer nebi mogli. Postali so oblika naše izkušnje (Verša 1996, 5).

Množični mediji ne prinašajo nekih novih spoznanj o svetu, ampak utrjujejo že utrjeno ter potrjeno podobo sveta, kar je v interesu predvsem politične in ekonomske sfere (Košir 1988, 14) oziroma skupinam moči. Množični mediji torej sveta ne prezentirajo, temveč ga reprezentirajo.

France Vreg (v Košir 1988, 14) kot funkcije množičnih medijev navaja:

- legitimizacijo oblasti in pomoči pri izvajanju oblasti (po Habermasu),
- reprodukcijo kapitalskih in mezdnih odnosov (po Holzerju),
- zagotavljanje hegemonije vladajočega razreda (po Gramsciju),
- da so temeljna sestavina ideoloških ter državnih represivnih aparatov (po Althusserju).

Množični mediji, kot so dnevni tisk, radio, televizija ..., opravljajo štiri osnovne funkcije:

- informacijsko funkcijo, preko katere občinstvo seznanjajo z dogodki,
- interpretativno funkcijo, ki občinstvu omogoča, da si oblikuje mnenje,
- socializacijsko funkcijo, ki omogoča prenos znanja med generacijami,
- zabavno funkcijo, katere namen je zabavati ter razvedriti občinstvo (Erjavec 1999, 10).

V današnjem svetu si težko predstavljamo svet brez sredstev javnega obveščanja. Tukaj želim opozoriti predvsem na televizijo, ki je, zaradi učinkov in razširjenosti, na prvem mestu med sredstvi. To je medij, ki pritegne največjo množico ljudi na svetu in je v večini družin center družinskega in družabnega življenja ter zato t.i. družinski medij (Silverstone 1994, 24). Televizija ima informativno, izobraževalno, vzgojno in zabavno funkcijo in nam predstavlja neizčrpen vir podob, predstav, vrednot, stališč in prepričanj, ki so vedno na razpolago. Za televizijo je značilen stalen tok, stalna prisotnost (Williams v Silverstone 1994, 15), serialnost (nadaljevanje ali nizanje) pa je ena od temeljnih značilnosti televizijskega toka. Na njej temelji celoten pretok enot, ki se vedno znova ponavljajo in generirajo že videne, a kljub temu vedno nove vsebine. Gre za ponavljajoči se format in znani set rutin in zgodb, ki se z

nizanjem stalno ponavljajo. Ob koncu vsakega programa nas vrnejo na začetek – na ničelno točko. Nanizanke tako lahko uvrstimo v vrsto fikcijskih ali nefikcijskih nanizank (TV dnevnik, Tednik, Zrcalo tedna) (Luthar 1992, 29), med slednje lahko uvrstim tudi predmete moje analize: TV Dnevnik, 24UR, Tednik, Preverjeno, Odmeve in Trenja. Serialnost daje gledalcu nek občutek ugodja in domačnosti, saj točno ve, kaj bo gledal in da nad tem ne bo razočaran.

Udobje povzroča tudi to, da je televizija pri predvajanju omejena na širše sprejete in uveljavljene oblike življenja in vrednostnega sistema, iz katerih črpa snov za produkcijo medijskih vsebin. V določenem družbenem okolju so namreč točno določeni veljavni pomeni sveta, ki družbenemu delovanju dajejo potreben okvir skupnega razumevanja in bivanja. Gre za t.i. reprezentativno kulturo, ki obsega prepričanja, slike sveta, razumevanja in ideologije, ki vplivajo na družbeno delovanje in ki jih ljudje skupno aktivirajo in pasivno spoštujejo. Če pa se vsebina oddaljuje od splošnih, reprezentativnih družbenih vzorcev ali pa jih celo spodbija, je jasno, da bo takšna vsebina gledalca zmedla in v njem, namesto ugodja, zbudila mešane ali celo negativne občutke (Luthar 1992, 56-57).

Tako lahko pričakujemo, da bodo manjšine, med katere spadajo tudi homoseksualci, prikazane tako, da ne bodo odstopale od uveljavljenih predstav, ki jih imajo ljudje o njih. Televizija bo torej toliko bolj učinkovita in gledana, kolikor bolj bo reprezentirala identitete in podobe, ki so gledalcu poznane in se skladajo z njegovimi miselnimi koncepti. Pri oblikovanju identitet in podob odigrajo ključno vlogo reprezentacije, saj so bistveni sestavni del procesa oblikovanja in izmenjavanja pomenov med pripadniki določene kulture.

Televizija svojo legitimnost ustvarja z diskurzi o "resničnih dogodkih", o katerih poroča in tako omogoči gledalcu dostop do "realnosti". Vendar vsebine informativne oddaje ne določa zunanja realnost, temveč informativna oddaja določa, kaj od zunanje resničnosti bo predstavljeno na televiziji. Predstavljanje realnosti pomeni nadzor in določanje meje o pomenih družbenega življenja preko žanrskih konvencij. Snov za produkcijo medijskih vsebin televizija črpa iz že sprejetih in uveljavljenih oblik vrednostnih sistemov in življenja, kjer so natančno določeni pomeni sveta in okviri družbenega življenja (Luthar 1992, 17).

Televizijska slika odigra zelo pomembno vlogo pri utrjevanju reprezentiranih identitet in podob, ki so gledalcu poznane. Perovič in Špikova (1998, 66) pravita, da je uporaba slike

vrsta jezika, ki se ga mora novinar naučiti, če želi, da bo poročilo kvalitetno in učinkovito. Kljub temu lahko s televizijsko sliko razložimo in pokažemo le manjši del realnosti, zato mora novinar izbirati slike, ki so za razumevanje dogodka najpomembnejše.

Kot je razvidno, televizija gledalcu omogoča dostop do "realnosti" s pomočjo diskurzov in reprezentacij, ki jih bom skozi teorijo predstavila v naslednjem poglavju.

2.1 Nacionalna in komercialna televizija – Televizija Slovenija in POP TV

V nadaljevanju bom predstavila nacionalno televizijo – Televizijo Slovenija in komercialno televizijo - POP TV. Predstavitev predstavlja pomoč za analizo v empiričnem delu diplomske naloge.

2.1.1 Nacionalna televizija – Televizija Slovenija

»Javen rtv servis najkrajše lahko opredelimo kot servis, ki zagotavlja dostop javnosti do množičnih komunikacijskih kanalov, služi javnemu interesu in oblikuje, odpira in vzdržuje prostor javne razprave.« (Bašić Hrvatinić 2002, 6) Temeljne naloge televizije so informiranje, izobraževanje, zabava in ponujanje vsebin, ki so družbenega pomena za celotno javnost neke države. Te naloge prispevajo k razvijanju in ohranjanju narodne identitete. Javna televizija deluje in obstaja zaradi potreb javnosti, kateri mora biti omogočeno sprejemanje storitev javne televizije (Raboy 1995, 86).

Javna televizija naj bi torej imela posebno javno poslanstvo, vsebino katerega sproti določa javnost, ki ji televizija oddaja program. Skrbeti mora za domači jezik in ustvarjati zakonsko določeno število lastnih oddaj, v svojem programu pa mora imeti tudi vsebine, za katere obstaja javni interes (Keane 1992, 110-113). Po Bašićevi (2002, 6) je zadovoljevanje javnega interesa ključni element legitimiranja za delovanje javnih servisov. Javni servis zagotavlja programske vsebine javnega interesa, javnost pa javni servis financira in ga nadzoruje.

Televizija Slovenija se financira pretežno iz plačil naročnine in iz sredstev državnega proračuna. Ostala sredstva pridobi z oglaševanjem in objavljanjem drugih plačanih obvestil. Organizacija je obvezana nuditi program širokega spektra, spodbujati kulturno kreativnost in identiteto ter proizvajati programe, ki so sprejemljivi za vse ciljne skupine in manjšine. Prav

tako si mora prizadevati za enako zastopanost vseh regij (Zakon o Radioteleviziji Slovenija 96/2005).

»RTV Slovenija je javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena, ki opravlja javno službo na področju radijske in televizijske dejavnosti, z namenom zagotavljanja demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb državljanov Republike Slovenije in Slovencev po svetu, pripadnikov slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter druge dejavnosti, v skladu z zakonom o RTV Slovenija.« (RTV SLO 2009)

2.1.2 Komercialna televizija – POP TV

V 80. in 90. letih prejšnjega stoletja je naraščalo število komercialnih postaj, tako v svetu kot pri nas, kar je posledica deregulacije in razvoja satelitske ter kableske tehnologije, v državah Vzhodne Evrope pa tudi spremembe družbenega sistema (Splichal 1992, 98). Televizijsko oddajanje je že od samega začetka narekovalo zasebno delovanje, saj je bilo to področje postavljeno izključno v roke zasebnih družb. Ustanavljale so se zasebne televizijske postaje, ki so izredno malo virov posvetile svoji lastni produkciji, njihov glavni vir dohodka pa je predstavljalo oglaševanje (Bašić Hrvatini in Milosavljević 2001, 9,52).

Komercialna televizija ne deluje v javnem interesu, saj je njen glavni cilj dobiček oziroma ustvarjanje dobička. Komercialna televizija ne proizvaja programov, ampak občinstvo, njen namen pa je ustvarjati čim bolj gledan program in ga čim dražje prodati oglaševalcem (Luthar 2004, 115). Največkrat je zato njen program sestavljen iz neskončnega ponavljanja velikega števila dram, različnih nadaljevanj, kvizov in pogovornih oddaj, pomembno vlogo pa igra tudi infozabava (infotainment), ki je hibriden način sporočanja, sestavljen iz zabave in informacije hkrati, njen namen pa je zabavati gledalca na informativen način oziroma ga informirati na zabaven način (Luthar 1992, 35).

Na področju komercialne televizije se je v Sloveniji glavna sprememba zgodila z nastankom programa POP TV leta 1995 (Bašić Hrvatini in Milosavljević 2001, 52). POP TV, ki danes predstavlja vodilno nacionalno komercialno televizijsko mrežo, je ustanovila produkcijska hiša Produkcija Plus d.o.o. (Pro Plus), ki si je pridobila ekskluzivne pravice za predvajanje oddaj in filmov zahodnoevropskih in ameriških studiev in sklenila sporazum o predvajanju poročil in posnetkov z nekaterimi medijskimi hišami. POP TV je »nastal kot programska mreža, podobna tistim v Ameriki« in je poleg prve večje tuje naložbe prinesel tudi prvo pravo konkurenco javni televiziji (Bašić Hrvatini in Milosavljević 2001, 53).

»Temeljno poslanstvo POP TV-ja, kot vodilnega nacionalnega komercialnega televizijskega programa v Sloveniji, je ponuditi gledalcem možnost izbire in najboljšo televizijsko zabavo. Potrebe gledalcev po zabavi in sodobni medijski razgledanosti POP TV uspešno zadovoljuje s številnimi oddajami mednarodne in domače produkcije. Filmske uspešnice, svetovno priljubljene serije, telenovele, ekskluzivni športi in drugi prenosi, od Formule 1, do Viktorjev, prek domačih in licenčnih zabavnih oddaj, vse do izvirnih slovenskih nadaljevank ...« (POP TV 2009)

3 REPREZENTACIJA IN DISKURZ

Reprezentacija povezuje pomen in jezik s kulturo. Pomeni takšno uporabo jezika, s katero smiselno reprezentiramo svet drugim ljudem. Reprezentacija predstavlja pomemben del v procesu, v katerem se pomen ustvarja in izmenjuje med pripadniki določene kulture. To pa vključuje uporabo jezika, znakov in podob, ki določeno stvar reprezentirajo. Torej, reprezentacija je produkcija pomena prek jezika. Gre za nekakšen vezni člen med jezikom in našim miselnim konceptom, ki se lahko navezuje tako na materialni svet ali pa na namišljeni svet dogodkov, ljudi in predmetov (Hall 1997a, 15).

Poznamo dva sistema reprezentacij. Prvi sistem so mentalne reprezentacije, preko katerih dogodke, ljudi in stvari povezujemo z našimi koncepti v glavah, te pa oblikujemo v naše konceptualne zemljevide, ki so znotraj kulture pri posameznikih podobni. V njih so zarisane mentalne podobe o svetu. Drugi sistem je jezik, ki je sestavljen iz znakov (pisane besede, glasovna sporočila, vizualne podobe), ki imajo določen pomen. Znaki dobijo pomen le, če uporabljamo kode, ki so rezultat družbenih pravil in določajo pomen med koncepti in znaki. Kodi so ključni del naše kulture, naših skupnih pomenskih zemljevidov, ki se jih priučimo s socializacijo. Produkcija pomena v jeziku nastaja v povezavi med stvarmi v svetu, koncepti in znaki. »Proces, ki vse te elemente povezuje, imenujemo reprezentacija.« (Hall 1997a, 19)

Branston in Stafford (2003) pravita, da medijske slike ne odražajo sveta direktno. Vedno so le konstrukcije oziroma reprezentacija, ne pa »transparentno okno realnosti« (Branston in Stafford 2003, 90).

»Branston in Stafford (v Kuhar 2003, 12) poudarjata, da obstaja povezava med frekvenco, s katero se kakšna podoba pojavlja v medijskih tekstih, in odzivom publike nanjo. Če mediji kar naprej reprezentirajo homoseksualce kot ogrožajočo skupino v stigmatiziranih podobah spolnih perverznejšev, ki na primer ogrožajo narod in spodjedajo družbeno moralo, potem je ta podoba za geje in lezbijke resnična, predvsem v njenih posledicah, v odzivih publike.«

Reprezentacija običajno pomeni način medijskega ponovnega predstavljanja ali reprezentiranja določenega dogodka oz. zgodbe. Medijske reprezentacije so pomembne za oblikovanje in legitimacijo identitet, saj se naša identiteta ter mnenje o drugih ljudeh (predvsem o tistih, s katerimi nimajo osebnih stikov) oblikujeta na osnovi diskurzov in reprezentacij, ki smo jim izpostavljeni. Mediji imajo možnost, da določene identitete vedno

znova reprezentirajo, nekatere posameznike pa lahko celo izločijo ali jih naredijo za tuje ali celo ogrožajoče (Kuhar 2002a, 7). Mediji imajo bistveno vlogo pri proizvodnji pomenov, s svojimi interpretacijami in izbori dogodkov pa tudi pomembno vplivajo na mnenje, vedenje in obnašanje ljudi (Hall 2004, 35).

Za televizijsko reprezentacijo homoseksualnosti so značilni kratkotrajni skeči, ki nimajo funkcije informiranja, ampak so namenjeni hitremu nizanju slik, podob, reprezentacij nekega spektakularnega sveta (Velikonja 1997, 670).

3.1 Trije pristopi k razumevanju sistema reprezentacij

Kot sem povedala, reprezentacija povezuje pomen in jezik s kulturo. To pojasnjujejo trije pristopi: reflektivni, intencionalni in konstruktivistični.

Reflektivni pristop, ki ga imenujemo tudi mimetični pristop (gr. mimesis, posnemanje), pravi, da predmeti, osebe, dogodki in ideje že vsebujejo pomen. Jezik je tako le ogledalo, ki odseva resnične pomene, ki obstajajo v svetu oziroma jih po mimetičnem pristopu svet posnema. Hall pravi, da je v tej teoriji nekaj resnice, saj obstaja povezava med ikoničnimi znaki (npr. fotografijami) in stvarmi v materialnem svetu. Fotografija avtomobila odseva avto v resničnem svetu. Teorija pa ne zdrži v primeru, ko za tvorjenje pomena potrebujemo kod. Da imajo beseda, zvok in glas skupni pomen z materialno stvarjo (npr., da kombinacijo znakov A, V, T, O povežeš z resničnim avtom), mora biti vzpostavljen kod, ki avtu v materialnem svetu, našemu konceptu avtomobila v glavi in kombinaciji znakov za avto, da pomen (Hall 1997b, 24-25).

Pri **intencionalnem pristopu**, ki je ravno nasproten, govorec s svojim izražanjem daje pomen stvarim, osebam, dogodkom ... To pomeni, da preko jezika govorec vsili svoje razumevanje pomena, saj vsak posameznik izraža stvari, ki so pomembne zanj in za njegov pogled na svet. Pomanjkljivost tega pristopa je, da posamezniki »ne moremo biti edini in izključni vir pomena v jeziku, kajti to bi pomenilo, da bi se lahko izražali v povsem zasebnih jezikih. Bistvo jezika pa je komunikacija, ki je odvisna od skupnih jezikovnih konvencij in skupnih kodov.« (Hall 1997b, 25) Da se med seboj razumemo, moramo pomene podrediti jezikovnim pravilom, kodom in konvencijam, kajti utrdijo jih prav ti (Hall 1997b, 25).

Konstruktivistična teorija pravi, da je pomen skonstruiran in oblikovan preko jezika in kulture. Z njima je tudi pogojen. To pomeni, da pomeni niso več razumljeni kot apriorni, materialni, vnaprej določeni in nespremenljivi. Konstruktivistična teorija tako ruši ideje o tem, da imajo stvari v materialnem svetu že same po sebi pomen, ki obstaja zunaj zgodovine in interpretacije (Kuhar 2002a, 12). Ta pristop pravi, da ne smemo zamenjevati materialnega sveta, v katerem obstajajo stvari in ljudje, s simbolnimi praksami in procesi, skozi katere delujejo reprezentacija, pomen in jezik (Hall 2004, 46).

»Ker je pomen družbeno konstruiran, ne obstaja zunaj časa in zgodovine, ne obstaja v predmetu, osebi ali dogodku per se in nikoli ne more biti dokončen, saj vedno ostaja odprt spremembam. Šolski primer je angleška beseda "gay", kjer so nekdanji pomeni besede (vesel, pester, lahkoživ, nemoralen, razuzdan) povsem izpodrinjeni in se je beseda prelevila v znak, ki označuje homoseksualno osebo. Reprezentacije se torej gibljejo na spolzkem terenu spreminjanja in vedno novega vzpostavljanja pomenov. To hkrati pomeni, da razumevanje pomena nujno vključuje tudi aktivni proces interpretacije.« (Kuhar 2002a, 13)

Konstruktivistični pristop lahko razdelimo na semiotični in diskurzivni pristop. Za bolj poglobljeno razumevanje reprezentacij, se bom nanju oprla v nadaljevanju.

Semiotični pristop

Semiotični pristop k reprezentaciji je utemeljil švicarski lingvist Ferdinand de Saussure. Po Saussurju je proizvodnja pomena odvisna od jezika, saj zvoki, besede, podobe v jeziku delujejo kot znaki le takrat, ko jih uporabljamo za izražanje idej (Hall 2004, 51). Znak je razdelil na formo (označevalec), ki pomeni dejansko besedo, fotografijo, podobo, in na idejo (označenec) oziroma koncept, na katerega se forma v naših mislih nanaša. Tako definiran jezikovni znak ima pomembno lastnost, arbitrarnost. To pomeni, da med označevalcem in označencem ni nikakršne naravne ali vnaprej določene povezave. Znaki niso opredeljeni sami zase, pač pa le v odnosu do drugih znakov. Težko si namreč predstavljamo, kaj pomeni beseda OČE, če nam ni predstavljena v odnosu in v smislu razlike do drugih sorodnih izrazov, kot so MATI, HČI, SIN.

Povezava med formo in koncepti je tako povezava med sistemoma reprezentacije, ki proizvajata znake. Znaki, organizirani v jezik, pa proizvajajo pomen. Ker so znaki opredeljeni v odnosu do drugih znakov, so posledično tudi pomeni relacijski (Hall 2004, 51-56).

Saussure je v nadaljevanju jezik razdelil na dva dela. Prvega je imenoval *langue*. Sestavljajo ga splošna pravila in kodi določenega jezikovnega sistema. Ti morajo biti skupni vsem uporabnikom, če želimo, da bodo uporabljeni kot komunikacijsko sredstvo. Drugi del je imenoval *parole*. Sestavljajo ga partikularna govorna, pisna ali risana dejanja, ki jih ustvarja pisec ali govorec ob uporabi strukture in pravil, ki vladajo *langue* (Hall 2004, 53).

Francoski kritik Roland Barthes je s pomočjo Saussureovega modela analiziral kulturne prakse (svet vrestlinga, obraz Grete Garbo, milne praške in detergente ...). Zanimal ga je predvsem pomen teh dogodkov, objektov, predmetov. »Semiotični pristop je prenesel na "branje" popularne kulture in omenjene dejavnosti ali predmete obravnaval kot znake, kot jezik, s pomočjo katerega sporočamo pomene.« (Hall 2004, 56)

Barthes loči dve ravni. Prva raven je denotacija, ki je osnovna in opisna. Pri denotaciji se večina ljudi strinja o pomenu (npr. obleka). Raven denotacije sestavljata označevalec (kos tkanine, krojen in sešit na določen način) in označenec (naš miselni koncept o taki sešiti tkanini, ki predstavlja kavbojke), ki s pomočjo koda tvorita znak. Druga raven pa je konotacija, kjer se znak iz denotativne ravni pretvori v označevalca. To je širša raven, ki znake povezuje s širšimi kulturnimi temami, koncepti ali pomeni. Kavbojke tako konotirajo sproščenost. Ta nivo Barthes imenuje raven mita. Gre za ideološko sporočilo, ki je v zelo tesni zvezi z našo kulturo, zgodovino in vednostjo (Hall 2004, 59-60).

Diskurzivni pristop

Hall med konstruktivističnimi teorijami izpostavlja Foucaultov diskurzivni pristop k obravnavi reprezentacije. Foucault je pozornost usmeril na pojem diskurza, kot sistema reprezentacij, in ne na jezik. Zanimala ga je proizvodnja vednosti prek diskurza in ne le proizvodnja pomena prek jezika. Želel je analizirati, kako sami sebe razumemo v naši kulturi in kako se v različnih obdobjih proizvaja naša vednost o družbenih, posameznih in skupnih pomenih (Hall 2004, 63-64).

Navadno se izraz diskurz uporablja kot lingvističen koncept (odlomki povezanega pisanja ali govora). Foucaulta pa so zanimala pravila in prakse, ki v različnih zgodovinskih obdobjih proizvajajo smiselne izjave in reguliran diskurz.

Diskurzivni pristop k reprezentaciji lahko predstavim s pomočjo treh Foucaultovih ključnih misli: koncepta diskurza, problema oblasti in vednosti ter vprašanja subjekta.

Diskurz

»V Arheologiji vednosti Foucault (1969, 2001) presega razumevanje diskurza kot zgolj skupka izjav, osrediščenih okrog določene teme. Razume ga kot nadzorovano skupino izjav z notranjimi pravili in mehanizmi, ki so mu lastna. Diskurz združuje torej tiste izjave, ki imajo pomen, moč in posledice znotraj družbenega konteksta.« (Kuhar 2003, 14)

Fairclough (1992, 8) diskurz opredeli kot družbeno prakso, ki se pojavlja v besedilih, govoru in drugih semioloških sistemih (na primer v modi kot obliki neverbalne komunikacije) oziroma v diskurzivnih dogodkih. Diskurz in dogodek sta v dialektičnem odnosu, saj diskurzivni dogodek sooblikujejo različni konteksti ter institucije ali družbene strukture, v kateri se pojavi, hkrati pa diskurzivni dogodek povratno vpliva in preoblikuje svoj družbeni okvir. Iz tega izhaja, da je diskurz družbeno konstituiran. Obenem je konstitutiven tudi zato, ker določa oziroma proizvaja (konstituira) objekte védenja, identitete in družbene odnose.

Diskurz v vsakem obdobju proizvede oblike vednosti, objekte, subjekte in prakse, ki se v različnih obdobjih zelo razlikujejo in ni nujno, da med njimi obstaja neka kontinuiteta. Stvari so nekaj pomenile in bile resnične le v določenem zgodovinskem obdobju. Nek objekt se lahko pojavi samo v določenem diskurzu, ki pride na dan v določenem zgodovinskem kontekstu. Na primer, objekt "homoseksualnosti" se je kot smiseln in razumljiv konstrukt lahko pojavil le znotraj prav določene diskurzivne formacije. Ko se je določena opredelitev "homoseksualnosti" začela uveljavljati v praksi, se je lahko pojavil ustrezní subjekt "homoseksualec". Pojavil se je šele znotraj moralnih, pravnih, medicinskih in psihiatričnih diskurzov, praks in institucionalnih aparatov (Hall 2004, 67).

Vednosti in prakse o vseh teh subjektih so zgodovinsko in kulturno specifične.

Foucault je trdil, da je vednost vselej oblika oblasti. Z oblastjo povezana vednost dobi avtoriteto "resnice", ima pa tudi moč, da samo sebe razglasi za resnično.

Diane Macdonell (1986) pravi, da so osnovne značilnosti diskurzov to, da:

- izključujejo (to je osrednja značilnost diskurza, kajti diskurz se konstituira prek prakse izključevanja, kar pomeni tudi naturalizacijo izrečenega; tisto o čemer je moč govoriti, se zdi samoumevno in naravno, vendar je ta naravnost rezultat izključevanja tistega, kar je skorajda neizrekljivo - naraven in samoumeven je bil diskurz heteronormativnosti (normalna in naravna je le heteroseksualnost) in diskurz spolnosti kot ekskluzivno reproduktivne prakse. Tak diskurz je homoseksualnost označil za zločin in veliko nespodobnost ter jo potisnil med občutke sramu in skrivnosti. To pa ne pomeni, da ima tako občutenje homoseksualnosti avtentično in resnično eksistenco per se (Kuhar 2003, 14)). Diskurz definira in producira objekte našega védenja in je zato že v sami definiciji vključevalen in izključevalen: dovoljuje nekatere načine razmišljanja ali govorjenja in izloča drugačne in druge načine razmišljanja ali govorjenja, izključuje sebi nasprotno diskurze (Kuhar 2003, 15);
- vsebujejo nek pomen (diskurz sestavljajo tiste izjave, ki imajo pomen, moč in posledice znotraj družbenega konteksta);
- so družbeni (ker delujejo na način dialoga).

Subjekt

Foucault (v Kuhar 2003, 15) ugotavlja, »da diskurz kot praksa oblikuje ali konstituira subjekt, na katerega se določeni diskurzi nanašajo ter ga hkrati tudi pozicionira. Subjekt je torej proizveden znotraj diskurza, zunaj njega pa ne obstaja, saj se mora podrediti pravilom in konvencijam diskurza, relacijam oblasti in védenja.«

Proces, v katerem posamezniki zasedejo pozicijo subjekta (npr. pozicijo homoseksualca), se imenuje subjektivizacija. Foucault navaja tri različne načine, kako ljudje postanejo subjekti. Najprej morajo biti postavljeni kot objekti (objektivacija) (Dolar 1991, 7), nato se skozi tri načine ali »moduse objektivizacije« (Foucault 1991, 103) pretvorijo v subjekte.

Prvi modus so **raziskovanja ali znanstvene klasifikacije**. Gre za preučevanje, opazovanje in razvrščanje različnih družbenih skupin (homoseksualci, zaporniki ipd.), kar proizvaja določeno znanje, védenje o teh skupinah ter hkrati legitimira načine obravnave in ravnanja z njimi. Ta védenja se po Foucaultu razvijejo, ko se v družbi pojavi potreba po nadzoru ljudi, saj sta znanje oziroma védenje vedno povezana z oblastjo.

Oblast posameznike v vsakdanjem življenju kategorizira, jih zaznamuje z njihovo individualnostjo, jih priklene na njihovo identiteto ter jim vsili zakone resnice, ki jih morajo prepoznati in ki jih drugi morajo prepoznati v njih. To je oblika oblasti, ki posameznike naredi za subjekte (Foucault 1991, 106).

Drugi način preobrazbe v subjekte so **ločitvene prakse**, ki ljudi ločujejo in izločajo določene družbene skupine na podlagi njihovih bolj ali manj vidnih lastnosti (na primer spola, spolne usmerjenosti, barve kože, etnične pripadnosti ipd.) in jim tako pripisujejo družbeno in osebno identiteto. To vodi v družbeno objektivizacijo, kategorizacijo in nenazadnje stereotipizacijo ljudi. Ločitvene prakse so povezane so z znanstvenimi klasifikacijami, saj so pogosto podlaga za razvrščanje ljudi, ljudi pojasnjujejo in upravičujejo.

Tretji modus so **samopreobrazbe** ljudi – načini kako se ljudje sami preobrazijo v subjekte. Ti načini samopreobrazbe so posegi v lastno telo (obvladovanje telesa, čustev in uma). Želimo se vkalupiti v določeno obliko, ki jo lažje nadzorujemo in sprejemamo (na primer hujšanje, duhovna rast) (Hrženjak 2002, 22-29).

Diskurz definira in producira objekte našega védenja in je zato že v sami definiciji vključevalen in izključevalen: dovoljuje nekatere načine razmišljanja ali govorjenja in izloča drugačne in druge načine razmišljanja ali govorjenja, izključuje sebi nasprotne diskurze (Kuhar 2003, 15).

»Te "diskurzivne formacije" definirajo, kaj je in kaj ni ustrezno v odnosu posameznika do določenega objekta oziroma družbene prakse, katere vrste vednosti so "relavantne", "koristne" in "resnične" glede na določen "diskurzivni kontekst" ter kateri subjekti te lastnosti utelešajo. Diskurz določa načine, na katere je govorjenje o nekem objektu ali praksi "smiselno", "inteligentno", "sprejemljivo" in s tem hkrati omejuje in izključuje drugačne diskurze z manj moči oziroma z manjšo stopnjo povezanosti z oblastjo.« (Hrženjak 2001, 171)

Po Foucaultu imajo stvari svoj pomen in so resnične samo v določenem zgodovinskem kontekstu. Vsako zgodovinsko obdobje producira svoje védenje, oblike znanja, jezike, s katerimi komuniciramo o določeni družbeni realnosti, producira svoje subjekte, ki med enim in drugim zgodovinskim obdobjem nimajo nujno kontinuiranosti v pomenu (Hrženjak 2001, 174). Obdobje poznega 19. stoletja je tako znotraj moralnega, legalnega, medicinskega in psihiatričnega diskurza praks in institucionalnih aparatov konstituiralo homoseksualca kot subjekt (Foucault 1976, 2000, 57-58).

4 HOMOSEKSUALNOST

V tem poglavju razložim pojem homoseksualnosti ter uporabo terminov, ki se bodo pojavljali tudi v nadaljevanju naloge. Dotaknem se različnih zgodovinskih obdobj, v katerih so se oblikovali različni diskurzi o homoseksualnosti, preletim zgodovino gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji in tujini ter se posvetim različnim oblikam odnosa dominantne heteroseksualne družbe in posameznikov do istospolno usmerjenih. Takšen zgodovinski pregled in odnosi dominantne heteroseksualne družbe do istospolno usmerjenih mi nudijo oporo pri analizi sedemletnega obdobja televizijskega poročanja na komercialni in nacionalni televiziji.

4.1 Opredelitev pojmov

Sam pojem "homoseksualnost" je hibrid med grško in latinsko besedo (gr. homos: enak, isti; lat. sexus: spol). Besedo je ustvaril in tudi prvič javno uporabil madžarski zdravnik in pisatelj Karl-Maira Benkert (Spasić 2000). Beseda vara, ker napeljuje na seksualnost, kar pri pojavu, ki naj bi ga opisala, ni najpomembnejše. Z izrazom "homoseksualni odnos" sicer res poimenujemo spolni odnos med osebami istega spola, izraza "homoseksualna oseba" (gej ali lezbijka) pa ne uporabljamo za vsako osebo, ki je imela kdaj homoseksualni odnos, temveč samo za ljudi, ki stopajo v spolne odnose bolj ali manj izključno z osebami istega spola. Tudi za osebe, ki še nikoli niso imele takega odnosa, pa imajo željo po njem in se zaljubljajo v osebe istega spola, rečemo, da so homoseksualne (Škorjanc 2008).

V slovenščini lahko besedo "homoseksualen" pogosto ustrezno nadomestimo z besedo istospolen, ki je za to, kar naj bi poimenovala, celo natančnejša od tujke, saj v ospredju ni seksualnost, temveč spol: istospolna želja, ljubezen, usmerjenost, istospolno razmerje; "istospolni odnos" pa je seveda le spolni odnos (Škorjanc 2008).

V svetovnih jezikih so se začele uveljavljati besede, ki tako ali drugače opisujejo osebe s homoseksualnimi nagnjenji. Ker je družba sovražna do homoseksualcev, gre večinoma za besede z žaljivim pomenom, med njimi pa so tudi takšne, ki so jih homoseksualci vzeli za svoje in prevrednotili njihov žaljiv pomen. Takšna je beseda *gay*, ki kot pridevnik pomeni vesel, veder, živahen, pisan in lahkoživ in so jo homoseksualci v 20. stoletju vzeli za svojo ter z njo opredelili spolno identiteto (Friderich 2007). To besedo so sprejeli tudi slovenski

homoseksualci in tako se uporablja poslovenjena različica – *gej*, ki jo bom tudi sama uporabljala. Še bolj žaljiva je beseda *queer*, ki kot pridevnik označuje čudaškost, nenavadnost, svojevrstnost, komičnost, zmedenost, pijanost, bolehnost ..., vendar so homoseksualci tudi to vzeli za svojo. V devetdesetih so se pojavile še druge žaljive različice, kot npr. *fag* (krajše za *faggot*), *fairy*, *auntie*, *homo*, *poof*, *nancy boy*, *sissy*, *queen in dyke*, zadnjo pa so za označevanje svoje identitete sprejele ženske homoseksualke (lezbijke) (Norton 1997). Te različice (*faggot* – feget, fagot) je tudi slovenska javnost poslovenila in imajo enako oznako kot v angleškem jeziku.

Pomensko nasprotje besedi *queer* je beseda *straight*, ki ima poslovenjeno različico *strejt*, pomeni pa pristen, pravoveren, pošten, preprost, nezapleten, pa tudi omejen, konzervativen, zaprt. V angleškem jeziku beseda označuje heteroseksualca in je podobno kot *queer*, zmerljivka (Tratnik 1995, 68).

4.2 Kratka zgodovina modernega razumevanja homoseksualnosti

Da bi lahko razumeli, zakaj je homoseksualnost v družbi tako obravnavana in osovražena, je potrebno pogledati v zgodovino.

Do homoseksualnosti so se skozi zgodovino oblikovala odklonilna stališča. Temu je, od rimskega imperija naprej, botrovala v zahodni civilizaciji prevladujoča religija – krščanstvo, kjer je bila edina dovoljena oblika spolnosti zakonska, namenjena izključno reprodukciji in tudi v zakonu ni bila namenjena užitku. Tako je bila okrog leta 200 za homoseksualnost predvidena smrt s kamenjanjem, leta 390 pa je cesarska legislatura uzakonila smrtno kazen za analne odnose. Nestrpnost do homoseksualcev se je v posebno ekstremni obliki nadaljevala v srednjem veku, kjer so homoseksualce začeli povezovati s herezijo, grešnim čarovništvom, demonizmom in oderuštvom. Homoseksualce so sežigali skupaj s podatki o procesu. V 18. stoletju protestanti zavzamejo pozitiven odnos do spolnosti, vendar pa do homoseksualnosti gojijo enak odnos kot katoličani, kar pomeni, da menijo, da jo je potrebno kaznovati in nadzirati. V razsvetljenstvu pa se s francosko revolucijo naredi preobrat v zakonu, ne pa tudi v miselnosti ljudi, ki še vedno sovražno gledajo na homoseksualnost. Sprejme se zakon, ki prepove kazen za "spolne zločine" in uvede enakost pred zakonom. V 19. stoletju vzpon znanosti pripomore, da na homoseksualnost ne gledamo več kot na krivoverstvo, temveč kot na duševno bolezen. Tako katoliška kot protestantska cerkev sta se strinjali s to razlago. V 20.

stoletju pa lahko začnemo govoriti o številnih protidiskurzih, ki pridobivajo na moči. Zagovorniki homoseksualnosti so npr. Jeremy Bentham (homoseksualno početje je naravno), Karl Heinrich Ulrich (homoseksualni nagoni so naravni) in Magnus Hirschfeld, ki spodbuja homoseksualce naj se borijo za svoje pravice. Nato se začnejo kmalu ustanavljati razna gibanja lezbijk in gejev, ki se borijo za svoje pravice in želijo ustvariti nov družbeni red (Kuhar 2001, 37-57).

4.3 Zgodovina gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji in tujini

28. junij 1969 je datum, ki »pomeni prelomnico v zgodovini zatiranja homoseksualcev in začetek modernega gibanja za pravice in svoboščine lezbijk in gejev.« (Kuhar 2001, 75) Tega dne so se pred lokalom Stonewall Inn prvič v zgodovini kolektivno uprli geji in lezbijke. Ko je njujorška zakonodaja konec 70. let prepovedovala gostinsko dejavnost, namenjeno homoseksualcem, so policisti v lokalih, kjer so se zbirali homoseksualci, opravljali racije, lastnikom pa so prepovedali obratovanje do naslednjega večera. »Takšna zgodba bi se ponovila tudi v noči s 27. na 28. junij 1969, vendar je prišlo do zgodovinskega upora – Stonewallski upor -, ki je pogojeval nastanek vse bolj množičnih zahtev po pravicah za homoseksualce.« (Kuhar 2002b) Naslednje leto nastane veliko organizacij, ki so v svojem imenu nosile besedo gay. »Ta ni označevala zgolj spolne orientacije, pač pa tudi odprt politični aktivizem in nov radikalni temelj za samoidentifikacijo. Zgodila se je radikalna transformacija iz "homoseksualnost = molčečnost" v "gej = javnost".« (Kuhar 2002b) Takšna organizacija je bila tudi Gay Liberation, ki je eno od svojih prvih bitk dobila leta 1973, ko Ameriško psihiatrično združenje s seznama bolezni črta homoseksualnost (Kuhar 2002b). Prvo leto po uporu so organizirali tudi parado ponosa (Gay Pride March), ki so jo v naslednjih letih prirejali v vse več mestih, leta 2001 prvič tudi v Ljubljani (Kuhar 2001, 75).

V Sloveniji je začetek teh gibanj predstavljal prvi filmski festival Magnus, ki so ga organizirali leta 1984. »Gibanje se tako rekoč konstituira z za tisti čas radikalno pozicijo in zahtevo po politični enakopravnosti.« (Kuhar 2001, 92) Gibanje je istega leta ustanovilo sekcijo Magnus v okviru društev Škuc – Forum, ki je postalo prvo takšno organizirano gibanje v Vzhodni Evropi. Festival Magnus je potekal vsako leto, vse do leta 1986, ko so ga želeli otvoriti na datum 25. maj. Takrat se je jugoslovanski politični vrh obregnil ob datum začetka festivala, saj se je tisti čas na ta dan praznoval rojstni dan takratnega predsednika države, Josipa Broza Tita. Namesto festivala so ta dan v Galeriji Škuc organizirali Dan

mobilizacije proti AIDS-u in bili tako prvi, ki so začeli ozaveščati o tej bolezni. Festival Magnus se ni več nadaljeval, pač pa se je pojavil Teden lezbičnega filma, sledil mu je še Teden gay filma, ki se danes imenuje Festival gejevskega in lezbičnega filma. Januarja leta 1988 tudi lezbični del gibanja dobi sekcijo, imenovano LL (Lezbični Lilit), ki postane registrirana kot nova sekcija Škuca. Naloge, ki si jih zada LL, so podobne Magnusovim in vključujejo tudi politični boj proti vsakršni diskriminaciji. Sekcije so izdajale gejevske in lezbične časopise in biltene (Gayzine, Lesbozine, Revolver, Pandora ...), ki niso izhajale dolgo. Izjema je revija Lesbo, ki jo začne izdajati sekcija LL. Revija postane osrednja lezbična in gejevska revija. Objavljali so tudi v Teleksu, Mladini in Tibunu, ki so podpirali gejevsko in lezbično gibanje. Leta 1984 Magnus v prostorih novoustanovljenega kluba K4 organizira tako imenovani Gay disko, vendar ga kmalu zaprejo. Ponovno oživi leta 1989, pod imenom Roza disko. Leta 1993 Magnus in LL prvič v zgodovini gejevskega in lezbičnega gibanja dobita svoje klubske prostore, ko gejevski in lezbični aktivisti zasedejo prostore v bivši vojašnici na Metelkovi ulici v Ljubljani. Konec devetdesetih je klubski prostor razdeljen v lezbični in gejevski del, Monokel in Tiffany, ki postaneta edina gejevska oziroma lezbična kluba v Sloveniji. Leta 2001 sekcija LL v Metelkovem mestu ustanovi tudi lezbično knjižnico (Kuhar 2001, 92-98).

Leta 1996 je bila v okviru Študentske organizacije Univerze v Ljubljani ustanovljena Legebitra (prva slovenska skupina za mlade geje in lezbijke, biseksualce in transseksualce do 26. leta starosti ter njihove starše), ki igra pomembno socializacijsko funkcijo, saj mladim nudi varen prostor za izmenjavo izkušenj in pogovor o tej problematiki. Z ostalimi deluje v skupnih (političnih) akcijah, ki so s pomočjo peticij in deklaracij opozarjale na kršitev človekovih pravic gejev in lezbijk. Ena izmed zahtev, ki jo obnovi Roza klub, samostojno politično združenje, ki sta ga leta 1990 ustanovila Magnus in LL, je pravica do sklenitve zakonske zveze med osebama istega spola. Leta 1997 se tako na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve oblikuje skupina za pripravo predloga zakona o registriranem partnerstvu, v kateri sta na zahtevo Škuc LL in Magnus tudi predstavnika gejevske in lezbične skupnosti. Predlog zakona o registriranem partnerstvu gre leta 1999 prvič v obravnavo, Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) pa po mnogih zapletih sprejmejo 22. junija 2005 (Kuhar 2001, 98-105).

Devetdeseta v zgodovino gejevskega in lezbičnega gibanja zapišejo celo vrsto manjših in večjih afer, ki so kazale na nestrpnost in homofobijo v Sloveniji. Aferi, ki sta se zgodili leta

2001, sta bili povod za začetek parad ponosa tudi v Sloveniji. Najprej se je zgodila šolska afera, ko je Srednja šola tiska in papirja iz Ljubljane Društvu za nenasilno komunikacijo prepovedala izvedbo delavnice o homoseksualnosti, češ da starši menijo, da šola na ta način propagira homoseksualizem, mesec kasneje pa druga afera, ko so gostu festivala Literature in glasbe Živa književnost, ki ga organizira Klub Škuc, in gejevskemu aktivistu Branetu Mozetiču, prepovedali vstop v lokal Cafe Galerija v Mestni galeriji. Aktivisti kot odgovor na afere 6. julija 2001 pred Galerijo Škuc organizirajo posebno manifestacijo proti nestrpnosti, s katero želijo tudi širšo javnost opozoriti na vse pogostejše pojavljanje homofobije v Sloveniji. Manifestacijo so poimenovali Obvoznica mimo nestrpnosti – pohod proti homofobiji, ki jo nekateri pojmujejo kot prvi slovenski pohod gejevskega in lezbičnega ponosa. Pohode prirejuje vsako leto in so postali že tradicionalni (Kuhar 2001, 103-110). Poleg parad ponosa se homoseksualci organizirajo tudi drugače. Leta 2003 je ustanovljen DIH - Društvo za integracijo homoseksualnosti, katerega začetki segajo že v leto 2000, ko je bila ustanovljena neformalna skupina Out in Slovenija, ki se je ukvarjala s športom (DIH 2009). Homoseksualne vsebine se začnejo prenašati tudi na radiu Študent, v radijski oddaji Lezbomanija. V dobi interneta pa postanejo pomembni razni forumi in informacijsko obveščevalno sredstvo Mreža (elektronski poštni seznam), ki so namenjeni diskusiji o gejevskih in lezbičnih temah.

4.4 Sociološki vidiki sodobnega razumevanja homoseksualnosti

Homoseksualci so vse bolj vidni v današnji moderni družbi, v kateri glasno zahtevajo svoje pravice in enakopravnost ter so zato pogosto tudi žrtve nasilja. Gre za nekakšen začaran krog: če so homoseksualci bolj vidni, so tudi pogostejše žrtve homofobnega nasilja. Ker so pogosto žrtve nasilja, se številni geji in lezbijke ne upajo izpostavljati in (predvsem) v javnosti skrivajo svojo spolno identiteto. Vendar pa prav to, da jih v javnosti "ne vidimo", spodbuja predsodke, ki naprej ohranjajo visoko raven homofobije (Nastran Ule 1997, 189).

V nadaljevanju se posvetim različnim oblikam odnosa dominantne heteroseksualne družbe in posameznikov do istospolno usmerjenih in raziščem, kako je do takšnih odnosov prišlo.

4.4.1 Stigmatizacija

Stigma predstavlja življenjski pogled: skupek osebnostnih in družbenih konstruktov; skupek socialnih zvez in socialnih odnosov; obliko družbene realnosti. Colemanova navaja Goffmana, ki pravi, da je »stigma enaka nezaželeni drugačnosti« (Coleman v Nastran Ule 1999, 198). Colemanova (v Nastran Ule 1999, 211) pa tudi omenja, da je stigma človeško konstruirana percepcija, ki se nenehno spreminja in legitimizira naše negativne odzive na človeške razlike. Da bi bila definicija stigme še bolj jasna, moramo razlikovati med "nezaželeno različnostjo", ki vodi k občutku stigmatizacije, in dejanskimi oblikami stigmatizacije. Zdi se, da do stigmatizacije pride samo takrat, kadar je vsiljena komponenta socialne kontrole oziroma kadar nezaželena drugačnost pripelje do določene omejitve fizične in socialne mobilnosti in dostopa do priložnosti, ki posamezniku omogoča razvoj njegovih potencialov. Stigma ima tudi funkcijo, da nekaterim posameznikom ali skupinam omogoča, da se čutijo boljše od drugih. "Stigmatizirani" in "nestigmatizirani" ljudje so vedno medsebojno povezani v odnosu inferiornost/superiornost. Ljudje, ki so stigmatizirani ali tisti, ki stigmo pridobijo, izgubijo svoje mesto v družbeni hierarhiji. Kot pravi Colemanova: »Stigma pomaga ohranjati obstoječo družbeno hierarhijo.« (v Nastran Ule 1999, 200-211)

Po zgoraj navedeni definiciji, je homoseksualnost stigmatizirana. Ne glede na to, kako stvari obračamo, jih olepšujemo, še vedno ostaja dejstvo, da heteroseksualnost velja za prioritarno, superiorno in edino sprejemljivo seksualnost, za nekaj, kar je več vredno, v primerjavi s homoseksualnostjo. Heteroseksualci imajo dostop do heteroseksualnih privilegijev, ugodnosti za ženske in moške, kot na primer: pridobitev družbene veljavnosti zaradi povezanosti s partnerjem drugega spola, družbeno in družinsko odobravanje ter sprejemanje, materialna varnost in zakonska ter fizična zaščita (Zorn v Levy 2000, 23).

Za stigmatizirane ljudi (tudi za homoseksualce) nalepka stigme v sebi nosi socialno smrt. Nestigmatizirani ljudje z izogibanjem in socialnim zavračanjem pogosto obravnavajo stigmatizirane ljudi kot da so nevidni, ne obstajajo ali so mrtvi (Coleman v Nastran Ule 1999, 208-210).

Kot je ugotovil že Goffman, so s procesom stigmatizacije močno povezani negativni stereotipi, ki s strani nestigmatiziranih največkrat vodijo v segregacijo, izogibanje, zmerjanje,

nespoštljiv in prezirljiv odnos do stigmatiziranih, ti pa se na to običajno ravno tako odzovejo z izogibanjem in segregacijo ali pa z uporom, medsebojno integracijo in iskanjem pravice.

4.4.2 Stereotipi o homoseksualcih

»Stereotipi o homoseksualnosti so pri nas neke vrste prežitek oziroma preostanek nekdanj uveljavljenih, že zastarelih, ovrženih znanstvenih teorij in predstav, ki so ponavadi deležne določene mere popačenja. Ti stereotipi se pozneje transformirajo v kompleksno celoto oziroma v družbi sprejeto razlago pojma homoseksualnost.« (Zornik in Mirovič 1996, 137)

Homoseksualci so kot predstavniki manjšine v družbi pogosto predstavljeni stereotipno. To je pogosta posledica neinformiranja in neosebne izkušnje ljudi s tistimi, ki so drugačni od njih. Tako velikokrat slišimo, da so homoseksualci feminizirani, promiskuitetni, preveč čustveni in duševno bolni. Stereotipi se pojavljajo tako v medijskih reprezentacijah kot v vsakdanjem življenju.

Pri stereotipih o homoseksualcih lahko govorimo o dveh vrstah stereotipov, in sicer prvi govorijo o vzrokih homoseksualnosti, drugi pa o značilnostih homoseksualnih oseb.

Stereotipi o vzrokih homoseksualnosti

Stereotipi o vzrokih homoseksualnosti skušajo pojasniti, kaj je tisto, kar naredi neko osebo homoseksualno. Vzroke se pogosto pripisuje nefunkcionalni družini, porušenemu kemičnemu ravnotežju hormonov in poudarjeni moškosti ali ženskosti. Številne znanstvene raziskave niso mogle potrditi niti enega od stereotipnih vzrokov za nastanek homoseksualnosti. Po Zorniku in Mirovičevi (1996, 137-138) so vzroki naslednji:

- **Vzrok homoseksualnosti so težave, ki jih imajo otroci v odnosu s starši: dominantna mati ali hladen, odtujen oče.**
- **Vzrok za homoseksualnost je v strahu ali sovraštvu do predstavnikov nasprotnega spola.**
- **Vzrok homoseksualnosti pri ženskah je v njihovi poudarjeni moškosti, pri moških pa v poudarjeni ženskosti.** Ta stereotip je tesno povezan z razširjenim stereotipom o pomehkuženih gejih in možačih lezbijkah.
- **Vzrok homoseksualnosti je v porušenem kemičnem ravnotežju hormonov.** Ta teorija je biološka verzija prej omenjenega stereotipa. Biološki faktorji naj bi

povzročali, da so lezbijke preveč moške in premalo ženstvene, za geje pa velja ravno obratno.

Poleg stereotipov o vzrokih homoseksualnosti v medijih in tudi v čisto običajnih diskurzih (pogovor med prijatelji, sestanki ...), lahko zasledimo tudi stereotipe o lastnostih homoseksualcev.

Stereotipi o lastnostih homoseksualcev

Stereotipi o lastnostih homoseksualcev skušajo predstaviti značilnosti homoseksualne osebe na splošno, potem pa te lastnosti pripisati vsaki homoseksualni osebi.

- **Homoseksualci so poženščeni, lezbijke so možače oz. geji hočejo postati ženske, lezbijke pa moški.** Ta stereotip temelji na delitvi opravil na tipična moška in tipična ženska dela ter na predstavi o delitvi spolnih vlog na aktivne (moški) in pasivne (ženske) (Zornik in Mirovič 1996, 138).
- **Homoseksualci sovražijo ženske, lezbijke pa sovražijo moške.** To prepričanje je osnova stereotipu o strahu ali sovraštvu do predstavnikov drugega spola, ki naj bi bil vzrok homoseksualnosti (Zornik in Mirovič 1996, 138).
- **AIDS je izključno bolezen homoseksualcev.** To mišljenje je posledica tega, da so AIDS najprej odkrili med homoseksualci in da so znanstveniki dolgo trdili, da se z virusom HIV lahko okužijo samo homoseksualci in rizične skupine. To mnenje se je močno zakoreninilo v javnosti, zato večina še vedno misli, da ta je to res (Zornik in Mirovič 1996, 138).
- **Homoseksualci in lezbijke so duševno moteni ljudje.** Ta trditev izhaja iz že omenjene biološke teorije. Pri Svetovni zdravstveni organizaciji je bila homoseksualnost vse do leta 1992 na seznamu duševnih bolezni (Zornik in Mirovič 1996, 138-139).
- **Homoseksualci in lezbijke so nesrečni ali depresivni ljudje, bolj občutljivi, nervozni, emocionalno labilni in bolj dovzetni za socialne bolezni, kot je na primer paranoja.** Ta stereotip je razširjen zlasti v ZDA, kjer naj bi bil obisk psihiatra del vsakdanjika gejev (Zornik in Mirovič 1996, 139).
- **Homoseksualne zveze so prehodne oblike in po čustveni in erotični plati niso enakovredne heteroseksualni zvezi.** Kratkotrajnost je posledica tega, da

homoseksualne zveze niso zakonsko določene in tako ni nobenih obveznosti in pričakovanj (Zornik in Mirovič 1996, 139).

- **Vsi homoseksualci so promiskuitetni** (Zornik in Mirovič 1996, 139).

Nadaljnje trditve, s katerimi sta se Zornik in Mirovič (1996, 139) srečala na terenu, so:

- **Homoseksualnost ni zelo razširjena.**
- **Homoseksualnost je nenaravna, amoralna in grešna.** Ta predstava izhaja iz prevladujoče katoliške morale.
- **Homoseksualci nadlegujejo otroke in jih pogosto spolno zlorablajo.** Erotično nagnjenje moških do dečkov imenujemo pederastija. Ta izraz se je razširil na vse homoseksualne odnose in dobil bolj žaljiv pomen v besedi peder. Posledica je, da ljudje ne ločijo več med pederastijo in homoseksualnostjo. Spolna zloraba otrok pa se med homoseksualci ne pojavlja v nič večji meri, kakor med heteroseksualno populacijo.
- **Homoseksualci niso dobri starši, ker vpeljujejo otroke v svoj način življenja; ko bodo otroci odrasli bodo sami postali homoseksualci.**
- **Homoseksualnost je značilnost določenih poklicnih skupin** (umetniki, predvsem plesalci, baletniki, igralci ter učitelji, natakariji, kuharji) **ali socialnih slojev** (nekateri trdijo da so nadpovprečni inteligentni, drugi pa, da so večinoma neizobraženi perverznejši).

Zelo razširjeni so stereotipi, po katerih naj bi geje prepoznali po določenih zunanjih manifestacijah.

Ostali označevalni stereotipi

Zornik in Mirovič (1996, 140) navajata:

- nosijo uhan v desnem ušesu, barvasto spodnje perilo (rdeče ali zeleno), zlasti pa rdeče nogavice;
- cigareto držijo v levi roki, feminilno;
- bolj skrbijo za svoje telo in zunanji videz (uporaba parfumov, urejenost, skrb za zdravo in čvrsto telo);
- poslušajo klasično glasbo ali glasbo z veliko emocionalnega naboja;
- so dobri plesalci;

- imajo značilno feminilne poteze (slaba poraščenost telesa, visok glas, mladostni videz, feminilne kretnje, opravljanje »ženskih del«);
- so emocionalni in melanholični.

Stereotipi o lezbijkah

Grizila (1989, 17) izpostavlja:

- lezbijke so tiste, ki se usmerjajo k ženskam zato, ker so bile v odnosu z moškimi razočarane;
- lezbijke so tiste, ki so imele to smolo, da niso naletele na »pravega« moškega;
- so hormonsko in duševno motene osebnosti;
- so egoistične, ker se nočejo žrtvovati za družino;
- ne marajo otrok;
- imajo preveč prostega časa;
- niso in ne znajo biti prave ženske;
- vse lezbijke so možače.

Kadar nimamo na voljo nobenih drugih podatkov o ljudeh, razen tega, da pripadajo različnim skupinam, postanejo stereotipi o skupinah ljudi diskriminatorji lastnosti.

Stereotipe lahko tako označimo kot nek proces poenostavljanja za obvladovanje kompleksne realnosti ali pa kot sredstvo za formiranje predsodkov. Stereotipi odražajo in spodbujajo družbene predsodke (Oakes in drugi v Nastran Ule 1999, 62).

4.4.3 Predsodki

V znanosti se je izoblikoval ideološki model človeka moderne zahodne družbe. Moderni človek naj bi bil vzor družbenega napredka modernega sveta. Govorimo o heteroseksualnem, belem moškem, ki pripada zahodni urbani kulturi, izpoveduje pripadnost liberalističnemu krščanstvu in pripada srednjemu ali višjemu družbenemu razredu. Največ predsodkov izvira iz odklona od tega ideološkega tipa in prav ti predsodki so najbolj trdovratni: predsodki do nemoških, nebelcev, neheteroseksualnih, nebogatih in tako dalje (Nastran Ule 1999, 299-300).

Sama definicija predsodkov je prevzeta iz socialne psihologije, ki predsodke definira kot vrsto stališč, ki niso upravičena, argumentirana in preverjena, hkrati pa jih spremljajo intenzivne emocije in so odporna na spremembe (Rot v Nastran Ule 1997, 163). Predsodki so lahko pozitivni ali negativni.

Blumer (v Nastran Ule 1997, 154) je definiral štiri osnovne tipe občutkov in sodb, ki so značilni za negativne socialne predsodke:

- občutek superiornosti dominantne skupine (predstava o tem, da ima večinska skupina neke predprave v določenem prostoru in času);
- občutek, da je manjšinska skupina po naravi drugačna in manjvredna od večinske;
- prepričanje o lastninski pravici dominantne skupine do moči, privilegijev, statusa;
- strah in sum, da manjšinska skupina ogroža moč, privilegije in status dominantne skupine.

Predsodki hitro postanejo družbeno vezivo množic, se širijo kot virusi in lahko dobijo epidemične razsežnosti. Tedaj se predsodki spremenijo v orodje agresije, so napoved linča, opravičilo vsakovrstnih diskriminacij, preganjanja, izginjanja ali prepuščanja ogroženih skupin njihovi usodi (Nastran Ule 1999, 299). Ni pa nujno, da se predsodki sploh manifestirajo, če pa se, se lahko v blažji ali težji obliki. Allport v vedenju posameznika in skupine (v Nastran Ule 1997, 183) razlikuje pet stopenj izražanja predsodkov:

- **obrekovanje** je izraz določenih antipatij v odnosu do drugih skupin (na primer šale);
- **izogibanje** se izraža v ustvarjanju socialne distance do pripadnikov drugih skupin, do katerih imamo predsodke;
- **diskriminacija** je že neposredno usmerjena proti pripadnikom drugih skupin; kaže se v preprečevanju dostopa ogroženih skupin do nekih občih dobrin, ki jih ima na razpolago dominantna skupina;
- **nasilje** predpostavlja tisto stopnjo izražanja predsodkov, kjer je ogrožena fizična integriteta posameznikov oziroma je onemogočeno normalno življenje ogroženih manjšinskih skupin;
- **genocid** se kaže v iztrebljanju, fizičnemu preganjanju celih skupin, manjšin, narodov.

V odnosu do homoseksualne manjšine so bile skozi zgodovino (in so še danes) prisotne vse naštetе oblike izražanja predsodkov, na vseh ravneh družbenega življenja (na delovnem

mestu, na ulici, tudi v družinskem okolju). V nadaljevanju si oglejmo nekatere izmed oblik izražanja predsodkov.

4.4.4 Diskriminacija

Diskriminacija je vsakršno negativno razlikovanje na podlagi osebnih okoliščin (rasa, verska pripadnost, mentalna oviranost, seksualna usmerjenost itd.), ki nekoga postavlja v neenak položaj, prikrajšan za enake možnosti, ali ga kakorkoli izključuje.

Ko govorimo o diskriminaciji na podlagi seksualne usmerjenosti, se moramo zavedati, da ne gre zgolj za kršitev zasebnosti, ki zadeva osebna nagnjenja in emocionalno-seksualno vedenje, temveč tudi za diskriminacijo na različnih področjih javnega življenja (zaposlovanje, pravica do poroke, starševske pravice, dedovanje, stanovanjska in premoženjska razmerja in druge enake možnosti). Neenakost lezbijk in gejev se odraža skozi diskriminacijo posameznikov, parov, kakor tudi skozi diskriminacijo skupine ljudi. Neenakost in diskriminacija nista le protizakoniti, ampak onesnažujeta delovno okolje, imata slabe posledice za počutje, zdravje, integriteto in samozavest človeka. Oseba, ki je objekt diskriminacije, nosi težko psihološko breme in mnogokrat se pri žrtvah diskriminacije razvijejo občutki manjvrednosti in samoponižujoči vzorci obnašanja, še posebej v primerjavi z dominantno skupino (Greif 2006, 7-8).

4.4.5 Socialna distanca

Pri socialni distanci gre za izražanje potrebe po izogibanju medosebnim odnosom oziroma intimnejšim stikom z ljudmi. Lahko se kaže na individualnem nivoju, kot izogibanje ljudem, ki so drugačni od nas, ali na družbenem nivoju, ki se izraža skozi segregacijo in diskriminacijo ali skozi vzpostavljanje (zakonskih) norm oziroma preprek pri vzpostavljanju kontaktov z drugimi skupinami. Skozi socialno distanco se izraža posameznikova ali skupinska nestrpnost do pripadnikov različnih družbenih skupin in je izražena na različnih stopnjah. Termin tako opredeljuje stopnjo, do katere so ljudje pripravljeni sprejeti in se družiti s tistimi, ki imajo drugačne socialne karakteristike (Johnson 2000, 289). Velikokrat posamezniki nimajo "nič proti" homoseksualcem, dokler nimajo stika z njimi. Anketiranec meni: »Zakaj pa ne? Če me pusti pri miru ..., na tem področju, a ne.« (Televizija Slovenija

2001c) Stopnja socialne distance, tako na individualnem kot na družbenem nivoju, kaže na raven homofobije, ki je prisotna v določeni (heteronormativni) družbi.

4.4.6 Homofobija

»Homofobija je preprosto rečeno, persistenten in iracionalen strah pred homoseksualnostjo. George Weinberg je v zgodnjih sedemdesetih letih prvič uporabil pojem homofobija, da bi opisal iracionalen strah, sovraštvo ali netolerantnost do homoseksualcev.« (Tratnik 1995, 169)

»Homofobija je danes – vsaj v vsakdanjem diskurzu – razumljena kot oblika splošnega političnega, osebnega, moralnega nestrinjanja s homoseksualnostjo kot tako. Termin vključuje tako obsojanje, odpor, nestrinjanje, nasilje, kot tudi omalovaževanje in diskriminacijo istospolno usmerjenih posameznikov.« (Kuhar 2006, 245)

Temeljne raziskave so pokazale, da je homofobija bližje predsodku kot pa fobiji. V nasprotju s fobijo, se homofobija lahko in se pogosto izraža z nasiljem, bodisi verbalnim, fizičnim ali spolnim. Strah pred fizičnim stikom s homoseksualcem je tako lahko razrešen prav s fizičnim nasiljem (Kuhar 2006, 246), ki je po Allportu tretja stopnja, v katerih se kaže homofobija kot predsodek. Ostali dve stopnji sta verbalna napadalnost in diskriminacija. Naslednja značilnost homofobije, po kateri se razlikuje od drugih fobij, je strah ljudi, da bi jih kdo označil za homoseksualce. Posameznik, ki se boji ali odklanja določeno skupino, noče, da bi ga drugi videli kot člana te skupine, zato se homofobična oseba izogiba vsakega vedenja do istega spola, ki bi lahko bilo značilno lezbijkam in gejem (Tratnik 1995, 169). Kot zadnje pa homofobija pomeni globok strah pred lastno homoseksualnostjo. Jeza, nelagodje in strah, ki naj bi jih nekateri heteroseksualci občutili ob homoseksualcih, so rezultat zatrtih homoseksualnih dražljajev, občutij in želja, ki se jih posameznik ne zaveda ali pa jih zanika. Tako homofobijo lahko razumemo kot strategijo upravljanja z anksioznostjo (Waldby v Kuhar 2006, 551). Ponotranjena ali internalizirana homofobija pa ni značilna samo za heteroseksualne posameznike, ampak tudi za homoseksualce, saj so izkusili podobno socializacijo kot heteroseksualci, ki je heteroseksistična, in izraža negativna stališča do homoseksualnosti. Ker so tako kot heteroseksualci ponotranjili vladajoči sistem vrednot, so sprejeli tudi sovraštvo do homoseksualcev, torej tudi do sebe. To je prva reakcija na negativna družbena stališča, ki jo Ćomić (1987) imenuje samosovraštvo. Druga reakcija pa je lahko sovraštvo do družbe. Sovraštvo do družbe in morebitna želja po maščevanju in dokazovanju

lastne vrednosti vključujeta zavest o lastni nedolžnosti: za prezir, maltretiranje, preganjanje ali kaznovanje je kriva družba (Ćomić v Tratnik 1995, 172). Učinki internalizirane homofobije na homoseksualce so lahko tragični, saj pogosto vodijo v občutje nizkega samospoštovanja, depresijo in družbeno izolacijo. Vern L. Bullough navaja izsledke raziskav iz devetdesetih let, ki so pokazali, da so geji in lezbijke, ki so bolj dovzetni za internalizirano homofobijo, pogosteje nagnjeni k alkoholizmu, uporabi drog, imajo pogosteje nezaščitene spolne odnose in celo samomorilska nagnjenja (Bullough 2004).

Homofobija se pojavlja tako na individualnem kot na socialnem nivoju, na različnih mestih, kot so cerkev, politika, šola, služba in podobno. Primeri institucionalne homofobije so zakoni, ki prepovedujejo homoseksualne odnose. Mnogo ljudi vsakodnevno izvaja in izkusi različne oblike homofobije, čeprav se tega ne zaveda, saj so sprejeli in ponotranjili negativna stališča do homoseksualnosti na osebni ravni. Ena od oblik homofobije je izražena skozi besedno agresijo in skozi fizično nasilje (Ponikvar 2000).

4.4.7 Homofobno nasilje

Nasilje je vseskozi prisotno v vsakdanjem življenju gejev in lezbijk. Ne izraža se samo v dejanskem psihičnem in fizičnem nasilju, ampak predvsem kot konstanten strah pred nasiljem. Da bi se izognili negativnim odzivom družbe in posameznikov, geji in lezbijke razvijejo različne oblike prilagajanja heteroseksualnemu načinu življenja. Najpogostejša je ta, da si svoje življenje organizirajo v t.i. klozetu. » Klozet je namreč oznaka za čas ali obdobje, ko posameznik skriva svojo spolno usmerjenost. V metaforičnem pomenu si ga lahko zamislimo kot prostor, kjer je posameznik z istospolno usmerjenostjo skrit pred homofobično družbo.« (Švab in Kuhar 2005) Seidman (2002) klozet opisuje kot stanje socialnega zatiranja, kot obliko družbene izolacije in prilagoditve heteroseksualni prevladi, saj se posamezniki, ki v njem živijo, skrivajo, izolirajo pred drugimi homoseksualci, hkrati pa se pojavljajo občutja sramu, krivde in strahu, kar na koncu pogosto vodi v ponotranjanje družbenega sovraštva do homoseksualnosti (Švab in Kuhar 2005, 42-45). V Sloveniji je za geje in lezbijke klozet še vedno realnost, ki jo živijo. Raziskava, ki sta jo leta 2005 izvedla Alenka Švab in Roman Kuhar, je pokazala na visoko stopnjo nasilja, ki mu je homoseksualna populacija izpostavljena. 53% vprašanih je pritrdilo, da so bili zaradi svoje spolne usmerjenosti že žrtve nasilja. Najpogostejša oblika je psihično nasilje (91% primerov), sledi fizično nasilje (24% primerov) in spolno nasilje (6% primerov). Največkrat se nasilje pojavi v javnem prostoru

(ulica, bari in podobno), ki je prežet z heteronormativnimi pričakovanji. Najpogostejši storilci kaznivih dejanj so neznanci. Nasilje pa se ne dogaja samo v javnem prostoru, prisotno je tudi v krogu družine, ki se pojavi kot odziv na razkritje istospolne identitete. Pojavi se predvsem kot psihično nasilje (čustveno izsiljevanje, prekinitev komunikacije in podobno), lahko tudi kot fizično nasilje, ki pa je manj prisotno (Švab in Kuhar 2005, 117-123). Gregory Herek poudarja, da zločini iz sovraštva napadejo temeljni del žrtvine identitete – njeno zavest o samem sebi in o skupnosti, kateri pripada. Herekove raziskave so pokazale tudi, da žrtve homofobnega nasilja utrpijo globlje psihološke težave, ki vključujejo depresijo, stres in jezo, kot tisti homoseksualci, ki so žrtve nasilja, ki ni povezano z njihovo spolno usmerjenostjo. Poleg tega segajo posledice takšnega nasilja preko osebnih izkušenj dejanskih žrtev, saj je preko njih viktimizirana celotna homoseksualna skupnost (Herek v Quinn 1997).

Ob tem se je treba zavedati, da ostane veliko število homofobnih napadov neprijavljenih in zato je zelo težko ugotoviti njihovo frekvenco ter storilce, ki so zanje odgovorni. Karen Franklin pravi, da je homofobno nasilje najbolj družbeno sprejemljivo nasilje in najbolj pogosto, predvsem med moškimi najstniki in med mladimi odraslimi. Franklinova je identificirala štiri kategorije homofobnega nasilja. V prvo kategorijo storilcev spadajo tisti, ki so prepričani, da je homoseksualnost moralno sporna in zato morajo nad seksualnimi manjšinami izvajati nasilje, da bi jim vsilili družbene norme in zaščitili skupnost. Druga skupina so mladi, ki iščejo vznemirjenje, zato se iz dolgočasje znašajo nad homoseksualci, ki so za njih lahka tarča. Tretja skupina so adolescenti, ki na ta način pred vrstniki potrjujejo svojo "pravo moškost" ter izkazujejo svojo vdanost družbenim vlogam. Zadnja skupina pa je sestavljena iz moških, ki so prepričani, da so homoseksualci seksualni plenilci in zato nasilno reagirajo, če mislijo, da se je homoseksualec z njim spogledoval (Franklin v Matzner 2004). »Nasilje nad homoseksualci ni le izraz posameznikove nestrpnosti, pač pa predvsem posledica družbene nestrpnosti in kulturnega heteroseksizma, ki dovoljuje tovrstna dejanja, njihove posledice pa blaži.« (Švab in Kuhar 2005, 122)

4.4.8 Heteroseksizem in heteronormativnost

Eden ključnih konstitutivnih elementov homofobije je seksualnost, ki je interpretirana kot protinaravna in nenormalna, torej neheteroseksualna. Čeprav o homofobiji lahko govorimo v različnih kontekstih – na primer v povezavi z nacionalizmom, ksenofobijo, rasizmom in

podobno –, je homofobija v osnovi vedno povezana s telesom in seksualnostjo. To je okvir, znotraj katerega nastaja kultura strahu pred homoseksualci (Kuhar 2006, 541).

V kontekstu razumevanja homofobije, kot prepletajoče se z ideologijami seksualnosti in spola, Herek razlikuje med kulturnim heteroseksizmom in psihološkim heteroseksizmom. Kulturni heteroseksizem se manifestira v prepričanjih in v promociji dominantnosti heteroseksualne usmerjenosti kot edine sprejemljive oblike čustvenega in spolnega izražanja. Ta prepričanja so vsiljena s strani družbenih običajev in inštitucij. V tem smislu je kulturni heteroseksizem podoben institucionalnemu rasizmu in seksizmu ter se včasih navezuje tudi na institucionalizirani heteroseksizem. Ker je kulturni heteroseksizem tako prepričljiv in vzet za samoumevna, se ga le redko opazi (Hunter 1998, 22-25). Psihološki heteroseksizem pomeni internalizacijo heteroseksualnih norm kot ideologije, ki se na individualni ravni izraža v obliki homofobičnega predsodka. »Sodobna teorija queer oba koncepta združuje v novem: govori o heteronormativnosti kot organizirajočem principu tako rekoč slehernega vidika družbenega življenja, tudi tistih, ki na prvi pogled s seksualnostjo nimajo nobenih povezav.« (Kuhar 2006, 543) Heteronormativnost ima dvojni učinek na vsakdanje življenje gejev in lezbijk: po eni strani generira socialno izključevanje (na primer eksplicitno in implicitno stigmatizacijo, homofobijo, nasilje nad geji in lezbijkami), hkrati pa deluje kot pritisk k prilagajanju heteroseksualnim družbenim normam in vedenjskim vzorcem. Heteronormativnost deluje kot izključujoči mehanizem za geje in lezbijke in kot pritisk k posnemanju heteroseksualnih vlog, norm in vzorcev. Prav zaradi tega pritiska homoseksualci izkazovanje svoje istospolne usmerjenosti pogosto omejijo na varen zaseben prostor. V javnem prostoru, ki je heteroseksuliziran in nikakor nevtralen, pa se prilagodijo z določeno mero mimikrije in s samokontrolo svojih lastnih želja, ki se izraža kot nadziranje kretenj, svoje obleke in vedenja v javnem prostoru. S tem omogočajo podobo o javnem prostoru kot heteroseksulanem prostoru, kjer je edina naravna, normalna, fiksna in stabilna heteroseksualnost. Heteroseksualnost je hkrati pričakovana in samoumevna, zato je torej implicitna predpostavka tudi v drugih družbenih situacijah in kontekstih. Bolj kot je heteronormativnost samoumevna, večja je potreba po razkritju ne-heteroseksualne identitete in bolj pogosto je plodno polje za različne oblike (skritega) nasilja in (neposredne) diskriminacije gejev in lezbijk (Švab in Kuhar 2005, 20-113).

5 TEORIJE MEDIJSKE REPREZENTACIJE HOMOSEKSUALNOSTI

V knjigi *Medijske podobe homoseksualnosti* je dr. Roman Kuhar s pomočjo analize slovenskih tiskanih medijev od leta 1970 do leta 2000 predstavil medijske reprezentacije homoseksualnosti, ki so predstavljene v nadaljevanju poglavja. Pri analizi sedemletnega obdobja televizijskega poročanja so teorije v oporo, hkrati omogočajo primerjavo medijskih reprezentacij homoseksualnosti tridesetletnega obdobja, ki se je zaključilo leta 2000 in medijskega reprezentiranja, ki je potekalo od leta 2000 do leta 2006.

5.1 Stereotipizacija

Stereotipizacija služi za redukcijo razvejanosti sveta, da bi ga kategorizirali v obvladljive predstave, zato pri stereotipizaciji »stereotip postavi v ospredje definicije določene skupine nekaj izbranih karakteristik, za katere se predvideva, da ji pripadajo, in jih začne predstavljati kot lastnosti, ki so že od nekdaj lastne vsem njenim pripadnikom in pripadnicam.« (Kuhar 2003, 46) Mirjana Nastran Ule (1997, 193) pojasnjuje, da stereotipizacija pripiše posameznikom določene lastnosti na osnovi njihove skupinske pripadnosti, ne na osnovi individualnih značilnosti in posebnosti. Če zaznavamo in ocenjujemo ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti, jih tipično obravnavamo tako, da so bolj podobni članom njihove skupine in bolj različni od članov drugih skupin, kot so v resnici. Zaznavanje skupin je nujno pristransko in diskriminatorno. Nagnjeni smo k prepričanju, da je skupina, ki ji pripadamo, boljša kot tista, ki ji ne pripadamo.

Stereotip ima to moč, da lahko lastnosti pokaže kot resnične. Z mediji pa se stereotipi utrjujejo in s tem tudi predstave, da so omenjene lastnosti centralne in vedno resnične za določeno skupino (Kuhar 2003, 46).

Pomemben del stereotipizacije pa je tudi praksa ločevanja na normalno in sprejemljivo ter nenormalno, nesprejemljivo (Kuhar 2003, 46).

Stereotipizacije tako konstruirajo medijsko podobo homoseksualnosti skozi različne vrste stereotipov.

Vse naslednje teorije medijskih reprezentacij homoseksualnosti se dotikajo in nanašajo na že predstavljene stereotipe o homoseksualcih.

5.2 Medikalizacija

Homoseksualnost je bila do konca 18. stoletja označena za greh in kasneje za družbeni zločin. V devetdesetih pa so jo začeli obravnavati kot bolezen. Homoseksualnost je tako postala medicinski problem, ki ga je potrebno zdraviti, in taka je bila konstruirana kot predmet množičnih medijev. Homoseksualnost, ki je nasprotje heteroseksualnosti, je bila kot bolezen označena prav zato, da bi lahko heteroseksualnost delovala kot biološko dejstvo in kot zdrava ter normalna spolna praksa. Cilj medikalizacije homoseksualnosti je tako brisanje in odpravljanje homoseksualnosti, saj jo je mogoče le na ta način, da jo prepoznamo kot bolezen ali motnjo, zdraviti in na koncu izkoreniniti (Kuhar 2003, 54).

Psihiatri so označili homoseksualnost kot bolezen, ki jo je mogoče ozdraviti in kljub temu, da so kasneje uradne znanosti ovrgle te razlage, je to ostalo močno ukoreninjeno v javnosti. Tako je »psihiatrični diskurz oblikoval védenje o homoseksualcih, medijski pa ga je reproduciral in utrjeval.« (Kuhar 2003, 55)

Kljub temu, da je medicina ovrgla tezo, da je homoseksualnost bolezen, jo iskanje vzrokov zanjo (predstavljeni so v točki 4.4.2 Stereotipi o vzrokih homoseksualnosti) v odnosu do heteroseksualnosti vedno znova konstruira kot bolezensko stanje. Število vzrokov se ni nikoli zmanjšalo, lahko bi rekli, da se je še povečalo. Javnost je postala vse bolj strpna do te spolne prakse, kar je mogoče pripisati temu, da so se mediji osredotočili na en vzrok homoseksualnosti – prirojenost, kar pomeni, da bi bilo homoseksualnost mogoče odpraviti z zdravili in še pred rojstvom, s splavom (Kuhar 2003, 58-59).

5.3 Seksualizacija

Seksualizacija homoseksualnost zreducira samo na vprašanje spolnosti in seksa. Spolnost je pri homoseksualcih predstavljena kot nepopisen užitek, seks na javnem prostoru, rekreativni seks, seks z več partnerji in sploh promiskuiteta in hedonizem, kar pa morajo skrivati, ker naj bi počeli nekaj grešnega (tako pravi cerkev), kaznivega (policija) oziroma bolnega (psihiatrija). To so centralne predstave ljudi in medijev o spolnosti homoseksualcev in tako

zopet pridemo do tega, da se take predstave ustvarjajo samo zato, da bi potrdili, da so edino heteroseksualne spolne prakse pravilne (Kuhar 2003, 7,70).

Seksualizacija je pogosto zreducirana na spolnost in seks tudi v slikovnem materialu, kjer homoseksualce prikazujejo na pol gole, ko plešejo ali se poljubljajo, prikazujejo pa tudi seks in promiskuiteto (Kuhar 2003, 73-75).

5.4 Skrivnost

Skrivnost temelji na tem, da se homoseksualci skrivajo, sramujejo in da ostajajo nevidni. S tem ko se skrivajo, dajejo heteroseksualni populaciji razlog, da se čuti kot najmočnejša in naravna skupina, homoseksualci pa so nenormalni in zaničevanja vredni. S tem, ko geji in lezbijke skrivajo svojo spolno identiteto, sami prispevajo k medijskim reprezentacijam homoseksualnosti, ki prikazujejo homoseksualce kot nekaj grešnega, nenaravnega in drugačnega (Kuhar 2003, 78).

Skrivnost in skrivanje sta vidna tudi v slikovnem materialu, v katerem so geji in lezbijke prikazani od zadaj, čisto od daleč, tako da se vidi samo silhueta ali pa si obraz zakrivajo z roko (Kuhar 2003, 80-81).

Poleg tega, da se skrivajo homoseksualci, je značilno tudi skrivanje novinarjev. Skrivajo se bodisi za začetnicami na koncu članka (se ne podpišejo s celim imenom in priimkom) ali pa z izjavami med samim člankom potrjujejo, da ne spadajo med homoseksualce (Kuhar 2003, 78-79).

5.5 Normalizacija

Normalizacija prekriva prejšnje podobe homoseksualca kot nasilneža, duševnega bolnika ... Homoseksualec v medijskih reprezentacijah postane povsem običajen človek, tak kot vsi drugi, eden izmed nas, ki svojo homoseksualnost lahko živi ravno tako polno kot heteroseksualci. »Odnos dveh partnerjev nasprotnega spola je ravno tako čustveno poln in ploden, kot odnos dveh partnerjev nasprotnega spola.« (Kuhar 2003,85) Še vedno pa je pripadnik jasno ločene družbene manjšine, ki jo je treba tolerirati, ampak le do meje, kjer še ne ogroža heteroseksualne večine. Ta normalizacija je "heteroseksualna" normalizacija (Kuhar 2003, 84-86). »Homoseksualci so toliko bolj družbeno sprejemljivi, kolikor bolj so v svoji

podobi, fizični, vedenjski in družbeni, "heteroseksualni". Medijska reprezentacija normalne homoseksualnosti je pravzaprav medijska reprezentacija homoseksualnosti po meri heteroseksualnosti, ki ne ogroža njegovega sveta.« (Kuhar 2003, 85)

Ena od medijskih strategij normalizacije je viktimizacija, kjer so geji in lezbijke predstavljeni kot žrtve homofobne družbe (Kuhar 2003, 85).

6 ŠTUDIJA PRIMERA REPREZENTACIJE HOMOSEKSUALNOSTI NA TELEVIZIJI

V teoretičnem delu sem predstavila ključne pojme, ki se nanašajo na reprezentacijo in diskurz, zgodovino homoseksualnosti in na teorije medijske reprezentacije. V empiričnem delu pa se osredotočim na konkretne primere pojavljanja in reprezentiranja homoseksualcev in homoseksualnosti na komercialni televiziji POP TV in na nacionalni televiziji Televiziji Slovenija.

Za ti dve televiziji sem se odločila, ker imata zaradi svoje lastniške strukture popolnoma drugačen namen in cilj. Nacionalna Televizija Slovenija je javni servis, ki služi javnemu interesu in ohranja ter razvija narodno identiteto. Komerencialna televizija ne deluje v javnem interesu, saj je njen glavni cilj dobiček oziroma ustvarjanje dobička (Luthar 2004, 115). Zaradi različnega poslanstva imata televiziji tudi drugačno strukturo novic, drugačne vsebine oddaj in poročanja. Temeljne naloge Televizije Slovenije so informiranje, izobraževanje, zabava in ponujanje vsebin, ki so družbenega pomena za celotno javnost neke države. Na POP TV pa pomembno vlogo igra tudi infozabava (infotainment), ki poskuša gledalca zabavati na informativen način oziroma informirati na zabaven način. S primerjavo med tema televizijama bi rada ugotovila, ali katera izmed njiju zaradi njunega različnega namena in cilja, kako drugače reprezentira istospolno usmerjene (ali so razlike v reprezentiranju in kakšne so te razlike) in s tem prispeva k njihovemu diskriminiranemu položaju.

Za analizo sem izbrala sedemletno obdobje reprezentiranja homoseksualcev oziroma homoseksualnosti na nacionalni in komercialni televiziji, in sicer od leta 2000 do leta 2006. Kljub temu, da je pričujoča raziskava prva na področju raziskovanja reprezentacij homoseksualcev na televiziji, se nisem odločila za zgodnejše obdobje raziskovanja, saj je podobno raziskavo naredil Roman Kuhar v knjigi Medijske podobe homoseksualnosti, v kateri je analiziral reprezentacije homoseksualcev v slovenskih tiskanih medijih od leta 1970 do leta 2000. Tako sem se odločila za obdobje, ki se začne tam, kjer je Roman Kuhar končal s svojo analizo. To mi daje osnovo za primerjavo reprezentacije tiskanih medijev od leta 1970 do leta 2000 in reprezentacije na televiziji od leta 2000 do leta 2006. To obdobje je za analizo zelo zanimivo, saj so takrat potekale priprave na sprejetje Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti in sprejetje tega zakona. Zaradi tega so bili homoseksualci in

homoseksualnost pogosto tema prispevkov in oddaj. Televizijsko poročanje sem izbrala tudi zato, ker vsebuje gibljivo sliko, ki je prav tako zelo zanimiva za analizo.

Pridobivanje gradiva za analizo je potekalo kar nekaj časa. Najprej sem stopila v stik z odgovornimi uredniki programa, ki so mi odobrili pregled in presnemavanje oddaj oziroma prispevkov. Na Televiziji Slovenija sem zbrala 40 prispevkov, ki sem jih zaradi dopustov, bolezni in protokola pridobila v dveh mesecih. Na POP TV sem izbrala 40 prispevkov in oddajo, pri presnemavanju pa sem naletela na naslednjo težavo. Na televizijski hiši Pro Plus, ki ima v lasti POP TV, so ukinili presnemavanje gradiva za zunanje uporabnike in tako tudi za namene diplomskih nalog. Uspela sem se dogovoriti, da mi presnamejo 10 prispevkov in oddajo. Enote analize bodo tako oddaje TV Dnevnik, Kultura oz. Magnet (ko so Kulturo preimenovali), Odmevi in Tednik na nacionalni televiziji Televiziji Slovenija ter 24UR, Preverjeno in oddaja Trenja na komercialni televiziji POP TV, ker se je v tem obdobju v teh oddajah največ poročalo o homoseksualcih in homoseksualnosti. Za analizo sem jih izbrala, ker so bogate z izjavami in slikovnim gradivom, ki je predmet moje analize. Prav tako so te oddaje najbolj gledane informativne in zabavno-informativne (tako imenovani infotainment) oddaje, ki s svojim reprezentiranjem pomembno vplivajo na družbeno percepcijo realnosti ljudi. Za analizo sem izbrala prispevke, ki so kakorkoli poročali o homoseksualnosti in homoseksualcih in so se pojavili v oddajah, ki jih bom predstavila v nadaljevanju.

TV Dnevnik

TV Dnevnik je ena najstarejših oddaj Televizije Slovenija, ki 365-krat na leto zagotovi dnevni pregled dogodkov doma in po svetu oz. enourni odmerek informacij, ki so jih čez dan zbrali dopisniki in posebni poročevalci iz svetovnih prestolnic, dopisniki iz vse Slovenije ter novinarji uredništev notranjepolitičnih in gospodarskih, zunanjepolitičnih, športnih in kulturnih oddaj (RTV SLO 2009).

Kultura/Magnet

Kultura, ki so jo kasneje preimenovali v Magnet, je del osrednje dnevno-informativne oddaje TV Dnevnik, ki je na sporedu ob 19.00 in poroča o aktualnih dogodkih na področju kulture, umetnosti in filma.

Odmevi

Odmevi vsak delavnik ob 21.50 ponudijo sveže večerne novice ter analize najpomembnejših dogodkov dneva. Ozadja dogodkov in pojavov, prikrite podrobnosti in nove plati vznemirljivih zgodb predstavljajo novinarji in izbrani gosti, ki jih izprašajo voditelji oddaje ali pa se soočijo med seboj. Poleg tega pa še kratek pregled dnevnih svetovnih in domačih novic, ki jih gledalci morda zamudijo ali preslišijo čez dan (RTV SLO 2009).

Tednik

Oddaja, ki je na sporedu vsak torek zvečer. Tednik predstavlja vsakdanje zgodbe, v katere so vključeni Slovenci, gospodarstveniki, podjetja in tudi politiki. Oddaja je tudi humanitarno naravnana, saj v vsaki predstavi družino, ki živi v nemogočih razmerah in preko oddaje zanjo zbirajo denar.

24 UR

24UR je osrednja dnevno-informativna oddaja, v kateri vsakodnevno išče in najde aktualne dnevne novice največ slovenskih gledalcev. Vsak večer zajame aktualen pregled domačih in tujih novic dneva ter atraktivni športni pregled (POP TV 2009).

Preverjeno

Ekipa, na čelu z voditeljico Alenko Arko, vsak torek zvečer pripravlja odmevne in zanimive zgodbe iz vsakdanjega življenja. Razkrivajo zgodbe tako velikih kot malih ljudi, zgodbe o velikih aferah in druge zanimive teme (POP TV 2009).

Trenja

Trenja z voditeljem Urošem Slakom vsak četrtek ob 20.00 na POP TV ponujajo aktualno temo tedna, kjer se v živo soočajo mnenja o perečih tematikah, ki se tičejo vsakdanjega življenja malih ljudi, ter iščejo odgovori pri tistih, ki so za dogajanje odgovorni. O kritičnih družbenih vprašanjih se tako ob četrtkih v živo v studiu trejo mnenja med tistimi, ki se jih problem dotika in med tistimi, ki imajo moč, da jih rešijo (POP TV 2009).

6.1 Metodologija

Namen naloge je ugotoviti, ali komercialna televizija POP TV in nacionalna televizija Televizija Slovenija s pomočjo reprezentacij v predstavljenih oddajah, prispevata k ohranjanju zatiranja in diskriminacije homoseksualcev ter s tem dajeta heteroseksualni večini dominanten položaj, ki tako pridobi moč in nadzor ter s tem ohranjata heteroseksualnost v položaju edino naravne in normalne seksualnosti. S primerjavo oddaj komercialne in nacionalne televizije skušam ugotoviti ali katera izmed televiziji kako drugače reprezentira istospolno usmerjene in s tem bolj pripomore k takšnemu položaju homoseksualne skupine.

Hipoteze, ki jih skušam potrditi ali zavreči, so tako naslednje:

- Nacionalna televizija Televizija Slovenija in komercialna televizija POP TV prispevata k ohranjanju zatiranja in diskriminacije homoseksualcev ter s tem ohranjata heteroseksualnost v položaju edino naravne in normalne seksualnosti.
- Pri reprezentiranju homoseksualcev in homoseksualnosti obstajajo razlike med nacionalno televizijo Televizijo Slovenija in komercialno televizijo POP TV. Komercialna televizija se osredotoča bolj na senzacionalistični način poročanja o homoseksualcih in s tem ustvarja drugačne reprezentacije kot nacionalna televizija.
- Komercialna televizija POP TV z reprezentacijami homoseksualcev in homoseksualnosti v večji meri prispeva k ohranjanju zatiranja in diskriminacije istospolnih ljudi.

Kot metodologijo za dokazovanje teh hipotez uporabljam kritično diskurzivno analizo (v nadaljevanju KDA), ki se kot metoda osredotoča na analizo socialnih hierarhij ter razmerij moči. Predmet analiz je najpogosteje uporaba jezika tistih, ki imajo moč ali predstavljajo oblast. Za KDA sem se odločila, ker je glavni cilj moje diplomske naloge, kot tudi KDA, z analizo odkrivati »tako zakrito kot transparentno strukturo odnosov dominacije, diskriminacije, moči in nadzora, ki se izraža v jeziku« (Weis in Woodak v Čuček 2005, 31) in tako prispevati k morebitnim spremembam odnosov moči v družbi. V diplomskem delu s pomočjo interpretacije raziščem tekst, govor in podobe, ki so predmet raziskovanja KDA. Kritična diskurzivna analiza je torej kvalitativna metoda družboslovne raziskave, ki raziskuje s pomočjo interpretacije. Iz tega sledi, da so rezultati in zaključki raziskave bistveno avtorsko delo ter da ne obstajajo pravilni in napačni zaključki, pač pa le enakovredni, četudi včasih kontrastni pomeni in interpretacije (Kuhar 2003, 17-19).

»Teun A. Van Dijk, ki velja za enega od utemeljiteljev kritične analize diskurza (v nadaljevanju KDA), to dokaj novo raziskovalno področje opiše kot študij, ki preučuje vlogo diskurza v (re)produkciji dominanc, pri čemer dominanco definira kot zlorabljenost moči oziroma kot »uveljavljanje socialne moči s strani posameznih institucij ali skupin, ki rezultira v družbeno neenakost« (1993, 249-250), tako kulturno, razredno in spolno kot tudi politično, etnično in rasno.« (Čepič in Vogrinčič 2003, 313)

KDA želi z analizo jezika ali besedil pokazati in odkrivati sisteme zatiranja posameznikov ali skupin oziroma nevidno narediti vidno. Prav v tem je po Faircloughjevem (1997) mnenju kritična ost KDA, ki ima jasno zastavljene cilje – boj proti diskriminaciji in sprememba diskriminatornih politik (Kuhar 2003, 17-19).

Ker je KDA avtorsko delo, tako ne prinaša preverljivih in eksaktnih metodoloških pravil, kar je značilno za določen del kvantitativne sociološke metodologije. Kljub temu obstaja nekaj temeljnih principov, ki jih podajata Norman Fairclough in Ruth Wodak (v van Dijk 1997, 258-284).

KDA se ukvarja z družbenimi problemi

KDA se ne osredotoča na jezik ali uporabo jezika kot takega, ampak na jezikoslovne vidike družbenih in kulturnih procesov. Pri tem se opira in združuje druge discipline in je zato interdisciplinarna. Ključna trditev KDA je, da imajo vsi večji družbeni in politični procesi delno jezikoslovno – diskurzivni karakter. To izhaja iz dejstva, da družbene in politične spremembe v sodobni družbi ponavadi vključujejo tudi bistven element kulturnih in ideoloških sprememb.

Odnosi moči so diskurzivni

Eno od izhodišč KDA je, da se odnosi moči vzpostavljajo in reproducirajo v diskurzu. Če imajo družbeni in politični procesi delno jezikoslovno in diskurzivno naravo, je takšna tudi narava odnosov moči. Aspekti odnosov moči pa niso fiksni in monotoni. Zato KDA namenja veliko pozornosti razmerju moči med mediji in politiko: kdo nad kom dominira (ali dominira medijski politični diskurz ali politiki izkoriščajo medije). Moč v diskurzu pa je odvisna od moči nad diskurzom. Ta pa je odvisna od dostopa do medijev (politiki imajo lažji dostop do medijev kot navadni smrtniki in imajo zato večjo moč v diskurzu).

Diskurz konstituira družbo in kulturo

Diskurz konstituira družbo in kulturo, v kateri nastaja in ki ga hkrati konstituira. Je v dialektičnem odnosu, saj »vsak del uporabe jezika prispeva k reprodukciji in/ali transformaciji družbe in kulture, vključujoč tudi odnose moči. To je moč diskurza; zato se je vredno boriti zanj.« (Fairclough in Fowler 1997, 273)

Diskurz konstituira tri veje družbenega življenja: reprezentacije, odnose med ljudmi, družbene in osebne identitete.

Diskurz je ideološki

»Ideologije so način reprezentiranja in konstruiranja družbe, ki reproducirajo neenaka razmerja moči, odnose dominacije in izkoriščanja.« (Fairclough in Fowler 1997, 275)

Če hočemo ugotoviti, ali je nek diskurzivni dogodek ideološki, je potrebno raziskati tudi, kako je ta dogodek interpretiran in sprejet ter kakšne posledice ima za družbo.

Diskurz je zgodovinski

Diskurz je ustvarjen v kontekstu (določenem prostoru in času) in ga ne moremo razumeti, brez da bi upoštevali kontekst. Besede, stavki, izjave imajo pomen le, če upoštevamo njihovo rabo v določeni situaciji, razumemo konvencije in pravila, jih prepoznamo v določeni kulturi in ideologiji in najpomembneje, če poznamo preteklost, na katero se diskurz nanaša. Diskurzi se namreč vedno nanašajo na diskurze iz preteklosti in na tiste, ki jih hkrati proizvajamo. Gre za intertekstualnost diskurza.

Povezava med besedilom in družbo je posredovana

KDA povezuje družbene in kulturne strukture ter procese z "lastništvom" besedil. Te povezave so kompleksne, indirektno in posredovane. Vprašanje je, kako nek akter v diskurzu uresniči svoje namene, prepričanja in ideologije ter kako poslušalec interpretira določen tekst, glede na svoja prepričanja, vedenje, ideologije in podobno. Fairclough tukaj vpelje koncept, imenovan red diskurza (vsota vseh žanrov in diskurzov znotraj določene institucije ali družbenega polja, na primer znanosti, politike; sistem, ki oblikuje in je oblikovan skozi rabo jezika ter z žanri in diskurzi, ki se v njem porajajo, določa, kaj je v nekem kontekstu mogoče reči in česa ne), ki ima vlogo posrednika med besedili in družbo (Fairclough 1995, 56).

Analiza diskurza je interpretativna in pojasnjujoča

Diskurz je mogoče interpretirati na različne načine. Interpretacija je odvisna od občinstva in količine konteksta, ki je vključen. Bralci ga lahko zaradi čustvenega, vedenjskega, vrednostnega ozadja besedila različno interpretirajo. »Branje besedila je razredno, spolno, starostno, vrednostno, odnosno specifično, kar pomeni, da se interpretacija besedila ne dogaja na podlagi tabule rase.« (Fairclough in Wodak 1997, 278) Ob vsem tem se postavi vprašanje ali je boljša interpretacija raziskovalca oziroma KDA ali nekritičnega bralca. Fairclough meni, da je pristop k tekstu iz strani raziskovalca metodološko sistematičen in da raziskovanje konteksta zmanjšuje število možnih interpretacij. Interpretacije pa nikoli niso dokončne in so odprte za reinterpretacije znotraj novih kontekstov in informacij.

Diskurz je oblika družbene akcije

Glavna naloga KDA je odkrivanje relacij moči in implicitnega v tekstu. KDA je po Faircloughjevem mnenju oblika aktivizma, intervencije v družbene prakse, kot so seksizem, rasizem, nacionalizem in podobno. Ker kritični lingvisti eksplicitno izražajo svoje interese, ki sicer ponavadi ostanejo zakriti, s tem prispevajo k družbenim spremembam.

V nadaljevanju naloge sledi študija primera reprezentacije homoseksualcev na televiziji, ki je sestavljena iz treh delov. Prvi del predstavlja analiza reprezentacije homoseksualnosti na nacionalni televiziji, v katerem predstavim statistično analizo gradiva in prikaz vzorca ter tri osnovne mehanizme medijskih reprezentacij homoseksualnosti. V drugem delu je predstavljena analiza reprezentacije homoseksualnosti na komercialni televiziji. Na tem mestu predstavim statistično analizo gradiva in prikažem vzorec ter tri osnovne mehanizme medijskih reprezentacij homoseksualnosti. V tretjem delu pa primerjam reprezentacije med komercialno in nacionalno televizijo, s čimer želim ugotoviti, ali obstajajo razlike v reprezentiranju in katera televizija bolj prispeva k diskriminaciji homoseksualcev. Pri primerjavi je potrebno upoštevati, da na komercialni televiziji nisem uspela pridobiti vseh posnetkov in zato podatki niso popolnoma primerljivi. Kljub temu primerjava kaže smernice in načine reprezentacije.

6.2 Analiza reprezentacije homoseksualnosti na nacionalni televiziji: primer Televizije Slovenija

Analiza, ki sledi v nadaljevanju pokaže, kdaj in v katerih oddajah je bilo prisotno poročanje o istospolno usmerjenih, o katerih temah, povezanih s homoseksualci, se je poročalo in katere retorične strukture se največkrat pojavljajo. V nadaljevanju analize sem s pomočjo teh podatkov oblikovala osnovne mehanizme medijskih reprezentacij homoseksualnosti na Televiziji Slovenija, ki so s pomočjo kritične diskurzivne analize predstavljeni v nadaljevanju naloge.

6.2.1 Statistična analiza gradiva in prikaz vzorca

Prispevke za analizo sem črpala iz TV Dnevnika, Kulture oz. Magneta, ko so Kulturo preimenovali, Odmevov in Tednika. Analizirala sem obdobje od leta 2000 do leta 2006.

Vzorec sestavlja 40 prispevkov. Kriterij, po katerem sem prispevke vključila v vzorec, je osnovna tema prispevka, in sicer homoseksualnost v različnih obravnavanih pogledih, kot so kulturni, politični, socialni in drugi.

Tabela 6.1: Časovna razporejenost in številčnost prispevkov

LETO/ ODDAJA	TEDNIK	KULTURA oz. MAGNET	ODMEVI	DNEVNIK	FREKVENCA	ODSTOTEK
2000	1	1	1	1	4	10
2001	1	1	1		3	7,5
2002	1		2	2	5	12,5
2003		2		1	3	7,5
2004	2			7	9	22,5
2005	1	1	3	2	7	17,5
2006		2	3	4	9	22,5
FREKVENCA	6	7	10	17	40	100
ODSTOTEK	15	17,5	25	42,5	100	

42,5 odstotkov prispevkov je bilo objavljenih v TV Dnevniku, sledijo prispevki v Odmevih (25%), kratki prispevki v Kulturi oziroma Magnetu (17,5%) in na koncu še 6 prispevkov v Tedniku, kar predstavlja 15 odstotkov (glej Tabelo 6.1).

Število prispevkov se je rahlo povečalo v letu 2002 (12,5%). Takrat so na slovenskem izboru za pesem Evrovizije zmagale Sestre¹, tako da je bilo veliko prispevkov narejenih na temo Sestre, nestrpnost Slovencev in podobno. Drastično se poveča število prispevkov v letu 2004 (25%), ki pa v naslednjih letih ostane približno enako. V letu 2004 in 2005 se je govorilo predvsem o sprejemanju Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti, sklenitvi partnerske zveze in pravicah, ki jim jih ta zakon prinese. Leta 2006 se je zgodil napad na geje in lezbijke, o katerem so pogosto poročali. Hkrati se je povečalo tudi poročanje o enakopravnosti in pravicah gejev in lezbijk. O čem so novinarji poročali skozi sedemletno obdobje, je razvidno iz Tabele 6.2.

Teme, o katerih poročajo, sem po abecednem redu razdelila v 8 kategorij:

1. **Aktivisti** (geji in lezbijke zahtevajo enakopravnost s pomočjo parad ponosa, pošiljajo zahteve v Evropski parlament, v katerih naše politike opomnijo, da so jim kratene pravice, protestirajo zaradi ne-dodelitve finančnih sredstev in podobno);
2. **Dogodek** (prispevki o paradah ponosa v Sloveniji, tujini in podobno);
3. **Kultura** (napovedi začetkov in vsebine Festivala gejevskega in lezbičnega filma, Sestre - zmagovalke Eme – se predstavljajo Evroviziji);
4. **Nasilje** (prispevki o napadih na homoseksualce, primerjava o številčnosti napadov z Evropo);
5. **Nestrpnost** (poročanje o nestrpnih izjavah poslancev, priredba pesmi Samo ljubezen, sovražni govor in podobno);
6. **Obsojanje napadov** (stranke, posamezni politiki, vlada in homoseksualci obsojajo napade na istospolno usmerjene);
7. **Sprejemanje zakonodaje** (poročanje o sklenitvi partnerske zveze pri nas in v Evropi, kaj v različnih državah ta sklenitev prinese paru, pravice do posvojitve, primerjava z evropsko zakonodajo tega področja in podobno);

---

¹ »Sestre so prva slovenska »drag queen« transvestitska skupina. Zrasle so na gejevski sceni, in sicer v K4 in baru Tiffany na Metelkovi. V tej zasedbi so začele pod imenom »Štrumpant! sisters«. Skupino sestavljajo Marlenna, Daphne in Emperatrizz. Zmagale so na EMI 2002 in tako zastopale Slovenijo na Evroviziji v Talinu.« (Wikipedia 2009)

8. Drugo.

Najpogosteje so novinarji poročali o sprejemanju zakonodaje, porast česar je zaznati v letih 2004 in 2005 (30%). Sledi tema kultura (22,5%), v kateri največkrat predstavljajo vsebine in pričetek filmskega festivala, v letu 2002 pa so kot zmagovalke Eme predstavljali tudi Sestre. Na tretjem mestu po prikazu (12,5%) sta temi aktivisti in poročanje o dogodku. Na četrtem mestu z 10 odstotki je poročanje o nestrpnosti.

Tabela 6.2: Tematski razpored prispevkov v sedemletnem obdobju

ŠT.	TEME	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		SKUPAJ	
		U	%	U	%	U	%	U	%	U	%	U	%	U	%	U	%
1	Sprejemanje zakonodaje			1	33	1	20			5	56	4	29	1	11	12	30
2	Obsojanje napadov													2	22	2	5
3	Kultura	1	25	1	33	1	20	2	67			1	14	3	33	9	22,5
4	Aktivisti	1	25					1	33	1	11	1	14	1	11	5	12,5
5	Nasilje													1	11	1	2,5
6	Dogodek	1	25			1	20			2	22			1	11	5	12,5
7	Nestrpnost			1	33	2	40					1	14			4	10
8	Drugo	1	25							1	11					2	5
	SKUPAJ	4		3		5		3		9		7		9		40	

Legenda: U – frekvenca, % - odstotek

Predstavljam še slikovno opremo prispevkov, ki sem jih razdelila v osem kategorij oziroma tematik, ki so se pojavljale: **politika** (slike državnega zbora, kjer so sprejemali zakone, slike politikov in podobno), **prikaz dogodka, o katerem se poroča** (prikazi svetovnega kongresa gejev in lezbijk, prikazi parad ponosa oziroma shodov za strpnost, shodi borbe proti AIDS-u), **transvestiti, konotacija spolnosti** (prikazi golih moških in ženskih teles, poljubljanja in erotičnega vedenja), **poroke** (prikaz para pred matičarjem), **pari** (prikazuje homoseksualne pare), **uniforme** (prikaz ljudi, ki so na paradah ponosa oblečeni v uniforme), **stereotipi** (prikaz urejenosti, feminilnih potez in podobno).

Slike iz ene oddaje ali prispevka sem hkrati uvrstila v več kategorij oziroma tematik, ki so se pojavljale, saj je daljše poročanje pokrivalo več omenjenih tem. Največkrat se je to pojavilo, ko so poročali o dogodku, kjer so se hkrati pojavljale slike transvestitov, uniform in konotacija spolnosti.

Tabela 6.3: Slikovna oprema prispevkov

SLIKA	PODKATEGORIJA	FREKVENCA	ODSTOTEK
POLITIKA	sprejemanje zakona v DZ	2	11,43
	SLO in EU politiki in ostale zadeve	2	
	drugi prostori	4	
PRIKAZ DOGODKA, O KATEREM SE POROČA	parade ponosa	16	24,29
	shod proti AIDS-u	1	
TRANSVESTITI		7	10
KONOTACIJA SPOLNOSTI	goli moški	11	28,57
	gola ženska	2	
	oba	1	
	poljubljanje	4	
	erotično vedenje	2	
POROKE		8	11,43
PARI	ženske	3	7,1
	moški	2	
UNIFORME		2	2,9
STEREOTIPI	feminilne poteze	2	4,3
	urejenost	1	
SKUPAJ		70	100

Prispevki najpogosteje prikazujejo aktiviste na shodu za strpnost oziroma na tako imenovanih paradah ponosa, ki skupaj s shodom proti AIDS-u z 24,29 odstotki zasedajo drugo mesto. Največ prikazov ima konotacija spolnosti (28,57%), kjer so največkrat prikazani goli moški. Enak odstotek (11,43%) zavzemata kategoriji poroke, s prikazovanjem para pri sklenitvi skupne zveze pred matičarjem, in politike, s prikazovanjem politikov, državnega zbora in podobno (glej Tabelo 6.3).

6.2.2 Diskurzivna analiza

Prek kritične diskurzivne analize sem identificirala 12 različnih elementov retoričnih struktur, ki jih teoretično sicer lahko ločimo, v praksi pa se pojavljajo kot celota ter se med seboj prepletajo. Predstavljeni so po abecednem redu.

1. **Aktivizem** (homoseksualci se kot aktivisti zavzemajo za enakopravnost);
2. **Kultura** (kratke novice z informacijami o tematikah filmskih festivalov);
3. **Nasilje nad geji in lezbijkami** (homoseksualci kot žrtve nasilnih dejanj);
4. **Nestrpnost do gejev in lezbijk** (nestrpnost heteroseksualne večine do homoseksualne manjšine, homoseksualci kot žrtve oblasti in cerkve, ki je nestrpna);
5. **Normalizacija** (geji in lezbijke so iz strani večinske družbe sprejeti, če ustrezajo heteroseksualnim normam);
6. **Pejorativnost** (žaljiva namigovanja iz strani večinske družbe);
7. **Politika** (politicizacija vprašanja homoseksualnosti ob izbruhu afere, ko so poslanci v parlamentu dajali homofobne izjave; politični diskurzi o pravicah homoseksualcev in primerjava Slovenije z ostalimi evropskimi državami);
8. **Sklenitev partnerske zveze** (najpogostejši okvir reprezentacije homoseksualnosti skozi pogled na poroke homoseksualnih parov; veže se na primerjavo z evropskimi državami in usklajevanje zakonodaje z Evropsko Unijo);
9. **Slike** (najpogosteje ustrezajo kategorijam seksualizacije in aktivistov);
10. **Stereotipi** (reprezentacija homoseksualnosti, ki izvira iz heteronormativnosti);
11. **Transvestiti in travestiti** (pogosto, predvsem v slikovnem materialu, jih enačijo s homoseksualci);
12. **Viktimizacija** (reprezentiranje homoseksualcev kot žrtev oziroma brezmočne, stigmatizirane skupine).

V vsaki od teh retoričnih struktur je prisotna reprezentacija, ki sem jo našla s pomočjo kritične diskurzivne analize. Teh 12 kategorij sem na podlagi Kuharjevih (2003) petih vrst medijskih reprezentacij homoseksualnosti združila v 3 osnovne mehanizme medijskih reprezentacij homoseksualnosti, tako da sem vsako reprezentacijo uvrstila v eno od teh teorij. Od petih so se na nacionalni televiziji Televiziji Slovenija pojavljale tri – normalizacija, seksualizacija in stereotipizacija, ki so v nadaljevanju naloge predstavljene glede na pomembnost prispevanja k diskriminatornemu položaju homoseksualcev. Na enak način te kategorije razvrščam na komercialni televiziji POP TV.

6.2.2.1 Normalizacija

Homoseksualec je sprva povsem običajen človek, tak kot vsi drugi, eden izmed nas, ki svojo homoseksualnost lahko živi ravno tako polno kot heteroseksualec, vendar le do tedaj, dokler se vede tako kot heteroseksualna večina – po heteroseksualnih normah. Do te faze nikogar ne moti. »Homoseksualci so toliko bolj družbeno sprejemljivi, kolikor bolj so v svoji fizični, vedenjski in družbeni podobi "heteroseksualni" oziroma "normalni". Medijska reprezentacija normalne homoseksualnosti je pravzaprav medijska reprezentacija homoseksualnosti po meri heteroseksualca.« (Kuhar 2002a, 170)

Naključne ljudi na ulici so po napadih na istospolno usmerjene, ki so se zgodili po paradi ponosa 2. julija 2006 spraševali, kakšen imajo odnos do homoseksualcev. Anketiranci so se postavili na stališče, da je heteroseksualnost edina naravna in normalna in homoseksualce označili za "normalne", če so heteroseksualcem podobni oz. če ne izstopajo.

Anketiranka 1: »Jih sprejemam kot normalne ljudi, to je pač njihova odločitev, njihova posebna nagnjenja.«

Anketiranec 2: »Nimam odklonilnega odnosa. Naj se vsak odloči o svoji prihodnosti pa o svojih početjih.«

Anketiranec 3: »Čisto v redu. Nimam nič proti.« (Televizija Slovenija 2006č)

Homoseksualci so namreč pripadniki seksualne manjšine, ki jo je potrebno tolerirati, vendar le, dokler ne ogroža heteroseksualne večine. Dokler so "normalni". Gre za socialno distanco do ljudi, ki imajo drugačne socialne karakteristike. Socialna distanca opredeljuje stopnjo, do katere so jih ljudje pripravljeni sprejeti in se družiti z njimi.

Novinarka: »Pa bi se vi družili z nekom, za katerega bi vedeli, da je homoseksualec, bi ga imeli za prijatelja?«

Anketiranec 2: »Dobro, če bi bil do mene in okolice normalen, zakaj ne, ne.«

Anketiranec 3: »Zakaj pa ne? Če me pusti pri miru ..., na tem področju, a ne.« (Televizija Slovenija 2001b)

Takoj ko homoseksualci odstopajo od omenjene "normalnosti", jih heteroseksualna večina ne tolerira več. Na tej točki je potrebno omeniti **viktimizacijo**, ki je ena od strategij normalizacije. Ta opredeljuje geje in lezbijke kot žrtve homofobne družbe, kar sem predstavila v nadaljevanju.

Skupina Sestre, ki so v letu 2002 s pesmijo Samo ljubezen zmagale na Emi², ni ustrezala tem heteroseksualnim normam, vzorcem in vlogam oziroma heteronormativnosti. Ljudje so postali nestrpni in dokazali, da gre le za navidezno sprejemanje drugačnih oziroma za sprejemanje, dokler je vedenje skladno z vedenjem heteroseksualne večine. Po izboru so ljudje izražali svoja mnenja po radiu, internetu, SMS sporočilih in podobno. Eno od mnenj povzema izjava spodaj.

Ženska na telefonu: »Skratka pesem, ki nas zastopa, mi sploh ni všeč, da o pevcih sploh ne govorim. To je sramota, blamaža, pa mislim, da če bi vsi Slovenci zdaj vas lahko dobil na telefon, a veste, tako kot sem jaz, po moje se pridružujejo mojemu mnenju, pa mojim predhodnikom. Skratka sramota, slaba pesem, blamaža ...« (Televizija Slovenija 2002c)

Heteronormativnost po eni strani generira socialno izključevanje in sili homoseksualce k posnemanju heteroseksualnih norm, vlog in vzorcev. Homoseksualce sili, da svojo istospolno usmerjenost izkazujejo samo v zasebnem prostoru. Takšno reprezentacijo nadaljujejo tudi na Televiziji Slovenija.

Napovedovalec v prispevku: »Dejstvo je, da živimo u družbi zatajevanja. Osebe, ki delujejo javno, v Sloveniji nikoli ne razkrijejo svoje istospolne usmerjenosti. Homoseksualnosti torej še ne moremo priznati normalnosti.« (Televizija Slovenija 2004a)

Po drugi strani pa prav zaradi poudarjanja heteroseksualnosti kot edine naravne, normalne, fiksne, stabilne in samoumevne povzroči, da imajo homoseksualci toliko večjo potrebo po razkrivanju svoje ne-heteroseksualne identitete. Parade ponosa so ena izmed oblik razkrivanja in postavljanja zahtev po enakopravnosti, o katerih na Televiziji Slovenija pogosto poročajo.

Novinarka: »Dopoldne je v Ljubljani potekala 4. gejevska in lezbična Parada ponosa. Udeleženci so se zbrali v Tivoliju, se ustavili pred parlamentom in potem ob spremljavi bobnov in pihalnega orkestra krenili do

---

² »EMA (Evrovizijska Melodija) je prireditev RTV Slovenije, na kateri poteka nacionalni izbor za pesem Evrovizije. Slovenija pošilja na Evrovizijo svojega predstavnika od leta 1993. Prva EMA je potekala leta 1996. Prej se je imenovala *Slovenski izbor za Pesem Evrovizije*.« (Wikipedia 2009)

magistrata. Tam sta se dve lezbijki simbolično poročili, saj je geslo letošnje parade ponosa »Poroka BO!« (Televizija Slovenija 2004f)

Naenkrat so istospolno usmerjeni postali vidni, ne spadajo več v kalup heteroseksualnih norm, zato s strani heteroseksualcev niso več tolerirani. Ti so postali nestrpni, homofobni, nasilni in diskriminatorni do istospolno usmerjenih. Heteroseksualna večina se čuti ogrožena, saj so njene norme, vrednote in vloge edino pravilne. Viktimizacijo lahko na tem mestu označimo kot medijsko reprezentacijo homoseksualnosti, kjer homoseksualce kot družbeno skupino reprezentirajo kot brezmočne posameznike in posameznice, to pa v težnji k normalizaciji kliče k toleranci (Kuhar 2002a, 171). V izjavah, ki sledijo je predstavljena reprezentacija homoseksualcev kot žrtev, obenem pa je že nakazan obrat k toleranci.

Napovedovalka: »V oktobrski številki Maturant&ka je na zadnji strani objavljena priredba pesmi Samo ljubezen. Saj veste, tiste pesmi, ki je letos zmagala na Emi in Slovenijo maja predstavljala na Evroviziji v Talinu. In kaj je sporno? To, da je omenjena priredba, milo rečeno, neokusna in do homoseksualcev izjemno žaljiva.« (Televizija Slovenija 2002d)

Napovedovalka: »Sinoči smo podrobno govorili o nedavnem napadu obritoglavcev na mimoidoče temnopolte prebivalce glavnega mesta. Že v začetku meseca pa so homoseksualnemu paru lastniki prepovedali vstop v kavarno, ker v njej niso dobrodošli ljudje z istospolnimi nagnjenji. Zato bomo tudi nocoj govorili o nestrpnosti do drugačnih in do drugačnosti.« (Televizija Slovenija 2001b) Napovedovalka ob napovedovanju prispevka kaže žalosten in zgrožen pogled, ko omeni nestrpnost do drugačnih in drugačnosti pa zmaje z glavo, kot da nam želi sporočiti, da je zgrožena nad takšnim ravnanjem in se z njim ne strinja.

Alenka Jerše (predstavnica Amnesty International Slovenije): »Torej, res je, da je sovražstvo težka beseda, pa vendarle, če se spomnimo na slike, ki smo jih pravkar videli, se pravi, gre za dejansko fizično nasilje, tako da lahko rečemo, da dejansko gre za sovražstvo, hkrati pa gre za zelo zaskrbljujoč trend ne-sprejemanja neke skupine ljudi ...« (Televizija Slovenija 2006č)

»A problem koncepta tolerance je v poziciji, s katere se izvaja. Toleranten je namreč lahko le tisti, ki viktimizira (razen v primeru samoviktimizacije), ki je v odnosu do žrtev v poziciji moči. To za žrtev pomeni, da še naprej ostaja v neavtonomnem in podrejenem položaju, saj je njena pozicija odvisna od tistega, ki naj bi bil tolerant.« (Kuhar 2002a, 171)

Tisti, ki tolerira, ima moč, da milostno priznava "toleriranega", dokler mu to ustreza. Privolitev v toleranco lahko ukine takoj, ko se mu zazdi, da ni več v njegovo dobro. Ukinjanje

je ponavadi maskirano v neke višje cilje (v prizadevanje za zaščito javne morale, v zaščito tradicionalnih družinskih vrednot in podobno) (Yttenberg v Kuhar 2002a, 171-172).

Napovedovalka v prispevku: »In vzroki za nestrpnost?«

Moški v prispevku: »Ja, tle je mal tradicije. Mal so pa tudi oni smešni, ker se preveč eksponirajo. Zakva pa zmeram izzivajo okolico?« (Televizija Slovenija 2001c)

To se je pokazalo tudi pri temi sprejemanja zakonodaje, kamor sem uvrstila sprejemanje Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti³, s katerim homoseksualci želijo doseči enakopravnost. Heteroseksualna družba kot dominantna skupina, v katero spadajo tudi politične stranke, preprečuje, da bi homoseksualci dobili enake pravice, kot jih imajo oni. Tukaj se viktimizacija meša s stereotipizacijo, saj je s prakso ločevanja homoseksualce postavila v podrejen položaj. S tem jim je bila odvzeta pravica do enakopravnosti, heteroseksualni skupini pa je bila dodeljena moč. Moč pa pomeni pravico nekoga tolerirati ali ne. Dokler homoseksualci ne ogrožajo privilegijev heteroseksualcev, statusa in občutka superiornosti, so jih pripravljene tolerirati, ko pa dobijo občutek, da jim skušajo to odvzeti, toleranco prekinejo. Netoleranca se pojavi v obliki negativnih predsodkov, nasilja in diskriminacije. Homoseksualci, kot manjvredna manjšina, heteroseksualce pri temah sprejemanja zakonodaje ogrožajo, saj z Zakonom o registraciji istospolne partnerske skupnosti želijo imeti enake pravice in dolžnosti, kot jih ima heteroseksualna populacija. Občutke in sodbe, ki izvirajo iz negativnih predsodkov, prikazujejo izjave, ki sledijo.

Jožef Tivadar (predstavnik Ministrstva za delo): »...ta predlog dejansko ocenjuje istospolne partnerke zveze kot zakonsko zvezo oziroma določa enostavno kot poroke in to pa, mislimo, da za enkrat ni sprejemljivo ...« (Televizija Slovenija 2005b)

Jožef Tivadar (predstavnik Ministrstva za delo): »...obstajajo tudi istospolne partnerske skupnosti oziroma usmerjeni ljudje, ki pa ne želijo na tako pompozni način si stvari urejevati, kot ta zakon predvideva.« (Televizija Slovenija 2005b)

Rok Ravnikar (SLS): »Si predstavljamo goste, recimo porok na Ljubljanskem gradu, že sedaj čakajo v vrsti. To je idealen primer za spodbujanje nestrpnosti in problemov, ki bodo nastajali. Tako da mi bomo tudi u nadaljnjih korakih se zavzemali za to, da se to ne samo zakonsko loči, kot se zdaj zavzemamo, se pravi, da ne gre za isti

---

³ Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) so po osmih letih dopolnjevanja sprejeli 22. junija 2005. V obdobju priprave zakona so politične stranke iz dialoga izločili nevladne organizacije, ki so se zavemale za pravice gejev in lezbijk. Zakon sicer prinaša vrsto pravic, a ga ne moremo enačiti z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). ZRIPS partnerjema ne omogoča statusa svojcev, posledično ostajajo pari v istospolni partnerski zvezi brez pravic na področju socialnega, zdravstvenega, pokojninskega in drugih zavarovanj po partnerju, pravic pa nimajo tudi na vseh drugih področjih, vezanih na pravice svojcev v različnih pravnih in drugih življenjskih okoliščinah, denimo pri odvzemu prostosti, smrti, procesnih pravicah svojcev.

zakon o zakonski zvezi, ampak da je to ločeno in posebej. Da se tudi seveda to nekako in prostorsko in časovno loči.« (Televizija Slovenija 2004g)

S to izjavo je jasno izražen občutek superiornosti in pravice do privilegijev, saj se edino heteroseksualna večina lahko poroči na gradu in ima vse pravice, ki ji pripadajo, homoseksualci pa se tam ne smejo poročati in bo zanje dodeljen poseben prostor in manjše pravice. Ker predstavnik SLS skuša zaščititi superiornost in privilegije heteroseksualne družbe, umakne toleranco in s tem homoseksualce diskriminira.

Posredno pa se občutki strahu in suma, da istospolno usmerjeni ogrožajo moč, privilegije in status heteroseksualcev, kar je ravno tako značilno za negativne predsodke, odražajo v prispevkih Televizije Slovenija. To je predvsem razvidno iz primerjav Slovenije z evropskimi državami glede nestrpnosti do homoseksualcev, ob podeljevanju pravic, ki jih bodo istospolno usmerjeni deležni ob sprejetju Zakona o istospolni partnerski skupnosti in podobno. Gre za primerjavo Slovenije z bolj razvitimi državami, kot sta na primer Danska in Nizozemska, na drugi pa z manj razvitimi, kot sta Bolgarija in Romunija.

Rok Ravnikar: »Približno deset držav ima urejeno to, na nek zakonski način, te istospolna partnerstva, polovica lahko rečemo, da ne. Dejstvo pa je, da so vse države postopoma, recimo neke od zgodnjih sedemdesetih let, se pravi najbolj liberalne države, so te spremembe uvajale postopoma, s posameznimi pravicami, ki so jih dodajali. V Sloveniji so pa to, se pa to poizkuša kar na enkrat, v velikem koraku, vse možne pravice kar jih imajo recimo, skoraj ... razen posvojitve na Nizozemskem ne.« (Televizija Slovenija 2004g)

Jožef Tivadar (predstavnik Ministrstva za delo): »V prispevku se samo navaja v države v EU, ki imajo to področje urejeno, ne govori se pa nič, da tega nima urejenega Italija, da nima urejenega Avstrija, Grčija, da nekatere države komaj sedaj razmišljajo, da bodo to področje uredile.« (Televizija Slovenija 2005b)

Napovedovalka: »Nekatere evropske države imajo ta vprašanja že urejena, nekatere tudi že glede sklenitve zakonske zveze in posvojitve otrok.« (Televizija Slovenija 2002c)

Ta strah se najbolj izrazi ob primerjavi Slovenije z razvitimi državami. Izraža se kot odklanjanje prepustitve privilegija "boljšega" zakona z več pravicami istospolno usmerjenim, s čimer bi se prispevalo k povečanju njihove enakopravnosti. Z ukinjanjem tolerance, zaradi zahtev po enakopravnosti, prihaja do diskriminacije istospolno usmerjenih. Heteroseksualna oblast zavira sprejetje Zakona o istospolnih partnerskih skupnostih z enakimi pravicami, kot jih vsebuje Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

Medijska viktimizacija se dogaja na dveh nivojih: v odnosu do homoseksualcev, ki so žrtve

Novinarka: »Nestrpnost najbolj občutijo homoseksualci. Tudi raziskave kažejo, da pogosto doživljajo verbalne in fizične napade, težave imajo pri delu, zaposlovanju, pri zdravstvenih storitvah, služenju vojaškega roka.« (Televizija Slovenija 2001c)

Alenka Kovšca: »En kup problemov je odprtih v zvezi z njihovim materialnim, pravnim in čist družbenim položajem.« (Televizija Slovenija 2001c)

in v odnosu do heteroseksualne večine, ki je nestrpna (in so homoseksualci zato njihove žrtve). Pri tem lahko opazimo prenos diskriminacije: v bran homoseksualcem se praksa diskriminacije označi za nedemokratično in se pripiše drugemu (pogosto oblasti, cerkvi ali prebivalcem podeželja).

Jožef Tivadar (predstavnik Ministrstva za delo): »Namreč, če čisto tak rečem, ta zakon, da se ta skupnost oziroma ta zveza sklene pred matičarjem, pred dvema pričama, da se zato vodijo ustrezne matične knjige, pa tak naprej, kar nekateri pravijo, to je pa že preveč za nekatera okolja. To je morda sprejemljivo za Ljubljano, vendar za nekatera podeželska območja pa to ni sprejemljivo, zato je potrebno to zadevo postopno reševati.« (Televizija Slovenija 2005b)

Alenka Jerše (predstavnica Amnesty International Slovenije): »Ni res, da teh pojavov prej ni bilo, morda le malo manj se je govorilo o njih. Jaz mislim, da lahko z zaskrbljenostjo rečemo, da se ti pojavi stopnjujejo in nadaljujejo, predvsem pa je zaskrbljujoč odziv oblasti, ki je premlačen oziroma včasih celo neobstoječ.« (Televizija Slovenija 2006č)

Alenka Jerše (predstavnica Amnesty International Slovenije): »Torej, žal moram reč, da oblasti niso dovolj odločne pri obsojanju, pogosto celo slišimo iz ust politikov zelo nestrpne izjave in to definitivno spodbuja tiste posameznike in posameznice, ki želijo biti sovražni, kajti vsi obsojamo umore, vsi obsojamo tatvine, pa vendarle vsi ne obsojamo homofobnega nasilja in to je tisto, kar je zaskrbljujoče in tukaj pričakujem od slovenskih oblasti, sedanjih in bodočih in katerihkoli, da odločno povejo, da so to kazniva dejanja, ki so vredna vsega obsojanja in dejansko bolj zaskrbljujoča kot vsa ostala, za katera vsi vemo, da pa jih obsojamo.« (Televizija Slovenija 2006č)

Napovedovalec v prispevku: »Slovenci imamo očitno kronične težave s toleranco, kar s pridom izkoriščajo različne politične opcije.« (Televizija Slovenija 2004a)

Franci Petrič: »Ker v družini po navadi vlada neko mnenje oziroma nek cilj vsakega starša oziroma očeta, predvsem je ta, da njegov sin, pač si najde ženo, si zgradi hišo, kupi velik avto in seveda potem naredi dva otroka in to je pač cilj srečnega življenja v naši državi. (Televizija Slovenija 2001c)

Napovedovalka v prispevku: »In vzroki za nestrpnost?«

Ženska v prispevku: » Ne vem, zaprti preveč v sebe, pa do sprememb, do kakršnih kol drugačnih ljudi, no. Do drugačnosti na sploh.« (Televizija Slovenija 2001c)

Opazimo tudi relativizacijo viktimiziranja. Geji in lezbijke so najprej reprezentirani kot žrtve homofobne družbe, v kateri živijo, hkrati pa je homofobija v odnosu do drugih, predvsem manj razvitih držav, relativizirana in minimalizirana.

Jožef Tivadar (predstavnik Ministrstva za delo): »...v prispevku se samo navaja v države v EU, ki imajo to področje urejeno, ne govori se pa nič, da tega nima urejenega Italija, da nima urejenega Avstrija, Grčija, da nekatere države komaj sedaj razmišljajo, da bodo to področje uredile.« (Televizija Slovenija 2005b)

Napovedovalec: »V večini vzhodnih držav, kandidatke za članstvo v Uniji, javno mnenje homoseksualnost označuje kot bolezen. V Bolgariji in na Cipru je starostna meja za spolne odnose višja za istospolne, kot za druge. Te države tudi nimajo posebne zakonodaje, ki bi zagotavljala enake možnosti in preprečevala diskriminacijo.« (Televizija Slovenija 2002a)

Novinarka: »V Romuniji so šele pred kratkim odpravili zaporno kazen za homoseksualce.« (Televizija Slovenija 2002a)

6.2.2.2 Seksualizacija

Slika 6.1: Golota

Vir: Televizija Slovenija (2003a)

Hartley (2004, 183) opozarja, da ima slika v televizijskem novinarskem prispevku veliko moč, čeprav ne gre za prikaz realnega stanja. Slika, ki jo spremlja zvok, je za Hartleya le poročilo, selekcija oziroma različica, ne pa realnost, kar pomeni, da novinarji realizem proizvajajo skozi virtualno predstavljanje zgodb. Tako je lahko v prispevku uporabljen posnetek znane osebe, ki je star več let in je bil že večkrat prikazan (ali posnet) v popolnoma drugem kontekstu (Hartley 2004, 185).

Da je slika pomemben del televizijskega upovedovanja novic, ugotavljata tudi televizijska praktika Perovič in Šipkova (1998, 66), ki pišeta, da je »dobra slika več vredna od 1000 besed.« Mediji tako lahko s slikovnim materialom, ki spremlja poročanje o katerikoli stvari,

ki se dotika homoseksualcev in homoseksualnosti, ustvarijo popolnoma drugačno reprezentacijo od teksta oziroma govora. S pomočjo analize slikovnega gradiva sem ugotovila, da mediji homoseksualce, s pomočjo stereotipizacije, seksualizirajo. Seksualizacije v samem tekstu ni, je pa zelo prisotna v slikovni opreми prispevkov, ki niso tematsko povezani s seksualnostjo. Gledalec prispevkov Televizije Slovenije je največkrat videl posnetke golih teles, erotičnih plesov na prireditvah, različnih prizorov, kjer se slači skupaj več moških, prizorov poljubljanja in seksualnega vedenja. Glede na mojo analizo slikovnega materiala slednje prednjači v prikazovanju slikovne opreme prispevkov.

Oglejmo si tri primere. Prispevek v Tedniku iz leta 2004 govori o vzrokih za zaplete pri sprejemanju Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti. Pri tem oddaja posredno krivi Slovensko ljudsko stranko. Prispevek je politično obravnavan, slika pa prinaša drugačno reprezentacijo. Vse slike prikazujejo gole moške, ki na konotativni ravni vabijo k seksu, bodisi s korenjem, ki ima konotacijo penisa, erotičnim dotikanjem ali vulgarnim položajem jezika. Konotativna raven slikovne opreme je seksualizacija.

Slika 6.2: Goli moški s korenjem

Vir: Televizija Slovenija (2004a)

Slika 6.3: Erotični ples

Vir: Televizija Slovenija (2004a)

Slika 6.4: Golota 2

Vir: Televizija Slovenija (2004a)

Slika 6.5: Erotično dotikanje

Vir: Televizija Slovenija (2004a)

Slika 6.6: Erotični ples 2

Vir: Televizija Slovenija(2004a)

Slika 6.7: Jezik

Vir: Televizija Slovenija (2004a)

Drugi je prispevek TV Dnevnika iz leta 2003, ki govori o 34. obletnici Stonewalskega upora, ko so se homoseksualci uprli nadlegovanju policistov in začeli boj za enakopravnost. V ta namen prirejajo parade ponosa. Prispevek tudi tokrat ni povezan s seksualnostjo. Konotativna raven slikovne opreme prispevka pa je prav tako seksualizacija, saj prikazuje gola moška telesa, oblečena samo v spodnjice, ki se pogosto pojavljajo v pornografskih vsebinah.

Slika 6.8: Moški oblečeni v spodnjice

Vir: Televizija Slovenija (2003c)

Slika 6.9: Golota 3

Vir: Televizija Slovenija (2003c)

Tretji primer seksualizacije v slikovni opremi prispevkov je vzet iz dveh prispevkov. Oba prikazujeta transvestite, ki jih pogosto enačijo s homoseksualci. Prvi posnetek iz Odmevov leta 2005 obravnava temo sprejemanja Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti. Ko novinarka pove, kako je s pravicami za istospolno usmerjene v Evropi, se prikaže slika golega transvestita, nad njim pa se prikaže napis "London". Drugi je posnetek iz TV Dnevnika v letu 2003, ki govori o paradi ponosa in boju za enakopravnost homoseksualcev. Ravno tako prikaže golega transvestita.

Slika 6.10: Tranvestit

Vir: Televizija Slovenija (2005b)

Slika 6.11: Tranvestit1

Vir: Televizija Slovenija (2003c)

Homoseksualna populacija se preko seksualizacije reprezentirana stereotipno. Zaskrbljujoče pri tem je, da stereotipi ljudem, ki še niso imeli stika s homoseksualci, predstavljajo edino resnico in jim tako poenostavijo kompleksno realnost. Edina resnica, ki jo ljudje preko seksualizacije pridobijo je, da so homoseksualci promiskuitetni, promiskuiteta pa v zahodni (restriktivni) seksualni kulturi velja za neprimerno seksualno vedenje. Tukaj se začnejo formirati predsodki, ki vodijo v diskriminacijo, v občutek superiornosti heteroseksualne večine, ki lahko izvaja v nasilje nad istospolno usmerjenimi. Kot smo videli, je seksualizacija tesno povezana s stereotipnim reprezentiranjem oziroma stereotipizacijo, o kateri govorim v nadaljevanju.

6.2.2.3 Stereotipizacija

Stereotipizacija je prisotna predvsem v slikovni opremi, zelo malo v tekstu. Prikazuje označevalne stereotipe, kot so feminilne kretnje, urejenost, slaba poraščenost telesa in podobno. Kamera v teh primerih zelo približa del telesa. S pomočjo slikovnega materiala, ki sem ga predstavila v seksualizaciji, Televizija Slovenija krepi stereotip o promiskuitetnih homoseksualcih in stereotip, da so dobri plesalci.

Slika 6.12: Feminilne kretnje

Vir: Televizija Slovenija (2002c)

Slika 6.13: Neporaščenost in urejenost

Vir: Televizija Slovenija (2002c)

Televizija Slovenija ljudem, ki še niso imeli stika s homoseksualci, predstavi lastnosti o homoseksualcih, ki so stereotipne, te pa za gledalce postanejo edina resnica. S takšnim reprezentiranjem utrjuje predstavo, da so takšne lastnosti značilne in resnične za

homoseksualce. S pomočjo stereotipov in stereotipizacije se začne ločevanje na normalno in deviantno, na sprejemljivo in nesprejemljivo. Homoseksualci s stereotipizacijo postanejo izključeni in podrejeni heteroseksualni skupini, ki ima moč, ker je označena za normalno in sprejemljivo. Homoseksualci so tako izpostavljeni negativnim izražanjem predsodkov, ki so posledica stereotipov. Stereotipizacija pripomore tudi k izražanju določenih antipatij, kar se je izrazilo skozi priredbo pesmi Samo ljubezen, ki so jo objavili v oktobrski številki revije Maturant&ka leta 2002. Pesem so predstavili tudi v TV Dnevniku.

PESEM:

Rit okrogla kot balon,
pobrita in napudrana
in driska iz riti teče ti.
Na svetu pedrov mnogo ni,
a njih število se množi,
vsakemu le iz riti teče kri.

Lahko ti podarim samo bolezen,
hepatitis, sifilis in aids.
zdaj danko mi razpri in globoko mi prodri,
vem, da ga v riti čutiš tudi ti.
(Saj ga v riti čutiš tudi ti.)

Kar želiš si, to je greh,
to je kuga, to ni smeh.

Nategnem te, da te boli,
čeprav zatiskaš rito si,
potem rešilca še pokličem ti.
Dolgo časa si bil zdrav,
zdaj te peder je ugnal
in na koncu mi boš še v krsti dal.

Lahko ti podarim samo bolezen,
hepatitis, sifilis in aids.
Zdaj danko mi razpri in globoko mi prodri,
vem, da ga v riti čutiš tudi ti.
(Saj ga v riti čutiš tudi ti.)
Samo bolezen ...

Gorjanec, Gimnazija Bežigrad (Televizija Slovenija 2002d)

Navajam izjavo urednika revije, v kateri je prav tako prisotna stereotipizacija.

Gorazd Suhadolnik (urednik revije Maturant&ka): »Te pesmi nisem dojel kot negativno nastrojene do homoseksualcev. Ta pesem je seveda neka, očitno za homoseksualce neprijetna resnica ali pa druga plat tega istega. Tako jaz vidim.« (Televizija Slovenija 2002d)

V tej pesmi se izraža stereotipizacija, ki je posledica stereotipnega reprezentiranja, saj predvidevam, da kakršnegakoli stika z istospolno usmerjenimi srednješolec še ni imel. Posledica njegovega dožemanja sveta skozi stereotipizacijo je nestrpna in žaljiva pesem, ki jo je napisal. Glede na to, da se je ta pesem predstavila gledalcem, so ti ponovno izpostavljeni stereotipizaciji in krog stereotipizacije je sklenjen. V obeh primerih gre za sovražni govor in izražanje nestrpnosti. Posledici stereotipizacije sta tudi nasilje in diskriminacija.

6.3 Analiza reprezentacije homoseksualnosti na komercialni televiziji: primer POP TV

Analiza, ki sledi v nadaljevanju pokaže, kdaj in v katerih oddajah je bilo prisotno poročanje o istospolno usmerjenih, o katerih temah, povezanih s homoseksualci, se je poročalo in katere retorične strukture se največkrat pojavljajo. V nadaljevanju analize s pomočjo teh podatkov oblikujem osnovne mehanizme medijskih reprezentacij homoseksualnosti na POP TV, ki so s pomočjo kritične diskurzivne analize predstavljeni v nadaljevanju naloge.

6.3.1 Statistična analiza gradiva in prikaz vzorca

Prispevke za analizo sem črpala iz 24UR, Preverjeno in iz oddaje Trenja. Analizirala sem obdobje od leta 2000 do leta 2006.

Vzorec sestavlja skupno le 10 prispevkov in oddaja. Vsebovati bi moral 40 prispevkov in oddajo, ker pa so na televizijski hiši Pro Plus ukinili presnemavanje gradiva za zunanje uporabnike in tako tudi za namene diplomskih nalog, sem se uspela dogovoriti le za 10 prispevkov in oddajo. Kriterij, po katerem sem prispevke vključila v vzorec, je osnovna tema prispevka, in sicer homoseksualnost skozi različne poglede, kot so kulturni, politični, socialni in drugi.

Največ prispevkov je bilo objavljenih v novicah 24UR (81,82%), sledita pa jim prispevka iz oddaje Preverjeno in oddaje Trenja, z 9,1 odstotkom (glej Tabelo 6.4).

Zakaj je število v določenih letih ostalo na isti ravni predvajanih prispevkov in zakaj se je leta 2005 drastično povečalo, lahko samo ugibam. V začetku leta 2005 so sprejeli Zakon o registraciji istospolne partnerske zveze in mogoče so takrat nekoliko več poročali o tem in se je zato predvajanje prispevkov na temo homoseksualcev ali homoseksualnosti dvignilo na število 11.

Tabela 6.4: Časovna razporejenost in številčnost prispevkov

LETO/ODDAJA	24UR	PREVERJENO	TRENJA	FREKVENCA	ODSTOTEK
2000				0	0
2001	1	1		2	18,18
2002	3			3	27,27
2003			1	1	9,1
2004				0	0
2005	4			4	36,36
2006	1			1	9,1
FREKVENCA	9	1	1	11	100
ODSTOTEK	81,82	9,1	9,1	100	

Teme, o katerih poročajo, sem po abecednem redu razdelila v 6 kategorij:

1. **Aktivisti** (geji in lezbijke zahtevajo enakopravnost s pomočjo parad ponosa, pošiljajo zahteve v Evropski parlament, da naše politike opomni, da so jim kratene pravice, protestirajo zaradi ne-dodelitve finančnih sredstev in podobno);

2. **Cerkev** (sprejetje dokumenta, ki homoseksualcem preprečuje postati duhovniki);
3. **Dogodek** (prispevki o paradah ponosa v Sloveniji, tujini in podobno);
4. **Nasilje** (prispevki o napadih na homoseksualce, nadlegovanje na delovnem mestu, pri služenju vojaškega roka in podobno);
5. **Nestrpnost** (poročanje o nestrpnih izjavah poslancev, politikov in anketirancev na ulici, o nestrpnosti cerkve in njenih predstavnikov in podobno);
6. **Sprejemanje zakonodaje** (prispevki o sprejemanju zakonodaje registriranega partnerstva, kaj zakon prinese registriranemu paru, pravice do posvojitve, primerjava z evropsko zakonodajo tega področja in podobno).

Tabela 6.5: Tematski razpored prispevkov v sedem letnem obdobju

ŠT.	TEME	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		SKUPAJ	
		U	%	U	%	U	%	U	%	U	%	U	%	U	%	U	%
1	Sprejemanje zakonodaje							1	100			3	75			4	36,36
2	Aktivisti													1	100	1	9,1
3	Nasilje			1	50	1	33,33									2	18,18
4	Dogodek					1	33,33									1	9,1
5	Nestrpnost			1	50	1	33,33									2	18,18
6	Cerkev											1	25			1	9,1
	SKUPAJ	0		2		3		1		0		4		1		11	

Legenda: U – frekvenca, % - odstotek

Najpogosteje so novinarji poročali o sprejemanju zakonodaje za homoseksualne pare, in sicer o sprejemanju Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti. Porast poročanja o tem je opaziti v letu 2005. Sledi poročanje o psihičnem in fizičnem nasilju nad geji in lezbijkami in poročanje o nestrpnosti, kamor sem uvrstila nestrpne izjave, tako ljudi na ulici kot tudi poslancev in politikov. Na tretjem mestu po prikazu pa so teme aktivisti, ki poročajo o aktivnem zavzemanju gejev in lezbijk za enakopravnost, poročanje o dogodku (največkrat o paradah ponosa) in poročanje o cerkvi (glej Tabelo 6.5).

V nadaljevanju je predstavljena še slikovna oprema prispevkov, ki sem jo glede na pojavnost, razdelila v devet kategorij oziroma tematik: **politika** (slike državnega zbora, kjer so

sprejemali zakone, slike politikov in podobno), **cerkev** (prikazi arhitekture, obredov, shodov, duhovnikov), **prikaz dogodka, o katerem se poroča** (prikazi parad ponosa oziroma shodov za strpnost), **nestrpni ljudje** (s kretnjami nakazujejo na nestrpnost in hkrati dajejo nestrpne izjave), **transvestiti, konotacija spolnosti** (prikaz delov telesa, kar namiguje na spolnost, prikaz poljubljanja), **poroke** (prikaz para pred matičarjem), **pari** (prikazuje homoseksualne pare).

Tabela 6.6: Slikovna oprema prispevkov

SLIKA	PODKATEGORIJA	FREKVENCA	ODSTOTEK
POLITIKA	sprejemanje zakona v DZ	2	16,66
	SLO in EU politiki	3	
	drugi prostori	3	
CERKEV		2	4,17
PRIKAZ DOGODKA, O KATEREM SE POROČA	shod za strpnost	8	16,66
NESTRPNI LJUDJE		1	2,08
TRANSVESTITI		2	4,17
KONOTACIJA SPOLNOSTI	poljubljanje	8	20,83
	kazanje dela telesa, ki namiguje na spolnost	2	
POROKE		4	8,33
PARI	ženske	4	27,08
	moški	9	
SKUPAJ		48	100

V prispevkih se najpogosteje prikazuje homoseksualne pare, ki tako s 27,08 odstotki zasedajo prvo mesto. Prikazu parov z 20,83 odstotki sledi konotacija spolnosti, kjer je največkrat prikazovano poljubljanje (16,66%). Kar velik odstotek zavzemata tudi politika, s prikazovanjem politikov, in prikaz dogodkov, o katerih se poroča, saj imata oba 16,66 odstotni prikaz (glej Tabelo 6.6).

6.3.2 Diskurzivna analiza

Prek kritične diskurzivne analize sem identificirala 14 različnih elementov retoričnih struktur, ki jih teoretično sicer lahko ločimo, v praksi pa se pojavljajo kot celota ter se med seboj prepletajo. Predstavljeni so po abecednem redu.

1. **Aktivizem** (homoseksualci se kot aktivisti zavzemajo za enakopravnost);
2. **Argumenti proti/za homoseksualnost** (argumenti za in proti se dotikajo predvsem naravnosti/nenaravnosti, normalnosti/nenormalnosti homoseksualnosti/heteroseksualnosti);
3. **Homoseksualnost kot bolezen** (homoseksualci kot duševni bolniki);
4. **Nasilje nad geji in lezbijkami** (homoseksualci kot žrtve nasilnih dejanj);
5. **Nestrpnost do gejev in lezbijk** (nestrpnost heteroseksualne večine do homoseksualne manjšine, homoseksualci kot žrtve oblasti in cerkve, ki je nestrpna);
6. **Normalizacija** (geji in lezbijke so s strani večinske družbe sprejeti, če ustrezajo heteroseksualnim normam);
7. **Pejorativnost** (žaljiva namigovanja);
8. **Politika** (politizacija vprašanja homoseksualnosti ob izbruhu afere, ko so poslanci v parlamentu dajali homofobne izjave; politični diskurzi o pravicah homoseksualcev in primerjava Slovenije z ostalimi evropskimi državami);
9. **Sklenitev partnerske zveze** (najpogostejši okvir reprezentacije homoseksualnosti skozi pogled na poroke homoseksualnih parov; veže se na primerjavo z evropskimi državami in na usklajevanje zakonodaje z Evropsko Unijo);
10. **Skrivnost** (reprezentacija homoseksualnosti kot nečesa, kar je potrebo skrivati in se sramovati);
11. **Slike** (najpogosteje ustrezajo kategorijam seksualizacije in aktivistov);
12. **Stereotipi** (reprezentacija homoseksualnosti, ki izvira iz heteronormativnosti);
13. **Transvestiti in travestiti** (pogosto, predvsem v slikovnem materialu, jih enačijo s homoseksualci);
14. **Viktimizacija** (reprezentiranje homoseksualcev kot žrtev oziroma kot brezmočne, stigmatizirane skupine).

V analizi, ki sledi, sem teh 14 kategorij združila v 3 osnovne mehanizme medijskih reprezentacij homoseksualnosti – normalizacija, skrivnost in stereotipizacija. Predstavila sem jih glede na pomembnost prispevanja k diskriminatornemu položaju homoseksualcev.

6.3.2.1 Normalizacija

Homoseksualca na komercialni televiziji POP TV reprezentirajo kot povsem običajnega človeka, takega kot so heteroseksualci, s čimer postane eden izmed nas. Kot sem že omenila, je Roman Kuhar (2003) takšno reprezentacijo poimenoval normalizacija. »Homoseksualci so toliko bolj družbeno sprejemljivi, kolikor bolj so v svoji podobi, fizični, vedenjski in družbeni, "heteroseksualni".« (Kuhar 2003, 85) Reprezentirajo jih kot zaljubljene pare. Tudi s pomočjo slikovnega gradiva jih reprezentirajo kot nežne, ljubeče, ki s takšnim vedenjem nikogar ne vznemirjajo. V tej reprezentaciji so zelo "heteroseksualni", kar lahko vidimo iz spodnjih primerov.

Novinarka pravi, da je Žiga svojo spolno usmerjenost spoznal že zelo zgodaj. Sledi posnetek Žige in njegovega partnerja, v katerem je podana spodnja izjava.

Žiga: »Pri Sebastjanu me je pritegnilo to, da je dobra duša, da seva ful dobro energijo, da je prijazen, fizično mi je tudi ful privlačen.« (POP TV 2001b)

Pred Žigovo izjavo so se prikazovale romantične slike, prikazane spodaj. S tem je novinarka želela pokazati, da se ta spolna usmerjenost ne razlikuje od heteroseksualne, da se tudi homoseksualci držijo za roke, so romantični in čustveni. Torej "normalni".

Slika 6.14: Zaljubljen par

Vir: POP TV (2001b)

Slika 6.15: Romantika

Vir: POP TV (2001b)

S takšnim vedenjem postanejo homoseksualci prilagojeni na heteroseksualne norme in tako socialno nevidni. V tem primeru jih heteroseksualna večina tolerira in do njih ne izraža nestrpnosti, verbalnega ali fizičnega nasilja. To je razvidno iz naslednjih izjav.

Novinarka: »Odnos do drugačnosti, v našem primeru spolno drugačnost, smo preverili v praksi. Tudi sami smo bili nad odzivi mimoidočih, pravzaprav nad ne-odzivi presenečeni. Objeta in zaljubljena fanta nista ravno vzbujala preveč pozornosti.« (POP TV 2001b)

Novinarka: »S skrito kamero smo obiskali kar nekaj ljubljanskih lokalov. Žiga in Sebastjan sta se obnašala celo bolj svobodno in ljubezensko sproščeno kot navadno, vendar njune nežnosti ostalih gostov niso motile.« (POP TV 2001b)

Novinarka: »Zanimivo, da se v primerjavi s podobnimi prireditvami v Zagrebu in Beogradu, kjer so udeležence žalili in celo preteпали, v Ljubljani ni zgodil niti en incident.«

Novinarka: »Ste že opazili kakšne probleme opazovalcev prireditve?«

Policist: »Ne, brez problemov.« (POP TV 2002b)

V zgornjih primerih smo lahko videli fizično in vedenjsko normalizacijo homoseksualnosti v medijskih podobah. Obstaja tudi tretji način, in sicer družbena normalizacija, ki obravnava normalizacijo z vidika pojavljanja homoseksualcev na vseh nivojih družbe, kjer opravljajo iste funkcije kot heteroseksualci.

Novinarka: »In če statistike o številu homoseksualcev držijo, potem tudi naš parlament ni imun na takšno drugačnost.« (POP TV 2001b)

Dr. Marjan Košiček: »Zakaj? Ker veliko vernih ljudi, ki pod pritiskom krščanske, hinavske morale še vedno imajo homoseksualnost za hud greh. Joj, kaka hinavščina. Med duhovniki je homoseksualcev kolikor hočete.« (POP TV 2001b)

Novinarka: »Homoseksualci ne bodo delovali več prikrito, temveč bodo prevzemali pomembne vloge v družbi, tako na ekonomskem, kulturnem in tudi političnem prizorišču. Torej bodo tam, kjer so že sedaj. Le da krinka takrat ne bo več potrebna.« (POP TV 2001b)

Homoseksualci zaradi prisilne prilagoditve heteroseksualni družbi ostajajo nevidni. Zaradi pritiska heteronormativnosti homoseksualci izkazovanje svoje istospolne usmerjenosti pogosto zamejijo na varen zaseben prostor. Takoj ko postanejo vidni (se oblačijo drugače, poljubljajo v javnosti in podobno), jih heteroseksualna družba ne tolerira več, homoseksualci pa so reprezentirani kot žrtve homofobne družbe. Gre za **viktimizacijo**, ki je bila prisotna tudi na Televiziji Slovenija.

Medijska viktimizacija se dogaja na dveh nivojih: v odnosu do homoseksualcev, ki so žrtve, in v odnosu do heteroseksualne večine, kamor uvrščam tudi oblast in cerkev, ki izraža nestrpnost do gejev in lezbijk. POP TV homoseksualce reprezentira kot žrtve diskriminacije, homofobne heteroseksistične družbe, kamor spadajo verbalni, fizični napadi, nestrpnost, kar kaže izjava.

Novinarka: »Že lani so neznanci Žigo zaradi tega, kar pač je, v Tivoliju v Ljubljani brutalno pretepli. Čeprav sta bila z našo snemalno ekipo vsekakor zaščiteni, pa se strahu pred morebitnim incidentom ali celo nasiljem nista mogla znebiti. In tukaj smo jim dali prav.« (POP TV 2001b)

Novinarji za nestrpne označijo, kot pravi novinarka: »Lokalne in zaprte scene, ki pa odklon od pregovorne normalnosti ne prenesejo najbolje.« (POP TV 2001b) Opazimo prenos diskriminacije: v bran homoseksualcem se praksa diskriminacije označi za nedemokratično in se v tem primeru pripiše "lokalnim in zaprtim scenam".

Viktimizacija generira homofobijo, občutke in sodbe, ki so značilni za negativne socialne predsodke in izražanja le teh. Takšni občutki so predstavljeni v izjavah, ki sledijo.

Naslednja izjava generira občutek superiornosti heteroseksualne skupine. To daje tej skupini neke predprave, s čimer se goji prepričanje, da ima pravico do privilegijev in tako diskriminira homoseksualce, kar lahko označimo za homofobijo.

Poslanec (Nova Slovenija): »Izenačitev istospolne partnerske zveze z zakonsko zvezo, še posebno v enakem obsegu pravic, bi pomenilo za družbo tvegano dejanje, ker bi s tem istospolno partnersko zvezo vrednostno dvignili na raven splošno zaželenega.« (POP TV 2005b)

Naslednja izjava pa generira občutke strahu, da homoseksualna skupina ogroža moč, privilegije in status heteroseksualne večine, ker zahteva izenačitev pravic, zaradi česar jo je potrebno diskriminirati.

Poslanec 1 (Nova Slovenija): »Bojim se, da bi na podoben način zakonodajalec uzakonil tudi kakšno drugo spolno prakso ali življenjski slog, ki v našem kulturnem okolju še ni družbeno in civilizacijsko sprejemljiv. Se pa povsem legalno uporablja v kakšnem drugem okolju.« (POP TV 2005b)

Dr. Ivan Štuhec (moralni teolog): »Glaven problem je po mojem izenačitev istospolnih in različno spolnih skupnosti in s tem seveda dat istospolnim skupnostim v vseh stvareh izenačen položaj z različno spolnimi. In to seveda ni sprejemljivo.« (POP TV 2003)

Novinarka: »Pripravlja se zakon, po katerem bodo lahko homoseksualci svojo zvezo tudi uradno registrirali.«

Anketiranec 1: »Kdo?«

Novinarka: »Homoseksualci.«

Anketiranec 1: »Pobijte jih!«

Novinarka: »Kako?«

Anketiranec 1: »Pobijte jih!«

Novinarka: »Zakaj pa?«

Anketiranec 1: »Zato, ker niso nič vredni!« (POP TV 2001b)

V naslednji izjavi so homoseksualci predstavljeni kot manjšinska skupina, ki mora biti zato manjvredna od večinske, heteroseksualne skupine.

Andrej Poznič (duhovnik): »In zakaj se naša država, ki se tako rada ukvarja s takimi majhnimi skupinami, ko so postranskega pomena, ne loti najprej tistih problemov, ki so skupni. Vi ste pripravljali zakon skupaj z njimi in to je privilegij, ki ga drugi niso bili deležni. Zakaj se torej država, torej ne loti problemov, ki so večji, bolj pomembni, ampak zdaj z vso silo hoče tukaj, zdaj bomo pa eno majhno skupino in energijo, ves parlament boste zdaj v to upoštevali, a ni bolj važnih stvari?« (POP TV 2003)

Zgornje izjave kažejo na netolerantnost predstavnikov heteroseksualne družbe, s katero je viktimizacija tesno povezana. Heteroseksualna družba je v odnosu do homoseksualcev v poziciji moči, saj je tista, ki jih viktimizira. Toleranten je lahko le tisti, ki viktimizira. Toleranco pa lahko kadar koli ukine. Po navadi je ukinjanje posledica težnje k višjim ciljem. V tem primeru je šlo za zaščito javne morale in tradicionalnih družinskih vrednot. Homoseksualci tako ostajajo v neavtonomnem in podrejenem položaju.

6.3.2.2 Skrivnost

Novinarji na POP TV odločitve homoseksualcev, da svoje spolne usmerjenosti ne izpostavljajo, ker je spolnost intimna stvar vsakega posameznika, izkoristijo z reprezentacijo homoseksualnosti kot skrivnosti, v obliki medijske reprodukcije klozeta⁴.

Novinarka: »Redki so tisti istospolno usmerjeni pari, ki odkrito, javno govorijo o svoji zvezi.« (POP TV 2003)

Novinarka: »Vsekakor pa je za večino udeležencev današnji dan prav poseben, če sicer svojo istospolno usmerjenost skrivajo, so se danes pokazali in to brez strahu, pravijo, kaj porečejo sosedje.« (POP TV 2002b)

Napovedovalka: »Prejšnji konec tedna je bila obletnica dogodka, ki je tudi nas takrat napotil, da smo s skrito kamero preverjali, kako se pravzaprav pri nas počutijo homoseksualci, ki svoje drugačne spolne usmerjenosti ne skrivajo.« (POP TV 2001b)

Skrivnost ima dvojni učinek. Istospolno usmerjeni homoseksualnost razkrivajo samo v ožjih krogih, saj jih v to prisilijo pritiski heteronormativnosti. V javnosti se prilagodijo z določeno mero mimikrije in samokontrole (nadzirajo kretnje, svoje obleke in vedenje v javnem prostoru). S tem omogočajo ohranjanje podobe o javnem prostoru kot heteroseksulanem prostoru, kjer je edina naravna, normalna, fiksna in stabilna heteroseksulanost, homoseksualnost pa ostaja nevidna in dokler je nevidna je najmanj ogrožajoča za družbeno

---

⁴ Seidman (v Švab in Kuhar 2005, 48) klozet označuje kot obliko družbene izolacije in prilagoditve heteroseksualni prevladi. Ta namreč implicira občutja sramu, strahu in krivde za vse, ki jih ni mogoče umestiti v heteroseksualni imaginarij.

kohezivnost. Takšna medijska reprezentacija sproži konotacijo homoseksualnosti kot nekaj nenaravnega, amoralnega in grešnega, kar nakazujejo spodnji primeri.

Novinarka mimoidoče sprašuje, kakšno mnenje imajo o homoseksualcih in o porokah istospolno usmerjenih.

Gospod na ulici (anketiranec): »To ni naravno ...«

Alojz Kovačič (anketiranec): »To ni lepo ...«

Novinarka: »Ni lepo, ampak zakaj ni lepo?«

Alojz Kovačič (anketiranec): »Zato ker ..., ne vem, to je, narava je čisto drugače.«

Ciril Glivar (anketiranec): »Ne vem, men se zdi to, da je to izven narave, ne vem.« (POP TV 2003)

Milan Boškovič: »Kaj bo otrok si mislu, ko bo najdu u postli dva istospolno usmerjena?«

Miha Lobnik (sociolog, Legebitra): »A to, da otrok najde v postelji dva različnega spola, vas pa ni strah?«

Milan Boškovič: »Ja, to je normalno, to je čisto naravno.« (POP TV 2003)

Preko reprezentacije skrivnosti se krepi eden izmed stereotipov o homoseksualcih in posledično reprezentacija, ki jo je Roman Kuhar (2003) poimenoval stereotipizacija.

6.3.2.3 Stereotipizacija

S pomočjo reprezentacije v obliki stereotipizacije se ohranja moč pripadnikov heteroseksualne družbe, saj je stereotipizacija praksa ločevanja normalnega in sprejemljivega od nenormalnega in nesprijemljivega. V tem primeru je nenormalno in nesprijemljivo biti homoseksualec. Stereotipizacija deluje s pomočjo stereotipov o homoseksualcih, ki so v heteroseksualni družbi še vedno zelo prisotni. To lahko vidimo iz izjav, ki izvirajo iz stereotipov o lastnostih homoseksualcev (Zornik in Mirovič 1996, 138-139).

- **Homoseksualnost je nenaravna, amoralna in grešna.** Ta predstava izhaja iz prevladujoče katoliške morale.

Primer najdemo pri primeru reprezentacije skrivnosti zgoraj, ko novinarka mimoidoče sprašuje, kakšno mnenje imajo o homoseksualcih in o porokah istospolno usmerjenih.

- **Homoseksualne zveze so prehodne oblike in po čustveni in erotični plati niso enakovredne heteroseksualni zvezi.** Kratkotrajnost je posledica tega, da homoseksualne zveze niso zakonsko določene in tako ni nobenih obveznosti in pričakovanj.

Andrej Poznič (duhovnik): »A vi veste, koliko časa povprečno v Nemčiji, Nizozemski, Švedski zdrži en homoseksualni zakon?« (POP TV 2003)

- **Homoseksualnost ni zelo razširjena.**

Andrej Poznič (duhovnik): »... ne dobite podobnih pravic, kakor boste zdaj neki majhni privilegirani skupini dali...« (POP TV 2003)

- **Homoseksualci niso dobri starši, ker vpeljujejo otroke v svoj način življenja; ko bodo otroci odrasli, bodo sami postali homoseksualci.**

Novinarka: »Kaj pa želje istospolnih partnerjev, da bi lahko posvojili tudi otroka?«

Ciril Glivar: »Ja, to pa po moje, po moje pa lahko, ne. Kljub tem, da bi bil mnde prizadet, da ne bi bil tisto, kar bi mogu bit, da ne bi bil po svoje, ne.« (POP TV 2003)

Milan Boškovič: »Ja v kakšnem duhu ga bodo pa potem vzgajali tisti, ki ga bodo posvojili? Kaj bo otrok si mislil, ko bo našel v postelji dva istospolno usmerjena? Otroci se učijo od odraslih.« (POP TV 2003)

Majda Zupan (SLS): »... je pa tukaj veliko vprašanje otrok. Ali otrok v takšni partnerski skupnosti se lahko razvija normalno, ali otroci ne prenašajo vzorcev iz matične družine naprej?« (POP TV 2003)

- **Homoseksualci in lezbijke so duševno moteni ljudje.** Ta trditev izhaja iz že omenjene biološke teorije. Pri Svetovni zdravstveni organizaciji je bila homoseksualnost vse do leta 1992 na seznamu duševnih bolezni.

Jožko Vester (anketiranec): »To je pač bolezensko stanje, ne. Ženska, moški je normalno. To se prav, ženska, moški pridobivata, to ni bolezen.« (POP TV 2003)

Stereotipi imajo moč, da določene lastnosti prikažejo kot resnične, kot zares tipično pripadajoče določeni skupini. Delujejo izključujoče. Homoseksualci so zato drugačni in ne "pripadajo" heteroseksualni družbi. Stereotipi s tem odražajo in spodbujajo negativne socialne predsodke heteronormativne družbe, katerih žrtve so homoseksualci. Stereotipizacija ima tako za posledico diskriminacijo in homofobijo.

7 PRIMERJAVA ANALIZ REPREZENTACIJ HOMOSEKSUALNOSTI NACIONALNE IN KOMERCIALNE TELEVIZIJE

V prvem delu empiričnega dela sem analizirala konkretne primere pojavljanja in reprezentiranja homoseksualcev in homoseksualnosti na nacionalni in komercialni televiziji od leta 2000 do leta 2006. V drugem delu sem s pomočjo statistične in diskurzivne analize, ki sem jo naredila za obe televiziji, izpeljala primerjavo reprezentacij Televizije Slovenija in POP TV. Pri primerjavi je potrebno upoštevati, da na komercialni televiziji nisem uspela pridobiti vseh posnetkov in zato podatki niso popolnoma primerljivi. Kljub temu primerjava kaže smernice in načine reprezentacije.

7.1 Primerjava statistične analize gradiva in prikaza vzorca nacionalne in komercialne televizije

Na obeh televizijah sem za lažjo analizo izbrala vsebinsko podobne oddaje, ki so bile posnete v obdobju od leta 2000 do leta 2006. Prispevki so bili v vzorec vključeni na podlagi osnovne teme, in sicer homoseksualnost v različnih obravnavanih pogledih, kot so kulturni, politični, socialni in drugi.

V naslednji tabeli boste videli primerjavo tematskega razporeda prispevkov v sedemletnem obdobju (glej Tabelo 7.1 in Graf 7.1). Na obeh televizijah so bile teme zelo podobne. Skupne teme, o katerih so govorili prispevki, so: sprejemanje zakonodaje, kamor sem uvrstila sprejemanje Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti, aktivisti z zahtevami po enakopravnosti, nasilje nad homoseksualci, dogodek, kjer so največkrat omenjene parade ponosa in nestrpnost. Največkrat sta obe televiziji poročali o sprejemanju zakonodaje. Nacionalna televizija je imela veliko prispevkov s kulturno vsebino, saj sem v analizo vključila tudi rubriko Kultura oziroma kasneje Magnet, kjer je vsebina povezana predvsem s kulturno tematiko. Ker na komercialni televiziji nimajo oddaje s podobno vsebino kot Kultura oziroma Magnet, tudi prispevkov s takšno vsebino ni. Komercialna televizija, v primerjavi z nacionalno, ni vsebovala prispevkov na temo obsojanja napadov na istospolno usmerjene. Nacionalna televizija pa ni vsebovala prispevkov, ki bi vključevali cerkev. Iz grafa lahko razberemo, da komercialna televiziji največkrat poroča o temah, iz katerih se lahko ustvari

senzacionalistično novico, ki sproži zanimanje. Te teme so: sprejemanje zakonodaje, nasilje in nestrpnost, medtem ko na Televiziji Slovenija poročanje o teh temah ni na prvem mestu. Na prvem mestu med temami na Televiziji Slovenija sta sprejemanje zakonodaje in kultura.

Tabela 7.1: Primerjava tematskega razporeda prispevkov v sedemletnem obdobju

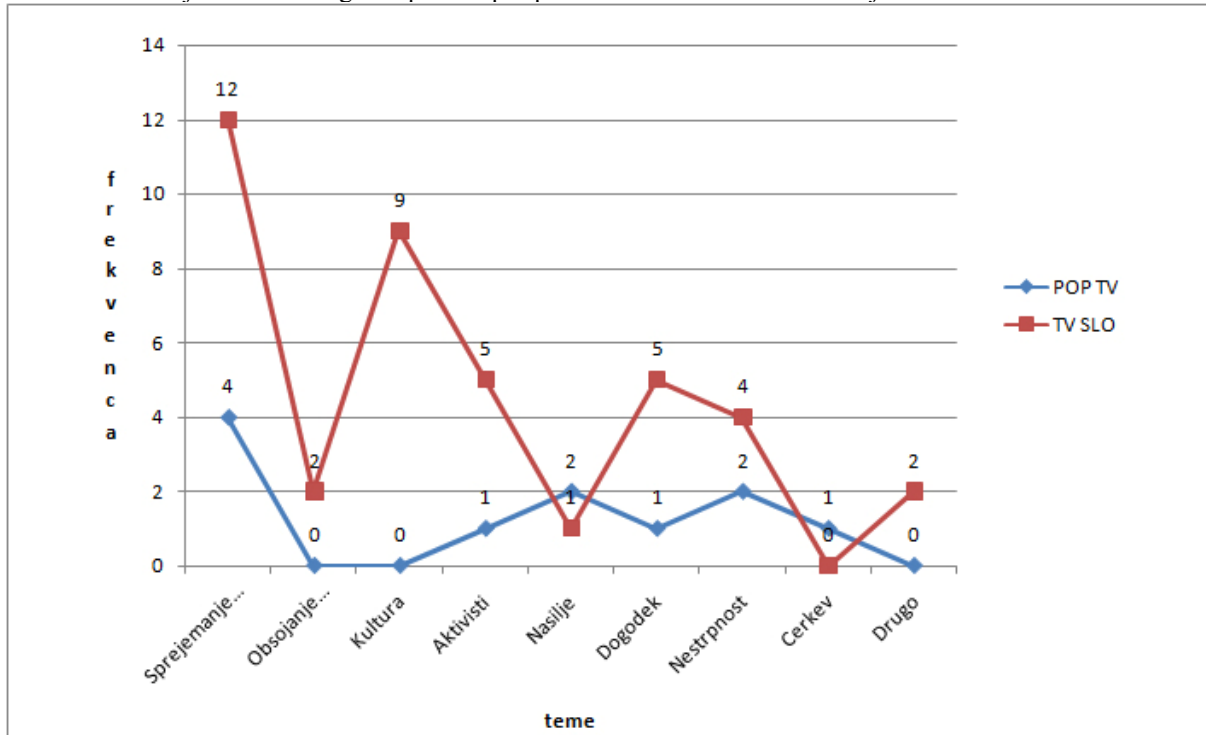
TEME	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	SKUPAJ	
	<i>U</i>	<i>U</i>	<i>U</i>	<i>U</i>	<i>U</i>	<i>U</i>	<i>U</i>	<i>U</i>	%
Sprejemanje zakonodaje		1	1		5	4	1	12	25
				1		3		4	36,36
Obsojanje napadov							2	2	5
								0	0
Kultura	1	1	1	2		1	3	9	22,5
								0	0
Aktivisti	1			1	1	1	1	5	12,5
							1	1	9,1
Nasilje							1	1	2,5
		1	1					2	18,18
Dogodek	1		1		2		1	5	12,5
			1					1	9,1
Nestrpnost		1	2			1		4	10
		1	1					2	18,18
Cerkev								0	0
						1		1	9,1
Drugo	1				1			2	5
								0	0

Legenda:

U – frekvenca, % - odstotek

TV SLO	POP TV
--------	--------

Graf 7.1: Primerjava tematskega razporeda prispevkov v sedemletnem obdobju

Primerjala sem tudi slikovno opremo prispevkov (glej Tabelo 7.2 in Graf 7.2). Slikovna oprema, ki se pojavlja na obeh televizijah, je politika, aktivisti, transvestiti, konotacija spolnosti, poroke in pari. Nacionalna televizija prikazuje še dogodek, uniforme in stereotipe, ki jih na komercialni televiziji ni zaslediti. Komercialna televizija prikazuje še cerkev in nestrpne ljudi, ki pa jih ne zasledimo na nacionalni televiziji. Na nacionalni televiziji najpogosteje prikazujejo konotacijo spolnosti, kjer največji del prikazov pripada golim moškim. Konotacija spolnosti ima tudi na komercialni televiziji kar velik odstotek prikazov, kjer pa največji del prikazov pripada poljubljanju in se pojavlja takoj za prikazovanjem homoseksualnih parov, ki so prikazani najpogosteje. Na nacionalni televiziji so aktivisti na drugem mestu po prikazu, na komercialni televiziji pa zasedajo tretje mesto. Tretja po lestvici je na obeh televizijah politika, ki pa ima na komercialni televiziji nekoliko večji odstotek prikazov.

Tabela 7.2: Primerjava slikovne opreme prispevkov

SLIKA	PODKATEGORIJA	FREKVENCA	ODSTOTEK
POLITIKA	sprejemanje zakona v DZ	2	11,43
		2	
	SLO in EU politiki in ostale zadeve	2	16,66
		3	
	drugi prostori	4	16,66
		3	
PRIKAZ DOGODKA, O KATEREM SE POROČA	parada ponosa	16	24,29
		8	
	shod proti AIDS-u	1	16,66
		0	
TRANSVESTITI		7	10
		2	4,17
KONOTACIJA SPOLNOSTI	goli moški	11	28,57
		0	
	gola ženska	2	20,83
		0	
	goli moški in ženska	1	20,83
		0	
	poljubljanje	4	20,83
		8	
	erotično vedenje	2	20,83
		0	

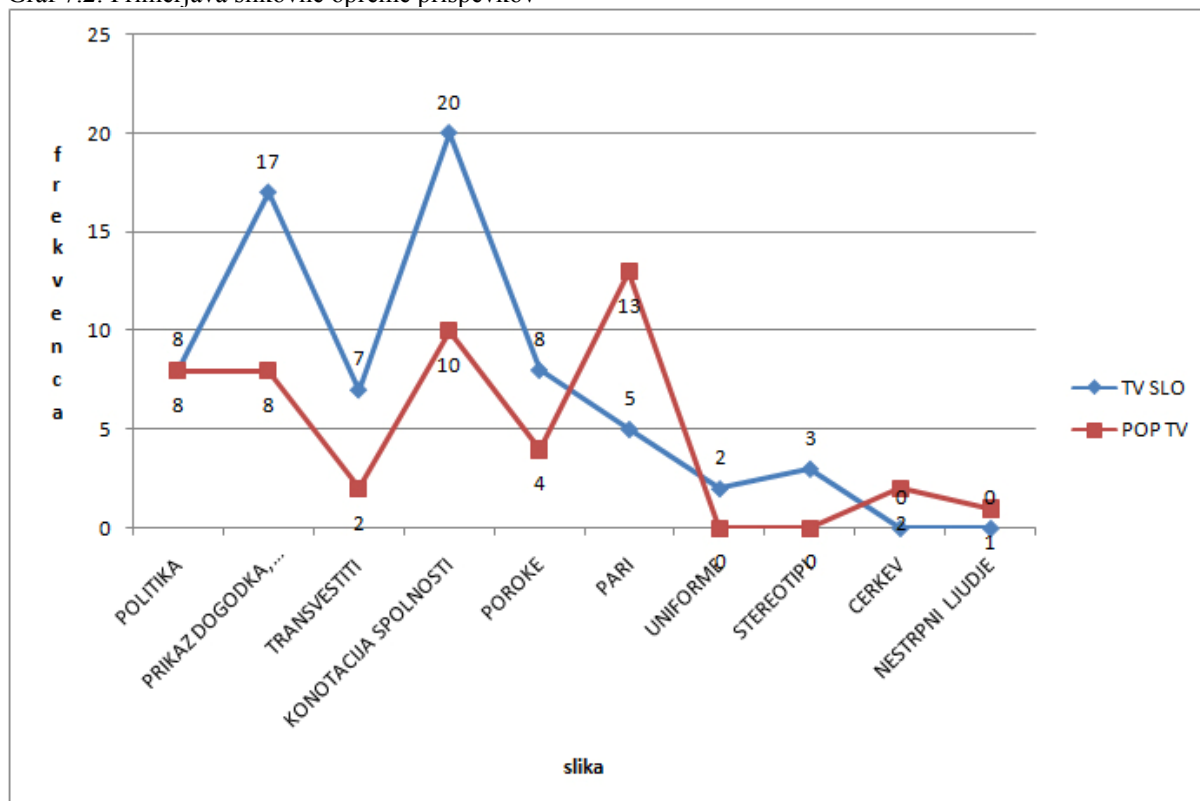
	kazanje dela telesa, ki namiguje na spolnost	0	
		2	
POROKE		8	11,43
		4	8,33
PARI	ženske	3	7,1
		4	
	moški	2	27,08
		9	
UNIFORME		2	2,9
		0	0
STEREOTIPI	feminilne poteze	2	4,3
		0	
	urejenost	1	0
		0	
CERKEV		0	0
		2	4,17
NESTRPNI LJUDJE		0	0
		1	2,08

Legenda:

U – frekvenca, % - odstotek

TV SLO	POP TV
--------	--------

Graf 7.2: Primerjava slikovne opreme prispevkov

7.2 Primerjava diskurzivne analize nacionalne in diskurzivne analize komercialne televizije

V prispevkih se na obeh televizijah pojavljajo skoraj povsem enaki elementi retoričnih struktur in reprezentacij, le da se določena kategorija in reprezentacija bolj udejanja na nacionalni, druga pa na komercialni televiziji. Rezultat analize na Televiziji Slovenija so reprezentacije stereotipizacije, seksualizacije in normalizacije z viktimizacijo. Prav tako se stereotipizacija in normalizacija pojavita na POP TV, namesto seksualizacije, ki je sicer prisotna, vendar v obliki poljubljanja, nežnosti, zaradi česar sem jo uvrstila v normalizacijo in je posebej ne izpostavljam, pa se pojavi skrivnost.

Seksualizacija je torej na obeh televizijah prisotna, predvsem v slikovnem materialu. Kot sem povedala, gre na komercialni televiziji predvsem za heteronormativno seksualizacijo (poljubljanje, nežnosti in podobno), zato sem jo vključila v normalizacijo. Na nacionalni televiziji je seksualizacija stereotipna. Prisotno je veliko golih teles in erotičnega vedenja, kar krepi stereotip o promiskuitetnih homoseksualcih. Nacionalna televizija s tem utrjuje

predstave, da so homoseksualci promiskuitetni, ustvarja predsodke, posledično pa tudi diskriminacijo in nasilje.

Stereotipizacija je na nacionalni televiziji prisotna v slikovni opremi, medtem ko je na komercialni prisotna predvsem v izjavah, dialogih in predstavlja večji del reprezentiranja kot na nacionalni televiziji.

Reprezentacija, poimenovana skrivnost, se v obliki medijske reprodukcije kloteta pojavi samo na komercialni televiziji.

Normalizacija z viktimizacijo se pojavi na obeh televizijah, le da na Televiziji Slovenija predstavlja manjši del kot na POP TV. Na POP TV se normalizacija pojavlja tudi v slikovni opremi, ki je na Televiziji Slovenija ne zasledimo. Na obeh televizijah se dogaja na dveh nivojih: v odnosu do homoseksualcev, ki so žrtve, in v odnosu do heteroseksualne večine, ki je nestrpna in so zato homoseksualci njihove žrtve.

Analizirane medijske reprezentacije homoseksualnosti kažejo, da homoseksualnost ni neproblematična. Največkrat se diskriminacija, nestrpnost in homofobija kažejo v izjavah ljudi in politikov. Novinarji Televizije Slovenija so malokrat vključeni v negativne reprezentacije, kajti v prispevkih so zelo objektivni ali pa celo naklonjeni vprašanju homoseksualnosti. Na POP TV pa opazimo drugačen trend poročanja. Poročanje ali reprezentiranje je sicer naklonjeno ali pa nevtrarno do vprašanja homoseksualnosti, vendar razprave o homoseksualnosti, ki jih sprožijo novinarji z izbiro gostov in vprašanj, izhajajo iz izhodišča normalnega, naravnega. Homoseksualnost primerjajo z naravnim, normalnim, torej s heteroseksualnostjo. Izhodišče poročanja o homoseksualnosti je dvom v njeno naravnost in normalnost. S takšno primerjavo se ohranjajo predsodki, stereotipi in diskriminacija do istospolno usmerjenih. Pojavlja se oblika homofobične reprezentacije, ki se predstavlja v obliki pro et contra argumentov o posvojitvah in porokah ter se osredišči okrog dveh točk: družine in otrok (Kuhar 2002a, 173-175).

Dr. Anton Dolenc: »Mi moramo pa le se nečesa zavedat, da smo pravzaprav člani Združenih narodov in da za nas je ravno tako veljavna splošna deklaracija človekovih pravic, na katere so se ravnokar zdele obračal. Namreč, deklaracija v svojem določenem odstavku jasno pove, da je družina temeljna celica družbe. Ampak tudi zraven pove, da je to naravna celica družbe.« (POP TV 2003)

Dr. Ivan Štuhec (moralni teolog): »Kako je mogoče neko skupnost, ki sama ni u stanju procreative dejavnosti, se pravi, ki ni u stanju imet lastnih otrok ..., kako to skupnost izenačit z neko drugo, ki je skupnost moškega in ženske, moža in žene v zakonu? Se pravi, sami skupnosti istospolnih partnerjev manjka en vidik, ki ga seveda različno spolni partnerji imajo. In zato je recimo tudi vprašanje navezave tega zakona, ki ga pripravljate, na zakon, ki ureja zakonsko zvezo v Sloveniji, skrajno problematičen in vprašljiv, zato ker mi nimamo samo štirinajstega člena v ustavi, ki govori o enakopravnem položaju vseh državljanov, ampak imamo, mislim da triinpetdeseti in štiriinpetdeseti člen, če se ne motim, ki govori tudi, ali na nek način definira, kaj je družina, kaj je zakonska skupnost. In pri teh opredelitvah, tudi v zakonu, ki je v veljavi in ureja zakonsko zvezo, pri teh opredelitvah je vedno govora o moškem in o ženski ...« (POP TV 2003)

Majda Zupan (SLS): »Vendar pa, nismo, ne sprejemamo dejstva, da bi izenačili zakonsko zvezo z istospolno partnersko zvezo. Tako da, to se nam zdi poseganje, grobo poseganje v predstave o pojmovanju družine kot take in prav v naši stranki postavljamo družino in zakonsko zvezo zelo visoko, kot osnovno celico družbe.« (POP TV 2003)

Tisti, ki govorijo proti posvojitvam, zagovarjajo stališče naravnosti (otrok potrebuje očeta in mater), drugi, ki pa govorijo v prid posvojitvam, pa izpostavljajo problematičnost "naravne" družinske oblike, ki je lahko disfunkcionalna in tako neprimerna za otroka. V naslednji izjavi je primer, ki govori v prid posvojitvam iz strani homoseksualnega para, "naravno" oziroma heteroseksualno družino pa predstavi kot disfunkcionalno, ker v primeru, da otroke vzgaja en starš, v naši družbi to predstavlja disfunkcionalnost (Kuhar 2002a, 174).

Renato Volker (občan): »Zakaj dva zdrava, normalna človeka ne bi mogla vzgajat otroka, če ga lahko mati samohranilka ...ali oče, ki ostane sam zaradi nesreče partnerke ali česa podobnega.« (Trenja 23.10.2003)

»Pravica otrok je tako izrabljena v dveh diametralno nasprotnih smereh. Čeprav se zdi, da je postavljena v ospredje, je pravzaprav polje starih ideoloških spopadov za in proti homoseksualnosti, ideoloških spopadov o vprašanih naravnosti, normalnosti in podobno. Nepriznavanje diverzifikacije družinskih oblik kot enakovrednih je le okvir, znotraj katerega je homoseksualnost ponovno označena za nezdravo (moralna kategorija) ali nenaravno (biološka kategorija) družbeno dejstvo.« (Kuhar 2002a, 174)

8 ZAKLJUČEK

Odnos družbe in posameznikov do gejevske in lezbične skupnosti je še danes povsod po svetu problematičen, saj so geji in lezbijke tudi v modernem času socialna manjšina, ki je stigmatizirana, diskriminirana in zatirana s strani dominantne (heteroseksulne) družbe. Skozi mojo analizo sem prišla do ugotovitve, da k takšnemu položaju gejev in lezbijk pripomorejo tudi reprezentacije na Televiziji Slovenija in reprezentacije na POP TV. Do takšnih reprezentacij je pripomoglo tudi zgodovinsko obravnavanje homoseksualnosti, ko se jo je opredeljevalo kot greh, bolezen, zločin in vedenjsko motnjo. K temu je pripomogla naša socializacija, ki je temeljila na tej zgodovinski zapuščini.

Raziskava, ki je temeljila na kritični diskurzivni analizi, je pokazala, da so se na obeh televizijah pojavljali podobni elementi reprezentacij. Na obeh televizijah je bila prisotna normalizacija, s katero geji in lezbijke postanejo eni izmed nas, postanejo prilagojeni na heteroseksualne norme in tako socialno nevidni. V tem primeru jih heteroseksualna večina tolerira in do njih ne izraža nestrpnosti, verbalnega ali fizičnega nasilja. Del normalizacije je bila tudi viktimizacija, ki je predstavljala kar dve tretjini normalizacije. Viktimizacija je na obeh televizijah potekala v dveh nivojih: v odnosu do homoseksualcev, ki so žrtve in v odnosu do heteroseksualne večine, ki je nestrpna (in so homoseksualci zato njihove žrtve). Na drugem nivoju se pojavi odmik tolerance heteroseksualne večine do homoseksualne manjšine, saj slednji z zahtevanjem enakopravnosti postajajo vidni ter ogrožajo moč, privilegije in status homoseksualcev kot dominantne skupine. Z ukinjanjem tolerance prihaja do diskriminacije istospolno usmerjenih.

Naslednja reprezentacija, ki se pojavlja na obeh televizijah in kjer najdemo prvo razlikovanje, je stereotipizacija, katere praksa je ločevanje normalnega in sprejemljivega od nenormalnega in nesprejemljivega, kar deluje diskriminatorno. Stereotipizacija se je na Televiziji Slovenija udejanjila preko slikovnega materiala. Homoseksualce so kazali kot izjemno urejene osebe s feminilnimi kretnjami. Na POP TV se je stereotipizacija izražala preko izjav, da je homoseksualnost nenaravna, amoralna in grešna, da homoseksualnost ni zelo razširjena, da homoseksualci niso dobri starši in podobno. Na POP TV se pojavi reprezentacija v obliki skrivnosti, in sicer v obliki medijske reprodukcije klozeta, s čimer se ustvarja stereotip, da je homoseksualnost amoralna, nenaravna in grešna. Na Televiziji Slovenija pa se pojavi seksualizacija, ki preko slik homoseksualce reprezentira stereotipno. Vse slike prikazujejo

gole moške, ki na konotativni ravni vabijo k seksu, bodisi s korenjem, ki ima konotacijo penisa, z erotičnim dotikanjem ali vulgarnim položajem jezika. Seksualizacija reprezentira homoseksualce kot promiskuitetneže, s čimer ustvarja stereotip.

Kakor vidimo, se reprezentacije prepletajo in tvorijo začaran krog reprezentiranja in s tem začaran krog diskriminacije. S tem lahko potrdim prvo hipotezo, da televiziji s svojimi reprezentacijami še vedno prispevata k ohranjanju zatiranja in diskriminacije homoseksualcev ter s tem ohranjata heteroseksualnost v položaju edino naravne in normalne seksualnosti.

Na podlagi primerjave reprezentacij Televizije Slovenija in POP TV sem prišla do ugotovitve, da obstajajo razlike v reprezentiranju. Kot sem že omenila, se na nacionalni televiziji pojavlja seksualizacija, ki je na komercialni ne zasledimo, na komercialni pa zaznamo pojav skrivnosti, ki pa ni prisotna na nacionalni televiziji. Televizija Slovenija se pri reprezentiranju večkrat oprime slikovnega materiala, ki je, za razliko od POP TV, bolj stereotipen in seksualno naravnan. Hartley (2004, 183) opozarja, da ima slika v televizijskem novinarskem prispevku veliko moč, čeprav ne gre za prikaz realnega stanja. Na Televiziji Slovenija se je pri poročanju pokazalo, da slika s samo vsebino prispevka ni imela nobene povezave in je ustvarjala popolnoma drugačno reprezentacijo, ki se je v miselnosti gledalcev ohranila, saj televizijska praksa Perovič in Šipkova (1998, 66) ugotavljata, da je »dobra slika več vredna od 1000 besed.« Razlike se pojavijo tudi v izbiri tem, o katerih poročajo. Televizija Slovenija je največkrat poročala o sprejemanju Zakona o registraciji istospolne partnerske zveze in primerjala Slovenijo z Evropsko Unijo ter o kulturi, kjer se je največkrat poročalo o filmskem festivalu. POP TV se je bolj osredotočala na teme, ki so senzacionalistične narave. Poročala je o nasilju in nestrpnosti. Drugo hipotezo, da pri reprezentiranju homoseksualcev in homoseksualnosti obstajajo razlike med nacionalno televizijo Televizija Slovenija in komercialno televizijo POP TV ter da se komercialna televizija bolj osredotoča na senzacionalistični način poročanja o homoseksualcih in s tem ustvarja drugačne reprezentacije kot nacionalna televizija, tudi lahko potrdim.

Analizirane medijske reprezentacije homoseksualnosti kažejo, da homoseksualnost ni neproblematična. Primerjala sem tudi, kako so na eni in drugi televiziji v reprezentacije vključeni novinarji. Novinarji Televizije Slovenija so malokrat vključeni v negativne reprezentacije, kajti v prispevkih so zelo objektivni ali pa celo naklonjeni vprašanju homoseksualnosti. Na POP TV pa opazimo drugačen trend poročanja. Poročanje ali

reprezentiranje je sicer naklonjeno ali pa nevtrarno do vprašanja homoseksualnosti, vendar razprave o homoseksualnosti, ki jih sprožijo novinarji z izbiro gostov in vprašanj, izhajajo iz izhodišča normalnega, naravnega. Homoseksualnost primerjajo z naravnim, normalnim, torej s heteroseksualnostjo. Izhodišče poročanja o homoseksualnosti je dvom v njeno naravnost in normalnost. S takšno primerjavo se ohranjajo predsodki, stereotipi in diskriminacija do istospolno usmerjenih. Pojavlja se oblika homofobične reprezentacije, ki se predstavlja v obliki pro et contra argumentov o posvojitvah in porokah ter so osrediščeni okrog dveh točk: družine in otrok. S tem lahko potrdim svojo zadnjo hipotezo, da komercialna televizija POP TV z reprezentacijami homoseksualcev in homoseksualnosti v večji meri prispeva k ohranjanju zatiranja in diskriminacije istospolnih ljudi.

Moje diplomsko delo prinaša vpogled v reprezentacije v določenih oddajah na Televiziji Slovenija in POP TV. Po pregledu strokovne literature nisem nikjer zasledila slovenskih raziskav s področja analize reprezentacij homoseksualnosti na televiziji. V raziskavi je podan oris reprezentiranja homoseksualcev na televiziji. Do takšnih zaključkov sem prišla na podlagi analize 40 prispevkov in oddaj nacionalne televizije ter 10 prispevkov in ene oddaje na komercialni televiziji. Neenak vzorec bi lahko šteli za pomanjkljivost raziskave. Kljub temu kaže na trende reprezentiranja. Za natančnejše rezultate bi bilo potrebno narediti bolj poglobljeno raziskavo. Smiselno bi bilo, da bi raziskava potekala na enakem številu prispevkov, v tematsko podobnih oddajah in na vseh slovenskih programih. Zanimivo bi bilo narediti analizo radijskih oddaj, kjer voditelji velikokrat govorijo nepremišljeno in bi se zato po vsej verjetnosti bolj izrazile določene reprezentacije, ter analizo internetnega medija in vse medije na koncu primerjati med seboj. Šele takrat bi dobili prave rezultate o medijski reprezentaciji v Sloveniji.

9 LITERATURA

1. Bašić Hrvatini, Sandra. 2002. *Državni in javni servis*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
2. Bašić Hrvatini, Sandra in Marko Milosavljevič. 2001. *Medijska politika v Sloveniji v devetdesetih – regulacija, privatizacija, koncentracija in komercializacija medijev*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
3. Branston, Gill in Roy Stafford. 2003. *The Media Student's Book*. London, New York: Routledge.
4. Bullough, L. Vern. 2004. Homophobia. *Glbq: An Encyclopedia of Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender, and Queer Culture*. Dostopno prek: <http://www.glbq.com/social-sciences/homophobia.html> (27. januar 2009).
5. *Celovita programska ponudba*. 2009. Dostopno prek: http://www.24UR.com/naslovnica/corp/poptv.html?section_id=610 (10. maj 2009).
6. Čepič, Mitja in Ana Vogrinčič. 2003. Tujec in tuje v učbenikih: kritična diskurzivna analiza izbranih primerov iz učbenika zgodovine. *Teorija in praksa* 40 (2): 313-334.
7. Čuček, Tina. 2005. *Diskurzi o izbrisanih v slovenskem parlamentu: analiza parlamentarnih razprav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. *Dejavnosti RTeleviziji Slovenija*. 2009. Dostopno prek: http://www.rtvsl.si/modload.php?&c_mod=static&c_menu=1048033948 (10. maj 2009).
9. Dolar, Mladen. 1991. Vednost-oblast-subjekt: spremna beseda. V *Vednost-oblast-subjekt*, ur. Michel Foucault, 7. Ljubljana: Krt.
10. *Ema*. 2009. Dostopno prek: <http://sl.wikipedia.org/wiki/EMA> (10. maj 2009).
11. Erjavec, Karmen. 1999. Značilnosti množičnih medijev. V *Odraščanje z mediji*, ur. Karmen Erjavec in Zala Volčič, 9-29. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine.
12. Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, Oxford: Blackwell Publishers.
13. --- 1995. *Media Discourse*. London: Edward Arnold.

14. Fairclough, Norman in Ruth Wodak. 1997. Critical Discourse Analysis. V *Discourse as Social Interaction. Discourse studies: A Multidisciplinary Introduction. Volume 2*, ed. Teun A. van Dijk, 278. London: Sage Publications.
15. Foucault, Michel. 1991. *Vednost-oblast-subjekt*. Ljubljana: Krt.
16. --- 2000. *Zgodovina seksualnosti (Volja do znanja)*. Ljubljana: Škuc.
17. Friderich, Pieter. 2007. *Besede*. Dostopno prek: www.pieterfriderich.com/words.html (15. december 2007).
18. Greif, Tatjana. 2006. *Ukrepi proti diskriminaciji v zaposlovanju za delodajalce-priročnik*. Ljubljana: ŠKUC-LL.
19. Grizila, Sonja. 1989. Ko se ženska zaljubi v žensko in tega ne upa nikomur povedati. *Jana* 31 (5): 16-17.
20. Hartley, John. 1982. *Understanding News*. London and New York: Routledge.
21. Hall, Stuart. 1997a. The Work of Representation. V *Representation: Cultural Representation and Signifying practices*, ed. Stuart Hall, 15-19. London: SAGE Publications.
22. --- 1997b. *Representation: Cultural Representation and Signifying practices*. London: SAGE Publications.
23. Hrženjak, Majda. 2001. *Temeljni strukturalistični pristopi k analizi simbolnega*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. --- 2002. Konzervativnost kljub navidezni sodobnosti. *Medijska preža* 12 (zima 2002): 15-16.
25. Hunter, Ski, Coleen Shannon, Jo Knox in James I. Martin. 1998. *Lesbian, gay and bisexual youths and adults: knowledge for human services practice*. Thousand Oaks: London, New Delhi.
26. Johnson, Allan G. 2000. *The Blackwell Dictionary of Sociology. A User's Guide to Sociological Language*. Oxford: Blackwell Publishing.
27. Keane, John. 1992. *Mediji in demokracija*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

28. Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
29. Kuhar, Roman. 2001. *Mi, drugi: oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: Založba ŠKUC.
30. --- 2002a. *Diskurzi o homoseksualnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. --- 2002b. Amerika: Epizode iz lezbične in gejevske zgodovine. *Lesbo 17/18*. Dostopno prek: http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo_1718porno.htm. (27. januar 2009).
32. --- 2003. *Medijske podobe homoseksualnosti. Analiza slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
33. --- 2006. Homofobija: kultura strahu pred homoseksualnostjo. *Teorija in praksa* 43 (3-4): 245-551.
34. Luthar, Breda. 1992. *Čas televizije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
35. --- 2004. Uvod. V *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, ur. Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt, 148-149. Ljubljana: Študentska založba.
36. Matzner, Andrew. 2004. Gaybashing. *Glbq: An Encyclopedia of Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender, and Queer Culture*. Dostopno prek: <http://www.glbq.com/social-sciences/gaybashing.html> (27. januar 2009).
37. Norton, Robert. 2002. *A Critique of Social Constructionism and Postmodern Queer Theory*. Dostopno prek: <http://www.infopt.demon.co.uk/social23.htm> (9. februar 2008).
38. *Novice dneva*. 2009. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/dnevnik/index.php> (10. maj 2009).
39. *Odmevi*. 2009. Dostopno prek: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvodaje&op=web&func=read&c_id=22066 (10. maj 2009).
40. *Osrednja dnevni informativna oddaja 24UR*. 2009. Dostopno prek: <http://24UR.com/tv-vsebine> (10. maj 2009).
41. Perovič, Tomaž in Špela Šipek. 1998. *TV Novice*. Ljubljana: Skripta.
42. Plummer, Ken. 1992. *Modern Homosexualities: Fragments of Lesbian and Gay Experience*. London, New York: Routledge.
43. Ponikvar, Jana. 2000. *Istospolne družine*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

44. *Preverjeno*. 2009. Dostopno prek: <http://24UR.com/tv-vsebine> (10. maj 2009).
45. Quinn, Daniel. 1997. *Hate: The Crime That's Not Necessarily a Crime – AntyGay Crimes*. Dostopno prek: http://findarticles.com/p/articles/mi_m1589/is_n735/ai_20164882 (27. januar 2009).
46. Raboy, Marc. 1995. *Media, crisis and democracy: mass communication and the disruption of social order*. London: Sage.
47. *Sestre*. 2009. Dostopno prek: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Sestre> (10. maj 2009).
48. Silverstone, Roger. 1994. *Television and Everyday Life*. London in New York: Routledge.
49. Spasič, Ivan. 2000. *Homoseksualnost i sociologija: od patološkog modela do družbenog konstrukta*. Dostopno prek: <http://www.gay-serbia.com/teorija/2000/00-02-15-sociologija/index.jsp> (9. februar 2008).
50. Splichal, Slavko. 1992. *Izgubljene utopije?: paradoks množičnih medijev in civilne družbe v postsocializmu*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
51. Škorjanc, Tomaž. 2008. *Kaj je homoseksualnost?* Dostopno prek: http://www.dih.si/index.php?option=com_content&task=view&id=249&Itemid=61 (1. oktober 2008).
52. Švab, Alenka in Roman Kuhar. 2005. *Neznosno udobje zasebnosti: vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
53. Tratnik, Suzana. 1995. Queer: teorija in politika spolnega izobčenstva. *Gejevske in lezbične študije. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 23 (177): 63-74.
54. *Trenja*. 2009. Dostopno prek: <http://24UR.com/tv-vsebine> (10. maj 2009).
55. Ule Nastran, Mirjana. 1997. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana : Znanstveno publicistično središče.
56. --- 1999. *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče Ljubljana.
57. Velikonja, Nataša. 1997. Pragmatični zakon. *Teorija in praksa* 34 (5): 654-673.

58. Verša, Dorotea. 1996. *Medijska podoba spolov*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Urad za žensko politiko.
59. *Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1)*. Ur. l. RS 96/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200596&stevilka=4191> (16. maj 2009).
60. *Zgodovina*. 2009. Dostopno prek: http://www.dih.si/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=38 (27. januar 2009).
61. Zornik, Andrej in Katerina Mirović. 1996. Homoseksualnost skozi stereotipe. *Socialno delo* 35 (2): 137-143.

9.1 Seznam analiziranih prispevkov in oddaj

1. POP TV. 2001a. *24UR*. Ljubljana, 23. julij.
2. --- 2001b. *Preverjeno*. Ljubljana, 25. oktober.
3. --- 2002a. *24UR*. Ljubljana, 27. februar.
4. --- 2002b. *24UR*. Ljubljana, 6. julij.
5. --- 2002c. *24UR*. Ljubljana, 8. oktober.
6. --- 2003. *Trenja*. Ljubljana, 23. oktober.
7. --- 2005a. *24UR*. Ljubljana, 22. marec.
8. --- 2005b. *24UR*. Ljubljana, 22. junij.
9. --- 2005c. *24UR*. Ljubljana, 1. oktober.
10. --- 2005č. *24UR*. Ljubljana, 3. december.
11. --- 2006. *24UR*. Ljubljana, 18. januar.
12. Televizija Slovenija. 1. program. 2000a. *Kultura*. Ljubljana, 27. november.
13. --- 2000b. *Odmevi*. Ljubljana, 16. junij.
14. --- 2000c. *Tednik*. Ljubljana, 11. maj.
15. --- 2000č. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 2. julij.
16. --- 2001a. *Kultura*. Ljubljana, 4. december.
17. --- 2001b. *Odmevi*. Ljubljana, 10. julij.

18. --- 2001c. *Tednik*. Ljubljana, 19. julij.
19. --- 2002a. *Odmevi*. Ljubljana, 31. januar
20. --- 2002b. *Odmevi*. Ljubljana, 17. maj.
21. --- 2002c. *Tednik*. Ljubljana, 28. februar.
22. --- 2002č. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 6. julij.
23. --- 2002d. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 11. november.
24. --- 2003a. *Kultura*. Ljubljana, 1. december.
25. --- 2003b. *Magnet*. Ljubljana, 28. november.
26. --- 2003c. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 31. julij.
27. --- 2004a. *Tednik*. Ljubljana, 19. februar.
28. --- 2004b. *Tednik*. Ljubljana, 6. maj.
29. --- 2004c. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 27. januar.
30. --- 2004č. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 19. april.
31. --- 2004d. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 22. april.
32. --- 2004e. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 11. maj.
33. --- 2004f. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 3. julij.
34. --- 2004g. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 21. december.
35. --- 2004h. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 24. december.
36. --- 2005a. *Magnet*. Ljubljana, 1. december.
37. --- 2005b. *Odmevi*. Ljubljana, 5. januar.
38. --- 2005c. *Odmevi*. Ljubljana, 14. februar.
39. --- 2005č. *Odmevi*. Ljubljana, 5. julij.
40. --- 2005d. *Tednik*. Ljubljana, 13. januar.
41. --- 2005e. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 2. junij.
42. --- 2005f. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 21. december.
43. --- 2006a. *Magnet*. Ljubljana, 30. avgust.

44. --- 2006b. *Magnet*. Ljubljana, 1. december.
45. --- 2006c. *Odmevi*. Ljubljana, 3. julij.
46. --- 2006č. *Odmevi*. Ljubljana, 4. julij.
47. --- 2006d. *Odmevi*. Ljubljana, 29. avgust.
48. --- 2006e. *Odmevi*. Ljubljana, 30. avgust.
49. --- 2006f. *Odmevi*. Ljubljana, 3. oktober.
50. --- 2006g. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 1. julij.
51. --- 2006h. *TV Dnevnik*. Ljubljana, 4. julij.